

GYEREKESÉLY PROGRAMOK ÉS KÖZÖSSÉGI TEREK -

KÉRDŐÍVES KUTATÁSOK A SZAKMAI VEZETŐK
ÉS A KÖZÖSSÉGI HÁZ VEZETŐK KÖRÉBEN I-II.

MAGYAR MÁLTAI SZERETETSZOLGÁLAT
MODELLPROGRAMOK

BUDAPEST
2023

GYEREKESÉLY PROGRAMOK ÉS KÖZÖSSÉGI TEREK -

KÉRDŐÍVES KUTATÁSOK A SZAKMAI VEZETŐK
ÉS A KÖZÖSSÉGI HÁZ VEZETŐK KÖRÉBEN I-II.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZERKESZTŐK:

Kocsis Attila
Marozsán Csilla

KIADÓ:

Magyar Máltai Szeretetszolgálat
Modellprogramok

FELELŐS KIADÓ:

Lantos Szilárd, a Modellprogramok vezetője

KIADVÁNYTERVEZŐ:

Majoros Árpád

TÖRDELÉS:

Csikós Péter

BORÍTÓ FOTÓ

Juhász István

AZ EGYES FEJEZETEK SZERZŐI:

I. kötet

Panyik Barbara II. fejezet,
Kiss Márta és Perpék Éva IV., V. fejezetek,
Tóth Alexandra I., III. fejezetek.

II. kötet

Kiss Márta IV., VI.1 fejezetek,
Kocsis Attila V. fejezet,
Marozsán Csilla I., II., VI.2 fejezetek,
Perpék Éva III. fejezet.”

A kiadvány az EFOP-1.4.1-15-2016-00001 „Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása” projekt keretében készült.

ISBN 978-615-6322-29-6

KEDVES OLVASÓ!

A járási Gyerekesély Programok harmadik, európai uniós támogatással megvalósuló szakasza 2023 nyarán lezárult. Az „Integrált térségi gyermekprogramok”, közkeletű nevükön a GYEP-ek célja az volt, hogy 31 járásban csökkentsék a mélyszegénységben élő családok és gyerekeik súlyos hátrányait, s megvalósítsák a Ferge Zsuzsa akadémikus és munkatársai által kidolgozott és 2007-ben elfogadott „Legyen jobb a gyerekeknek” Nemzeti Stratégia célkitűzéseit.

A 2017-18-ban kezdődött, járási szinten megvalósuló projektek nyilvánvalóan hozzájárultak a szegénységben élő családok támogatásához, a szolgáltatások eléréséhez, a hozzáféréshez és a helyi szakemberek kapcsolatainak kialakulásához, szorosabbra fűzéséhez és - ami a talán a legfontosabb – együttműködésükhöz („hálózatosságukhoz”). Ezek a projekteredmények önmagukban is kiemelkedő jelentőségűek. De vajon tudtak-e a GYEP-ek hosszabb távú hatásokat is elérni a leszakadó társadalmi csoportok, konkrétan a 31 leghátrányosabb helyzetű járásban élő hátrányos helyzetű gyerekek, családok, különösen a szegregátumokban élők társadalmi felzárkózása érdekében?

Az átfogó, tényalapú szakpolitikai értékelés még várat magára, hiszen az utolsó GYEP-ek csupán néhány hónapja zártak. Az objektivitásra törekvő válaszkéréshez fontos adalék lehet a járási GYEP szakmai vezetőinek és vezető munkatársainak e kötetben bemutatott véleménye saját programjukról és - a talán legsikeresebb tevékenységnek -, a közösségi házaik, tereik működtetéséről.

A kötetben a járási GYEP-eket kísérő konzorcium - a Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság, a Társadalomtudományi Kutatóközpont és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat - munkatársai által közösen készített két tanulmányt olvashat az érdeklődő.

Az első tanulmány alapját képező kérdőíves kutatás pillanatfelvétel arról, hogyan vélekedtek a programok szakmai vezetői a járási GYEP-ek zárásainak kezdeti időszakában projektjeik addigi sikerességéről, hatásairól, együttműködésekről, fenntarthatóságról és a covid járvány programra gyakorolt hatásairól. A 2021-22 fordulóján felvett kérdőíves kutatásunk elemzését külön érdekessé teszi, hogy adatainkat - ahol lehetett - összehasonlítottuk a 2020 őszi hasonló adatgyűjtés eredményeivel.

A színvonalas szakmai munkát végző „kórház” szolgáltatások, így a közösségi házak, terek érdemi, pozitív hatást gyakorolnak a településeken élő hátrányos helyzetű gyerekek, családok helyzetére, fékezik leszakadásukat és csökkentik annak mértékét. A kötet másik tanulmánya e kérdéskörre fókuszál, tárgyalva egyebek mellett a célcsoport korosztályos elérésének tapasztalatait, a leggyakoribb szolgáltatásokat, a tanulási hátrányok csökkentését, az intézményi „beágyazódást” s a covid járvány és az orosz-ukrán háború hazai kihívásaihoz történő alkalmazkodást. A közel száz GYEP-es közösségi ház és tér adatainak értékelése szintén a szakmai vezetők válaszain alapult és a 2022 február végi – projektzárás előtti - állapotokat tükrözi.

Közvetve-közvetlenül mindkét elemzés alapkérdéseket is feszeget, egyebek mellett azt, hogy vajon milyen felzárkózási funkciókat láthat el és mennyire számíthat tartós eredményekre az alulfinanszírozott ellátórendszerek mellett működő, azt kiegészíteni törekvő, csupán relatív forrásbőséggel rendelkező Gyerekesély projekt.

Továbbá azt, hogy a GYEP-ek zárását követően, támogatás és érdemi jövőkép nélkül gyors hanyatlás és vegetálás a sorsa e projekteknek. A szakmai stábok szétszélednek, a családokkal nehezen kiépített bizalmi kapcsolatok pillanatok alatt megszűnnek, így az építkezést - majd - ismét előlről kell kezdeni. Viszont a szegény gyerekek nem érnek rá, ők nőnek, növekednek - akár fejlesztjük őket, akár nem.

2023. szeptember

ifj. Erdősi Sándor

szakmai vezető

EFOP 1.4.1-15 „Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása”

A JÁRÁSI GYEREKESÉLY PROGRAMOK KÉRDŐÍVES KUTATÁSÁNAK VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓJA

Az EFOP-1.4.1-15 „Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása” című kiemelt projekt keretében a három konzorciumi partner, a Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat és a Társadalomtudományi Kutatóközpont 2021-ben ismét kérdőíves felmérést készített az EFOP-1.4.2-16 „Integrált térségi gyermekprogramok” című projektek szakmai vezetőinek megkérdezésével. A lekérdézés, melynek keretében a 31 járási projekt szakmai vezetői a nem anonim kérdőíveket online töltötték ki, 2022 elején zárult le.

A kérdőíves felmérés során többek között vizsgáltuk az általános projektcélok és strukturális változások elérésének sikerességét, illetve a járási projektet együttműködéseit a különböző szereplőkkel. Ezek mellett a projektek zárásához közeledve a jövőbeli fenntarthatóságra vonatkozó kérdéseket is feltettünk, és a COVID projektekre gyakorolt hatásait is vizsgáltuk.

A kérdőívre kapott válaszok alapján a járási projektek szakmai vezetői többnyire pozitívan értékelték az egyes projektcélokhoz való hozzájárulásukat, azonban a programok korlátaira is rámutattak. Nagy arányban egyetértettek abban, hogy a program hozzájárult a szegény családokban élő gyermekek támogatásához (1-4-es skálán 3,52-es átlagértékű válaszokat adtak), viszont a cselekvőképes helyi közösségek kialakításában, a Biztos Kezdet gyerekházak látogatásának növelésében és az alacsony képzettség hosszútávú csökkentésében véleményük alapján kevésbé sikerült előrelépést elérni (2,3 és 2,5 közötti átlagértékek).

A korábbi évek kérdőíveinek kérdéseit ismételve az idei évben is 4 fontos szakterületre vonatkozóan kérdeztük a szakmai vezetőket arról, hogy véleményük szerint hogyan változott a szolgáltatáshiány a szociális, a család- és gyermekjóléti, az egészségügyi és az oktatási területen. A kérdőívet kitöltő 31 járás szakmai vezetői jellemzően javulást érzékelnek a járási szolgáltatáshiányok tekintetében a szociális, illetve a család- és gyermekjóléti területen. Az egészségügyi és az oktatási terület viszont a válaszadók majdnem fele, sorban 48, illetve 42%-a szerint nem változott vagy romlott.

A válaszok alapján a járási programok egyértelműen hozzá tudtak járulni mind a szolgáltatáshiányok enyhítéséhez és a szolgáltatások minőségi javításához, mind a hiányzó szakemberek pótlásához és a meglévő szakemberek kapacitásainak kiegészítéséhez. A szolgáltatáshiány (ideiglenes) javulása így tehát leginkább a Gyerekesély projekteknek tudható be, és hosszú távon nem várható további előrelépés.

A legnagyobb szerepét és hatásait a Gyerekesély programoknak a hálózatosodás elősegítésében látták a szakmai vezetők: mind a különböző, mind az azonos szakterületen dolgozó szakemberek (pl. oktatási, szociális stb.) hálózatosodásához hozzájárultak a projektek.

A szakmai vezetők véleménye szerint a Gyerekesély programok jelzőrendszerre gyakorolt hatásai pozitívak, azonban a válaszaikból az is kiderül, hogy a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer hatékonyságának javítása érdekében még bőven akad tennivaló, a támogatás további fenntartása szükséges ahhoz, hogy hosszabb távú eredményeket tudjanak elérni.

A kérdőívben külön blokkban vizsgáltuk a szakmai együttműködési tapasztalatokat más, szintén az adott járásokban megvalósuló projektekkel. A válaszok alapján a járási projektek több más projekttel (pl. Felzárkózó települések program, EFOP 3.9.2 – Humán szolgáltatások fejlesztése, EFOP 1.5.1 – Végtelen lehetőség, EFOP 1.6.2 – Szegregált élethelyzetek felszámolása stb.) működtek együtt, és az elmúlt évhez viszonyítva is nőtt a másokkal együttműködő GYEP-ek száma.

A szakmai kooperáció egyik jellemző területe a programok szervezésében, megvalósításában, tervezésében való együttműködés. Ennek része a folyamatos konzultáció, egyeztetés a tevékenységek megvalósításáról, a bevont célcsoport tagokról. Gyakori az együttműködés a rendezvények, képzések, workshopok, szakmai műhelyek, vezetői szintű egyeztetések, kerekasztal megbeszélések és közösségi programok szervezésében, ezáltal is összehangolva a különböző helyben megvalósuló projektek tevékenységeit. További fontos szakmai együttműködési terület a szakemberek közötti kapcsolatépítés, hálózatosodás, a szakmaközi együttműködés

támogatása, illetve a projektek együttműködnek a tanácsadói szolgáltatások (pl. fejlesztőpedagógia, logopédia, pszichológiai tanácsadás stb.) összehangolása során is.

A járási projektekből az önkénteseket is hatékonyan be tudják vonni egyes tevékenységekbe, pl. a gyermek és ifjúsági programokba, fejlesztő programokba, valamint a közösségi házak fenntartásába. A fenntartást tekintve viszont hiába állnának rendelkezésre önkéntesek, egyik tevékenységet sem lehet megvalósítani kizárólag önkéntes alapon.

A COVID-19 világjárvány 2021-ben is jelentősen befolyásolta a járási Gyerekesély projektek megvalósítását. Bár az egy évvel korábbihoz képest arányaiban kevesebb szünetelő programelemről számoltak be a szakmai vezetők, a projektek 40%-ában a tevékenységek fele vagy nagy része még így is szünetelt a pandémia idején. Az előző felméréshez hasonlóan a szakmai vezetők véleménye szerint összességében a programjuk hatékonyan reagált a koronavírus helyzettel kapcsolatos általános kihívásokra és nehézségekre.

A koronavírus által generált változásokra leginkább munkaerő átcsoportosítással válaszoltak a járási projektek, a legjelentősebb humán erőforrást a tanulástámogatásra fordították. Számottevő átcsoportosítások történtek egészségügyi jellegű feladatokra, ami például a koronavírus védőoltások beadásának támogatását, valamint a gyógyszerek felíratását és kiváltását jelentette. Emellett a járvány egyéb szociális jellegű feladatok elé is állította a program munkatársait, ilyen volt az étel kiszállítás vagy bevásárlás.

A Gyerekesély programok több hiánypótló tevékenységet végeztek az oktatás területén, és képesek voltak rugalmasan reagálni a pandémia teremtette új helyzetre. Sok esetben a járási projektek vállalták fel a digitális oktatás számára láthatatlan és elérhetetlen tanulók felkeresését és online munkarendbe kapcsolását (79%) közvetítő szereplőként fellépve az iskolák és a gyerekek között. A szakmai vezetők szintén nagy arányban számoltak be arról, hogy az online mellett személyes tanulástámogatást is biztosítottak (75%).

A COVID-19 következtében tovább erősödött a Gyerekesély projektek kapcsolatrendszere. A kooperáció elsősorban a család- és gyermekjóléti, valamint a köznevelési intézményekkel javult. A járvány idején járási projektek számottevő szerepet játszottak az adományozás terén, és a higiéniai- és védőeszközök, valamint a tanszerek és taneszközök biztosításában. A Gyerekesély program egyik jelentős hozzájárulása az online oktatás gördülékenyebbé tételéhez az, hogy közel kilencszáz család számára tette lehetővé az otthoni internethasználatot a 31 járásban.

A projektek végéhez közeledve, a kérdőív lényeges részét adta a programok fenntarthatósága, és a fenntartásra való felkészülés témája. Ami az ezekre vonatkozó kérdéseket illeti, a szakmai vezetők igen pesszimistán látják a programelemek fenntartási esélyeit; várakozásaik a legtöbb tevékenységnél 5-ös skálán a 2-es átlagértéket sem érik el.

A szakmai vezetők a leginkább fenntartható programelemnek a közösségi házakat/tereket gondolják (2,7-es átlagérték), de itt is a legtöbben közepes, vagy annál rosszabb esélyeket prognosztizálnak. A legnehezebben fenntartható programelemek pedig a válaszok alapján a költségigényes tevékenységek, amelyek speciális tudást, szakembereket igényelnek (fejlesztő vagy prevenciós foglalkozások, tanácsadás stb.) vagy amelyek a szakmai stáb együttműködésére, fejlődésére irányulnak (szupervízió, hálózatosodás stb.). Ez előrevetíti a menedzsment és szakembergárda tovább foglalkoztatásának pesszimista megítélését, és azt is, hogy amennyiben nem sikerül pótlólagos forrásokat szerezni a programok fenntartásához, úgy a kötelező programelemek – köztük a közösségi házak – bár fenn lesznek tartva a papírforma szerint, de ez leginkább a kötelező nyitvatartásra korlátozódik majd szakmai tartalom nélkül.

Ami a projekteknek nyújtott támogatásokat illeti, az előző évekhez hasonlóan 2021-ben is a települési önkormányzatok segítségét, ezek közül is a helyiség- és rezszi hozzájárulást értékelték a legmagasabbra a szakmai vezetők. A járások több mint 70%-ában támogatják az önkormányzatok helyiséggel a Gyerekesély programokat, míg rezsivel csaknem 60%-ában, amit a jelenlegi energiaválság valószínűleg még tovább növel. Ezen eredmények összességében tovább erősítik az önkormányzatok szerepének fontosságát mind a program megvalósítás, mind a későbbi fenntartás terén. Ez ismét a pótlólagos források bevonásának szükségességét mutatja, hiszen a hátrányos helyzetű kis települések önkormányzatait kiemelkedő mértékben sújtja a kedvezőtlen gazdasági helyzet és az energiaválság.

GYEREKESÉLY PROGRAMOK ÉS KÖZÖSSÉGI TEREK - KÉRDŐÍVES KUTATÁSOK A SZAKMAI VEZETŐK ÉS A KÖZÖSSÉGI HÁZ VEZETŐK KÖRÉBEN I.

GYEREKESÉLY PROGRAMOK

TARTALOMJEGYZÉK

I. A projekt általános bemutatása	10
I.1. A járás Gyerekesély programjába bevont gyermekek	10
I.2. Az EFOP-1.4.2-16 projektben foglalkoztatottak	10
I.3. Projektzárás, hosszabbítások	11
I.4. Fenntartásból fakadó kihívások	11
I.5. Projekt folytatással kapcsolatos nehézségek	11
I.6. Indikátorok és számszerűsített szakmai mutatók teljesíthetősége	12
I.7. Milyen konkrét segítségre lenne szüksége a járásoknak?	13
II. A járási projektek általános céljainak, elért eredményeinek és az elért változásoknak az értékelése a szakmai vezetők véleménye alapján	15
II.1. A Gyerekesély projektek és a kiírás szerinti célok és strukturális változások	15
II.2. A Gyerekesély projektek és a strukturális változások	16
II.3. Tevékenységek előrehaladása, sikeresség és eredmények	18
II.4. Kitekintés: Hozzá tudnak-e járulni a Gyerekesély projektek a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer változásaihoz?	21
III. Szakmai együttműködések tapasztalatai, kulcsszereplők és önkéntesek bevonása	22
III.1. Szakmai együttműködések tapasztalatai más projektekkel	22
III.2. Szakmai együttműködések tapasztalatai a család- és gyermekjóléti központokkal és szolgálatokkal	24
III.3. A járási projektek kulcsszereplők általi támogatottsága	24
III.4. Önkéntesek bevonása	28
IV. A járási Gyerekesély programok pandémiára adott válaszai	31
IV.1. Szünetelő programelemek és átcsoportosítások	28
IV.2. Tárgyi segítségnyújtás és együttműködések	29
IV.3. Aktivitás	31
IV.4. Összefoglalás	34
V. A járási gyerekesély programok fenntarthatósága	35
V.1. A programelemek és tevékenységek fenntartási esélyeinek megítélése	35
V.2. A programok helyi szintű támogatottságának és a fenntartás felelősségének megítélése	37
V.3. Fenntartás irányába tett konkrét lépések és tervek	39
V.4. Kitekintés	41

I. A PROJEKT ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA

Az EFOP-1.4.1-15 „Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása” című kiemelt projekt keretében a konzorciumi vezető Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság (továbbiakban: TEF) és a konzorciumi partnerek, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat (továbbiakban: MMSZ) és a Társadalomtudományi Kutatóközpont (továbbiakban: TK) kérdőíves felmérést készített az EFOP-1.4.2-16 „Integrált térségi gyermekprogramok” című projektek szakmai vezetői számára.

A 2021 évi kérdőíves felmérés során vizsgáltuk a Gyerekesély programba bevont gyermekek számát, a projektben foglalkoztatottak számát, a projektzárással és hosszabbítással kapcsolatos terveket és nehézségeket, a fenntartásból fakadó kihívásokat, valamint az indikátorok és számszerűsített szakmai mutatók teljesíthetőségét. A felmérés során a járások - TEF, TK, MMSZ, IH, BM felé megfogalmazott - konkrét segítségre vonatkozó igényei is összegyűjtésre kerültek.

I.1. A járás Gyerekesély programjába bevont gyermekek

A 2021. december 1-ig a járások Gyerekesély programjába a megvalósítás során bevont 18 év alatti gyerekek számát az alábbi táblázatban foglaljuk össze.

1. táblázat Hány gyermeket sikerült eddig (2021. december 1.) összesen bevonni a járás Gyerekesély programjába a megvalósítás során? - 18 év alattiak

	Eddig bevontak száma	Eddig bevontak száma - online monitoring rendszerben	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők száma	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők száma - online monitoring rendszerben
	29 járás	28 járás	26 járás	26 járás
Összesen	71 413	59 044	33 961	29 177

I.2. Az EFOP-1.4.2-16 projektben foglalkoztatottak

Az EFOP-1.4.2-16 projektben foglalkoztatottakkal kapcsolatban felmértük, hogy hány fő dolgozik jelenleg az egyes intézmények - járási család- és gyermekjóléti központ, család- és gyermekjóléti szolgálat(ok), egyéb szociális vagy gyermekvédelmi intézmény, védőnő, egyéb egészségügyi intézmény, pedagógiai szakszolgálat, óvoda, általános vagy középiskola - munkatársai közül, ennek eredményét az alábbi táblázatban összegezzük. Kiemelkedő az általános vagy középiskolában dolgozó (189 fő) és az óvodai munkatársak (82 fő) száma.

2. táblázat Hány fő dolgozik jelenleg az EFOP-1.4.2-16 projektben a következő intézmények munkatársai közül?

	Összesen	Átlag	Minimum	Maximum
Projektvezetés	226	7,5	2	72
Szakmai stáb	1002	33,4	13	110
járási család- és gyermek-jóléti központ	54	2,2	0	7
család- és gyermek-jóléti szolgálat(ok)	62	2,8	0	23
egyéb szociális/ gyermek-védelmi intézmény vagy szociális alapellátás	40	2,0	0	19
védőnő	43	2,0	0	18
egyéb egészségügyi intézmény	9	0,5	0	3
pedagógiai szak-szolgálat	33	1,6	0	7
óvoda	82	4,3	0	42
általános vagy középiskola	189	7,6	0	39

Ugyanabból a járásból érkező 2 válasz vonatkozott a munkaerővel és foglalkoztatottsággal kapcsolatos nehézségekre. Ezek közül az egyik a magas fluktuációra tért ki, a másik pedig arra, hogy a projektben dolgozók munkaviszonya nem folyamatos.

I.3. Projektzárás, hosszabbítások

A projektzárásokat és hosszabbításokat az alábbi táblázatban összegezzük. 2022 első és második negyedévében a járások 12,9-12,9% zár, 2022 harmadik negyedévében 35,5%-uk, 2022. negyedik negyedévében pedig közel 39%-uk.

3. táblázat Mikor fog zárni a projekt jelenlegi állapot szerint?

Melyik negyedévben zár?	Járások száma	%
2022 1. negyedév	4	12,9
2022 2. negyedév	4	12,9
2022 3. negyedév	11	35,5
2022 4. negyedév	12	38,7
Total	31	100,0

Arra a kérdésünkre, hogy „Élt-e a projekt a hosszabbítás lehetőségével?”, a járások döntő többsége (71%) igennel válaszolt. Azon járások esetében, akik nem éltek hosszabbítással, több mint felük (56%-uk) a későbbiekben szeretne élni a hosszabbítás lehetőségével.

A programzárással kapcsolatban felmértük, hogy van-e olyan probléma, megoldandó feladat, amely nehézséget okoz a járásoknak.

Legtöbbször általános adminisztrációs és dokumentációs problémákról és nehézségekről (6 említés), valamint azok nagy mennyiségéről számoltak be (7 említés). Többen említik, hogy a zárások után nem tudják pontosan, hogy kik és hogyan fogják ezt a nagy mennyiségű adminisztrációt elvégezni munkaszerződés és munkatársak hiányában (3 említés). Ezen túl a zárásokhoz kapcsolódóan a különböző adminisztrációs hiányosságok pótlása tovább megnöveli a kollégák leterheltségét, valamint a kollégák zárás előtti elvándorlása szintén jelentősen fokozza ezeket a terheket a még dolgozó kollégák esetében.

Többen említik, hogy nagy mennyiségű adatot szükséges feldolgozniuk ezekben az időkben: külön említésre került a monitoring rendszer, az ESZA adatlapok feltöltése, az RGYK arány, a kötelező adatszolgáltatások, a célcsoport bevonásához, munkatársak „leigazolásához” szükséges adminisztrációs nehézségek.

I.4. Fenntartásból fakadó kihívások

A fenntartással kapcsolatban a legnagyobb problémát a forráshiány jelenti, a válaszok közel felében erről írnak a szakmai vezetők (14 említés). A legnagyobb hiányosság a szakemberek és munkabérek fedezetének hiánya okozza, több válaszadó külön kiemeli (4 említés), hogy az önkormányzatok nehéz helyzete miatt ők is nehezen tudnak bekapcsolódni a fenntartási költségekbe, hiába szeretnének. Konkrét szolgáltatással kapcsolatban a KH-kat emelik ki a legtöbbször (4 említés), valamint a gyep iroda 1 fő foglalkoztatásának a kérdése is külön felmerül, hogy egyedül nem lesz képes ellátni a feladatokat a fenntartási időszakban.

I.5. Projekt folytatással kapcsolatos nehézségek

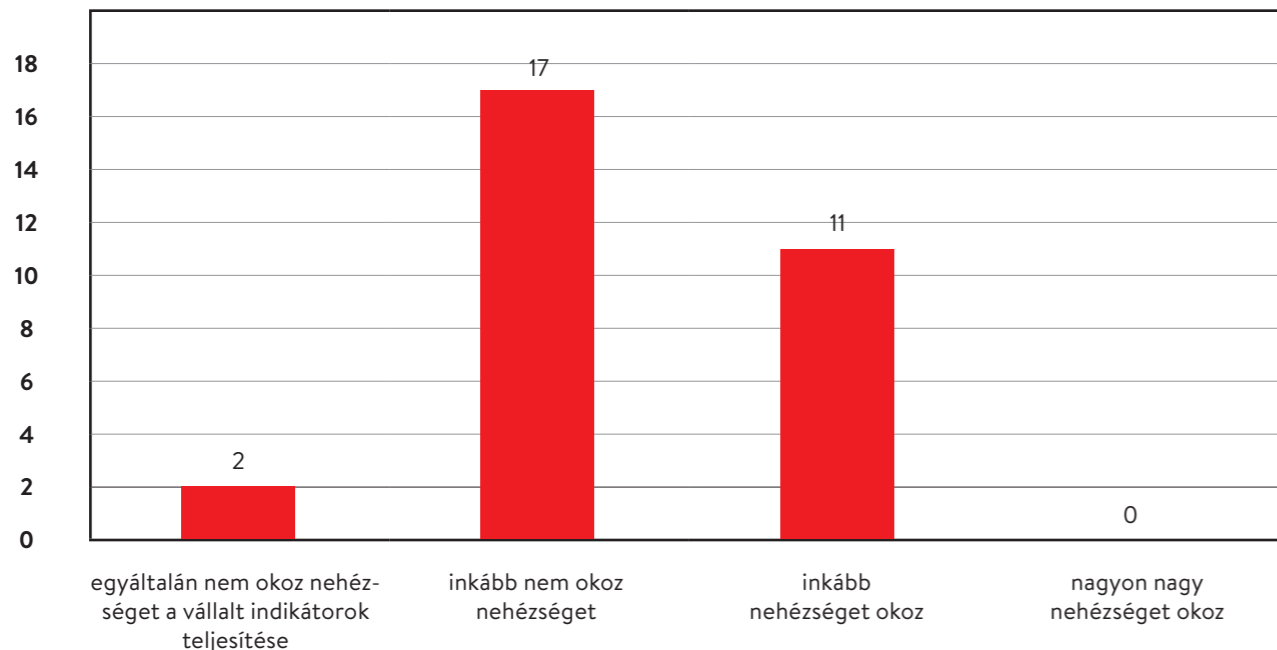
A projekt folytatásával kapcsolatos legnagyobb nehézségekként a szakmai vezetők a bizonytalanságot a jövőről, a hosszútávú tervezhetetlenséget, a KH és a JP szolgáltatások folyamatos működtetését emelik

ki. A munkaviszony megszüntetése, a szakemberek megtartásának hiánya, a fluktuáció is nehézség. A folytonosság hiánya a célcsoport szempontjából is nehézségként jelenik meg.

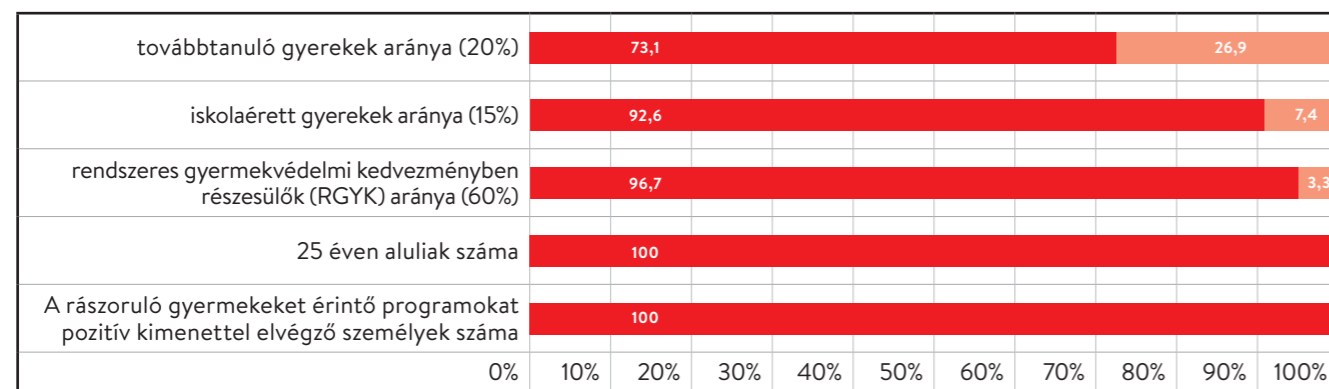
I.6. Indikátorok és számszerűsített szakmai mutatók teljesíthetősége

A lenti ábrán látható, hogy az indikátorok és számszerűsített szakmai mutatók teljesítése a válaszadó járások többségének (63%) nem okoz nehézséget, azonban 37%-uk számára inkább nehézséget okoz.

1. ábra Mennyire okoz nehézséget a felhívásban megjelenő indikátorok és számszerűsített szakmai mutatók teljesítése a projekt zárásáig? N=30

2. ábra Véleménye szerint teljesülnek-e a felhívásban megjelenő indikátorok és számszerűsített szakmai mutatók a projekt zárásáig? (%)

■ igen % ■ nem %

A fenti ábrán látható, hogy a felhívásban megjelenő indikátorok és számszerűsített szakmai mutatók közül a továbbtanuló gyerekek aránya a járások 26,9%-a szerint, az iskolaérett gyerekek aránya a járások 7,4%-a szerint, az RGYK-sok aránya 3,3%-uk szerint nem fog teljesülni a projekt zárásáig.

Az alábbi ábra is azt támasztja alá, hogy ez a három indikátor / számszerűsített szakmai elvárás – továbbtanuló gyerekek, iskolaérett gyerekek és az RGYK-s arány - teljesítése jelenti a legnagyobb nehézséget. II. A járási projektek általános céljainak, elért eredményeinek és az elért változásoknak az értékelése a szakmai vezetők véleménye alapján (Panyik Barbara)

3. ábra Mennyire okoz nehézséget ezek teljesítése a projekt zárásáig? (1-4 skála)

Indikátor	0	1	2	3	4
továbbtanuló gyerekek aránya (20%)					2,69
iskolaérett gyerekek aránya (15%)					2,15
endszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők (RGYK) aránya (60%)				2	
25 éven aluliak száma			1,45		
A rászoruló gyermekeket érintő programokat pozitív kimenettel elvégző személyek száma			1,54		

Az indikátor, számszerűsített szakmai elvárás teljesítésének nehézségeivel kapcsolatos indokokat az alábbiakban mutatjuk be.

A nehézkes teljesítésekkel kapcsolatban 20 járásból érkezett válasz, 33 ok megjelöléssel. Az okokat 4 kategóriába soroltuk. Elsődlegesen 3 indikátorral / számszerűsített szakmai elvárással kapcsolatosan érkeztek válaszok: a továbbtanulók, az iskolaérették, és az RGYK-sok arányára vonatkozó indikátorokra.

I.6.1. Továbbtanulás

A legtöbb, 14 db említés a továbbtanulással kapcsolatban érkezett. Ebből 11 esetben az jelentette a járások számára a nehézséget, hogy nincs vagy kevés a ráhatásuk az indikátor teljesítésére. 2 járás szerint jogszabályi problémák vannak; egyikük ezen belül azt említette, hogy míg a vonatkozó jogszabályok engedélyezik a 15 éves vagy idősebb gyermekek munkavállalását, nehéz motiválni a családokat a továbbtanulásra. Egy másik válaszadó szerint a 16 éves korig tartó tankötelezettség nehezíti a számszerűsített szakmai elvárás teljesítését. 1 említés / nehézség arra vonatkozott, hogy a járásnak nincsen rálátása az elvárás teljesülésére, ugyanis az nem nyerhető ki az online monitoring rendszerből. Ezt kiegészítendő jelezni, hogy a TK bizonyos időközönként küld adatokat a járásoknak az elvárás teljesüléséről.

I.6.2. Iskolaérettség

10 említés az iskolaérettséggel volt kapcsolatos. A továbbtanuláshoz hasonlóan a legtöbb nehézséget itt is az okozza a járásoknak, hogy nincs, vagy kevés a ráhatásuk a számszerűsített szakmai elvárás teljesülésére (7 említés a 10-ből). 3 esetben pedig COVID, illetve az online munkarend jelentette a problémát a járások számára az elvárás teljesítése során.

I.6.3. RGYK

A nehézségek közül 7 db az elérendő RGYK arányhoz kapcsolódott. Ezen belül a legtöbb gondot az RGYK igazolások beszerzése jelentette (4 járás). 1-1-1 válasz az alábbiakat takarta: a nem RGYK-s gyerekeket nem vonhatják be, mert az nem növeli az arányszámot; definíció változása; alátámasztó dokumentáció tisztázatlansága.

I.7. Milyen konkrét segítségre lenne szüksége a járásoknak?

Felmérésre került, hogy milyen konkrét segítségre, támogatásra lenne szükségük a projektzárások könnyítése vagy a projektmegvalósítás támogatása érdekében.

Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság felé megfogalmazott kérések:

A TEF irányába a következők kerültek megfogalmazásra: az eddigi segítő támogatás fenntartása, a meglévő jó személyes és online kapcsolattartás folytatása. Az országos szakértő további látogatása, és szakmai támogatás. A kötelező képzések lebonyolítása, indítása. Többszöri és releváns időben történő tájékoztatás az egységes értelmezés érdekében. Az IH felé történő szakmai javaslattelemek továbbítása. Hatályos szabályozások, eljárások ismertetése.

Társadalomtudományi Kutatóközpont felé megfogalmazott kérések:

A jelenlegi szakmai irányítás és támogatások megtartása, a már kialakult támogatói szakmai kapcsolat folytatása. Az TK-tól egyértelműen a monitoring rendszerhez kapcsolódik a legtöbb kérés és javaslat, de legnagyobb arányban azt válaszolták a szakmai vezetők, hogy minden segítséget megkapnak a TK részéről és továbbra is várják ezt a típusú támogatást. A monitoring rendszerhez kapcsolódva javasolják, hogy legyen átláthatóbb a szűrési rendszer, legyen aktualizálva a felület a módosításoknak megfelelően, valamint fontos a monitoring rendszerből történő adat kinyerése, összegzése is.

Magyar Máltai Szeretetszolgálat felé megfogalmazott kérések:

A Málta részéről szintén többen kiemelik, hogy a már kialakított együttműködések, személyes és online kapcsolattartási formákat és szakmai támogatást folytassák. A módosítási kérelmek gyors és méltányos elbírása. Az ellenőrzés folyamán legyenek tekintettel az elmúlt időszak rendkívüli körülményeire. A konkrét tevékenységek közül kiemelik, hogy szükséges lenne a KH-k mentorálásának, az adományozásnak és a módszertani támogatásnak a folytatása.

Irányító Hatóság felé megfogalmazott kérések:

A legtöbb kérés és támogatási igény az IH felé fogalmazódott meg, összesen 19 válasz érkezett a kérdésre. Általánosságban a megfelelő iránymutatást, a kérdésekre konkrét válaszok megadását, és a nagyobb rugalmasságot és gyorsabb válaszadást várnának az IH-tól a szakmai vezetők. A záráshoz kapcsolódóan több segítséget várnának, javaslatként az indikátorok és alátámasztó dokumentumok pontos definíciója, záró ellenőrzés szakmai részének módszertani leírása (segédlettel) jelenik meg lehangsúlyosabban. Több szakmai vezető megemlíti, hogy a módosításokra hangsúlyt kellene fektetni az IH-nak, valamint az EPTK fejlesztését is javasolják.

Belügyminisztérium felé megfogalmazott kérések:

A BM részéről egyértelműen tájékoztatást várnak a szakmai vezetők a projekt esetleges folytatásáról, egy válaszadó az új Gyerekesély projekt felhívásának mielőbbi megjelentetését is sürgetné, egy pedig hatályos szabályozások, eljárások ismertetését is várná a BM-től. A projekt folytatásával kapcsolatban egy válaszadó javasolja, hogy új pályázati felhívás megjelentetése esetén kevesebb kötelező elem legyen, és vegyék figyelembe a járások egyéni sajátosságait és a projektmegvalósítók tapasztalatait a programelemek tervezhetőségében. Szintén az új kiíráshoz kapcsolódóan fogalmazódik meg, hogy az indikátorok meghatározása esetében vállalható területek, számok, esetlegesen több lehetséges indikátorból történő kiválasztás legyen lehetséges a helyi sajátosságok alapján. A válaszadók egy része szeretné, ha a jelenlegi együttműködés folytatódna ebben a formában, és többen jelezték, hogy minden szakmai segítséget megkapnak jelenleg. Továbbá a válaszadók várják a támogatást a bérek, menedzsment bér teljes újragondolása, inflációnak megfelelő béremelés kapcsán.

II. A JÁRÁSI PROJEKTEK ÁLTALÁNOS CÉLJAINAK, ELÉRT EREDMÉNYEINEK ÉS AZ ELÉRT VÁLTOZÁSOKNAK AZ ÉRTÉKELÉSE A SZAKMAI VEZETŐK VÉLEMÉNYE ALAPJÁN

Bevezetés

A járási Gyerekesély programok szakmai kísérése során folyamatosan fel kell tennünk magunknak azt a kérdést, hogy milyen eredményei vannak a programoknak, milyen változásokat tudnak elérni a tevékenységeikkel, és mennyire tudnak hatásosak és ténylegesen eredményesek lenni. Az EFOP 1.4.2 járási Gyerekesély projektek zárásához közeledve egyre fontosabbá válnak ezek a kérdések, és egyre izgalmasabb, hogy ezeket a programokat legjobban ismerő szakmai vezetők hogyan látják a saját programjukat, mit gondolnak a projekt céljairól és hogyan értékelik az eddig elért – vagy inkább az elérni kívánt – eredményeket, változásokat, hatásokat a járásban szolgáltatási, akár szakterületi szinten is.

A következő fejezetben röviden bemutatjuk, hogy a szakmai vezetők szerint 1) mennyire járult hozzá a Gyerekesély projekt a kiírásban megfogalmazott projektcélok eléréséhez, 2) milyen strukturális változásokat tapasztalnak a projekt hatásának köszönhetően, valamint röviden kitérünk arra, hogy 3) a projektek zárásához közeledve hol tartanak a tevékenységek megvalósításával és miket tartanak a legeredményesebbnek és legsikeresebbnek a szakmai vezetők. Ezeket kiegészítve röviden körbejárjuk, hogy 4) a járási projektek a járási programok gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszerre gyakorolt hatásaira is.

II.1. A Gyerekesély projektek és a kiírás szerinti célok és strukturális változások

A szakmai vezetők számára összeállított kérdőívben kíváncsiak voltunk arra, hogy szakmai vezetők szerint a járási projektek tevékenységei milyen mértékben járultak hozzá az egyes projekt célok és strukturális változások eléréséhez. A Gyerekesély program pályázati kiírása¹ elvárja a támogatási kérelmet benyújtó szervezetektől, hogy vállalják azt, hogy a projektjük megvalósításával hozzájárulnak a kiírásban megfogalmazott célokhoz.

A szakmai vezetők többnyire pozitívan értékelték az egyes projektcélokhoz² való hozzájárulásukat, egy 1-4-ig terjedő skálán többnyire pozitív irányú válaszokat adtak, nagyon kevés „egyáltalán nem” válasz érkezett. Ahogyan az 1. ábrán is látszik, a szakmai vezetők nagy arányban egyetértenek abban, hogy a program hozzájárult a szegény családokban élő gyermekek támogatása (1-4-ig terjedő skálán átlagosan 3,52), de több kiírás szerinti célt is pozitívan értékelnek általánosságban (részletek az 1. ábrán). A szakmai vezetők szerint a projektek legkevésbé a cselekvőképes helyi közösségek kialakításához (átlag: 2,37), a Biztos kezdet gyerekházak látogatásának növekedéséhez (átlag: 2,39), az alacsony képzettség hosszútávú csökkentéséhez (átlag: 2,41), valamint a gazdálkodási stratégiák átalakításához (átlag: 2,48) járultak hozzá³.

¹ EFOP-1.4.2-16 „Integrált térségi gyermekprogramok” komplex program pályázati kiírása elérhető: <https://www.palyazat.gov.hu/efop-142-16-integralt-trsgei-gyermekprogramok>

² A megfogalmazott célok komplexek és van közöttük átfedés, így ezek vizsgálata csak és eredmények értelmezése csak korlátozottan lehetséges, inkább csak általános trendek összegzésére alkalmas.

³ Az alulértékelt célok esetében magasabb a szórás, így feltételezhetően a járások között nagy különbségek vannak a kérdés megítélésben.

1. ábra: K12. A Gyerekesély Program eddig megvalósított tevékenységei milyen mértékben járultak hozzá az alábbi célok eléréséhez? (1-4ig skála) N=25-31

Cél	Változás 2019-hez képest				
	2	2,5	3	3,5	4
Szegény családokban élő gyerekek támogatásához	3,52				
Szociális, pedagógiai, kulturális, egészségügyi ellátórendszer intézményei...	3,03				
Egészségtudatos életmód elterjesztéséhez	3,03				
Biztos Kezdet szemlélet elterjesztéséhez	3,03				
Humán szolgáltatások kapacitásbővítéséhez	3,00				
Hiányzó szakember-kapacitás pótlásához	2,84				
A köznevelési rendszer intézményeiben a korai iskolaelhagyás csökkenéséhez	2,58				
A szegénység csökkentéséhez, gazdálkodási stratégiák átalakításához	2,48				
Az alacsony képzettség hosszú távú csökkentése	2,41				
A Biztos Kezdet Gyerekházak látogatottságának a növekedéséhez	2,39				
Cselekvőképes helyi közösségek kialakításához	2,37				

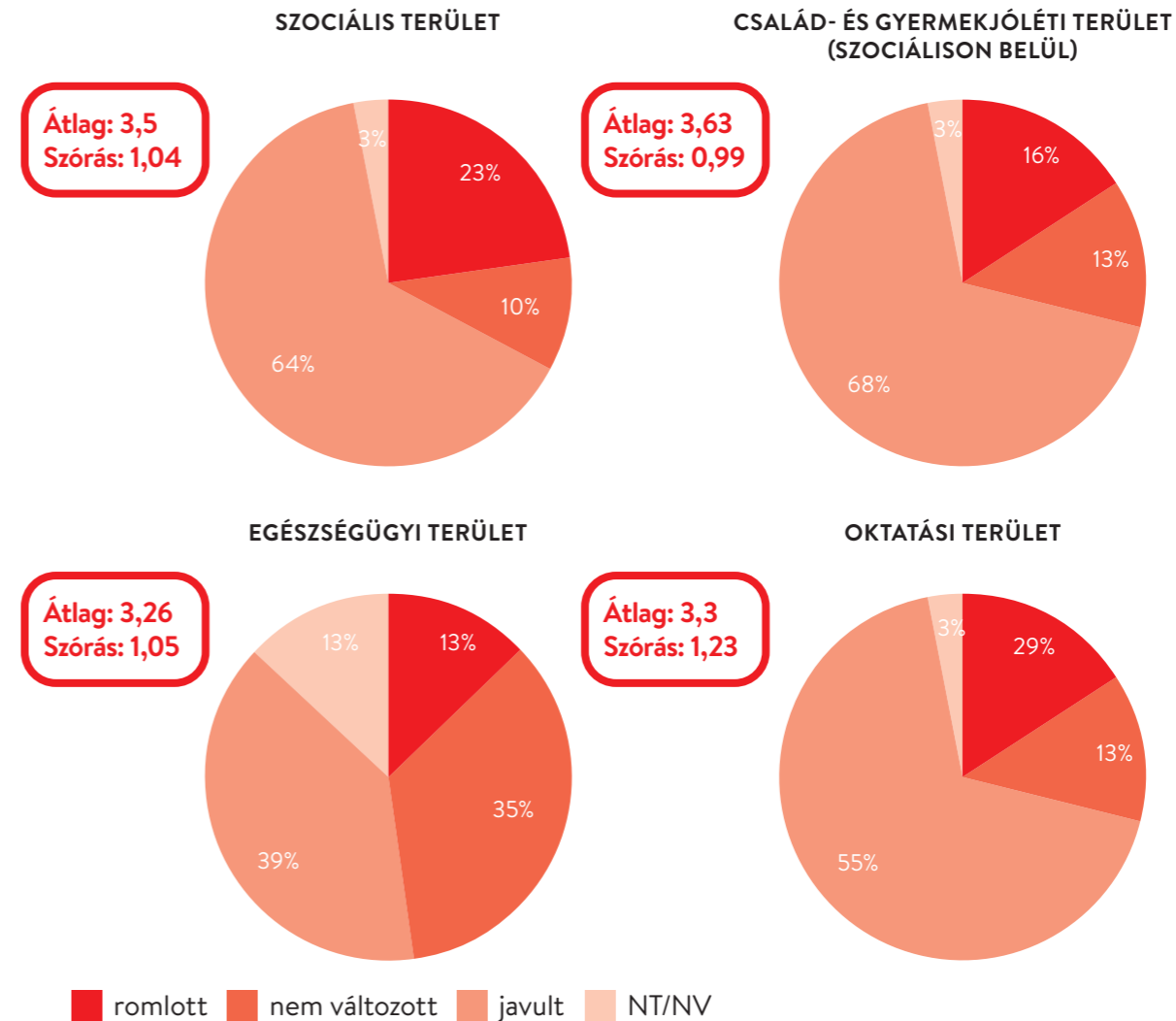
A szakmai vezetők 2019-es megítéléséhez képest főleg pozitív irányba változott az egyes konkrét célokhoz való hozzájárulás megítélése. A 2021-ben jó megítélésű célok közül egyértelműen jobbnak ítélik meg a szegény családokban élő gyermekek támogatásához, és a egészségtudatos életmód elterjesztéséhez való hozzájárulását a projektnek, kivétel a biztos kezdet szemlélet elterjesztéséhez való hozzájárulása, melyet 2019-hez képest borúsabban látnak a szakmai vezetők. Továbbá a projekt hozzájárulását a hiányzó szakemberek kapacitásának pótlásához, és a szegénység csökkentéséhez/gazdálkodási stratégiák átalakításához átlagosan sokkal jobbnak ítélik, mint 2019-ben.

II.2. A Gyerekesély projektek és a strukturális változások

Az idei évben részletesen kérdeztük a záráshoz közeledő projektek szakmai vezetőit arról, hogy tapasztalnak-e változást térségi vagy járási szinten egyes szakterületeken, valamint véleményük szerint mennyire tud a járási Gyerekesély program reagálni a leghátrányosabb helyzetű járásokban tapasztalható szolgáltatási és humánerőforrásbeli hiányokra?

A korábbi évek kérdőíveinek kérdéseit ismételve az idei évben is 4 fontos szakterületre vonatkozóan kérdeztük a szakmai vezetőket arról, hogy véleményük szerint hogyan változott a szolgáltatáshiány a szociális, a család- és gyermekjóléti, az egészségügyi és az oktatási területen. A kérdőívet kitöltő 31 járás szakmai vezetői jellemzően javulást érzékelnek a járási szolgáltatáshiányok tekintetében mind a 4 szakterületen. (2. ábra).

2. ábra: K13. Hogyan változott általánosságban a korábban tapasztalt szolgáltatáshiány a járásban a projekt kezdete óta? (1-5ig skála átkódolva) N=31

A 2. ábrán jól látszik, hogy leginkább a szociális (és azon belül) a család- és gyermekjóléti területen belül érzékelnek javulást a szakmai vezetők, egy 1-5-ig terjedő skálán a szociális területen 3,5-re (szórás: 1,04), a család- és gyermekjóléti területen belül pedig 3,63-ra (szórás: 0,99) értékelik az egyes területeken tapasztalható szolgáltatáshiány változását pozitív irányba. Ugyanezek az átlagos értékek az egészségügyi terület esetében mindössze 3,26 (szórás: 1,05), míg az oktatási terület esetében 3,3-as (szórás: 1,23) értékeket értek el.

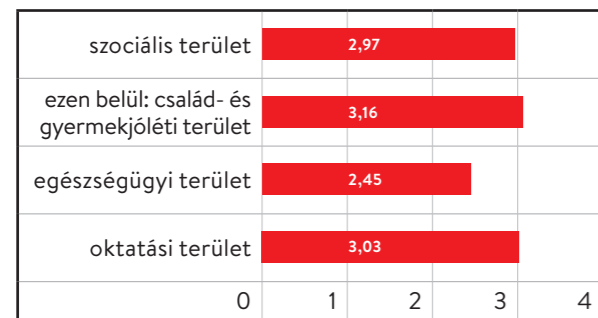
A szociális, és azon belül a család- és gyermekjóléti területen a válaszadók közel 2/3-a javulást érzékel általánosságban⁴. Az egészségügy esetében jobban megoszlának a vélemények, a javulást érzékelők aránya 39% és magas a „stagnáló” válaszok aránya (35%) is. Az oktatási terület esetében bár a válaszadók többsége szerint javult a helyzet (55%), a válaszadók közel 1/3-a szerint romlott a területen tapasztalható szolgáltatáshiány⁵.

A területek szolgáltatáshiányának általános értékelése mellett kíváncsiak voltunk arra is, hogy a szakmai vezetők véleménye szerint a járási Gyerekesély programok mivel és mennyire tudtak hozzájárulni az egyes területek szolgáltatáshiányának enyhítéséhez és azok minőségi javításához, valamint a járási szakemberhiány pótlásához, és a meglévő szakemberek kapacitásainak kiegészítéséhez.

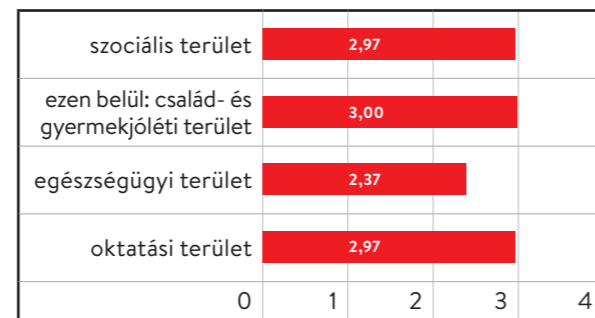
⁴ Az ábrák könnyebb átláthatósága érdekében az 1-5-ig terjedő skálát átkódoltuk egy 1-3-ig terjedő skálára.
⁵ A válaszok közötti magas szórás miatt valószínűsíthető, hogy a területet érintő aktuális kérdések, a koronavírus hatásai vagy egyéb körülmények miatt szélsőséges válaszokat adtak a válaszadók, vagy a járásokban jelentős különbségek tapasztalhatóak a kérdésben.

3. ábra: K14. Véleménye szerint mennyire járult hozzá a járási Gyerekesély program az egyes szakterületek...? (1-4-ig skála) N=30-31

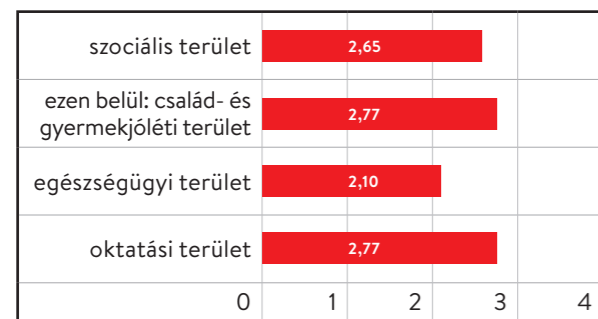
...szolgáltatás-hiányainak enyhítéséhez? (1-4-ig skála átlag)

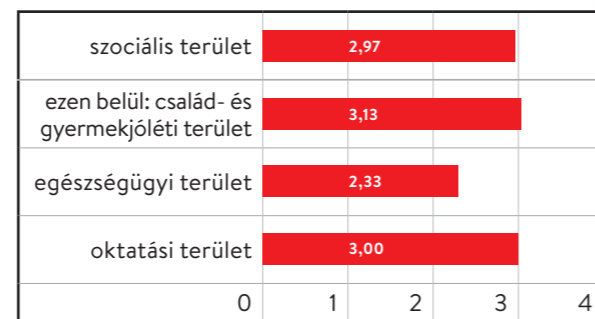
...meglévő szolgáltatásainak minőségi javításához? (1-4-ig skála átlag)

...hiányzó szakembereinek pótlásához? (1-4 skála átlag)

...meglévő szakemberek kapacitásainak kiegészítéséhez? (1-4- skála átlag)

A válaszadók szerint a járási programok egyértelműen hozzá tudtak járulni mind a szolgáltatáshiányok enyhítéséhez és a szolgáltatások minőségi javításához, mind a hiányzó szakemberek pótlásához és a meglévő szakemberek kapacitásainak kiegészítéséhez. Legmagasabb átlagokat az oktatási területhez, valamint a család- és gyermekjóléti területhez kapcsolódva láthatunk, mögöttük némileg lemaradva a szociális terület következik. A vizsgált 4 terület közül az egészségügy területén gondolják legkevésbé eredményesnek a járási programok „hiánypótló” munkáját, mind a négy vonatkozó kérdés esetében jelentősen lemarad a másik 3 vizsgált területhez képest.

II.3. Tevékenységek előrehaladása, sikeresség és eredmények

A strukturális változások és hatások mellett érdemes megvizsgálni, hogy melyek azok a tevékenységcsoportok, vagy konkrét tevékenységek, amelyek szakmailag sikeresek a szakmai vezetők szerint, valamint melyek azok a tevékenységek, amelyeket ők maguk eredményesnek tartanak. Ezen vizsgálatok segítségével jobban megismerhetjük azokat a konkrét tevékenységeket, amelyek hozzá tudnak járulni az egyes szakterületeken tapasztalható szolgáltatási vagy humán erőforrásbeli hiányok pótlásához, kiegészítéséhez.

Tevékenységek előrehaladás

Az előző évekhez hasonlóan kíváncsiak voltunk arra, hogy az egyes tevékenységcsoportok megvalósítása milyen szakaszban áll, hol tartanak a konkrét megvalósítással. A tevékenységek projektütemezésnek megfelelő előrehaladása nem változott jelentősen tavalyi évhez képest, a zárásokhoz közeledve a tevékenységek egyre nagyobb része teljesen lezárult. Megemlítendő, hogy a tavalyi évben 8 járásban egyáltalán nem kezdtek el még 1-1 tevékenységet (többek között a koronavírus miatt), jelen adatfelvételkor két olyan járás van, ahol a szakmai vezetők válasza alapján még egyáltalán nem indult el 1-1 tevékenység (1. ábra).

4. ábra: K19. Hogyan látja, az alábbi tevékenységek, szolgáltatások kialakítása milyen szakaszban áll jelenleg a járásban? N=29-31

Közösségi ház(ak) kialakítása	10	18	2	1
Járási család- és gyermekjóléti központok szolgáltatásainak fejlesztése	3	25	3	
Hétvégi, vagy szünidőben megvalósuló szabadidős és fejlesztőprogramok	3	22	5	1
Közösségi részvételre felkészítő tevékenységek	2	23	5	1
Gyermeknevelést támogató motivációs képzések, rendezvények a szülők számára	6	18	4	2
Gyermek- és ifjúsági programok működtetése		24	7	
Előítételek leküzdését szolgáló érzékenyítés, szemléletformálás, konfliktuskezelés a projekt megvalósítói, szakemberei számára	8	15	5	1
Szakmai műhelyek kialakítása a gyerekekkel és családjukkal foglalkozó szakemberek számára	4	19	7	1
Hálózatos együttműködést támogató csapatépítő programok a projekt megvalósítói, szakemberei számára	4	18	5	1
Szupervízió, coaching a projekt megvalósítói, szakemberei számára	9	12	8	1
Prevenációs és kortárssegítő tevékenységek	1	20	9	1
Munkaerő-piaci részvétel növelésére, gazdálkodási ismeretek megszerzésére irányuló tevékenységek	3	15	10	2

1 Lezárult a tevékenység 3 Működik, de csúszásban vagyunk 3 Működik, de csúszásban vagyunk
 2 Működik, ütemezésnek megfelelően / gyorsabban haladunk 4 Elkezdődött, de szünetel NT/NV

A tavalyi évhez képest⁶ egyértelműen látszik a koronavírus miatti tevékenység leállítások és csúszások visszarendeződése, a tevékenységek újraindulása a projekteken belül. Ahogyan a 4. ábrán is látszik, kevés szünetelő tevékenység van, mindössze 7 ilyen esetet jeleztek a szakmai vezetők a tavalyi 42-höz képest. A koronavírus hatása azonban továbbra is érzékelhető a projektmegvalósításban: bár a szünetelő tevékenységek gyakorisága csökkent, jelentősen megnőtt a csúszásba került tevékenységek száma a tavalyi évhez képest. Ezen kívül sajnos 8 esetben választották azt a szakmai vezetők, hogy van olyan tevékenységük, amelyet a program zárásáig nem tudnak elindítani vagy nem tudják már behozni a lemaradást. Ezeknek jellemző okaként a koronavírusot nevezték meg. Legnagyobb lemaradás a munkaerőpiaci részvétel növelését és a gazdálkodási ismeretek megszerzésére irányuló tevékenységek és a prevenációs és kortárssegítő tevékenységek csoportja mutatja, előbbi 10 járásban, utóbbi 9 járásban volt csúszásban a kérdőív kitöltésének idején. (További részletek a 4. ábrán láthatóan)

Tevékenységek szakmai sikeressége

A tevékenységcsoportok szakmai sikerességének értékelése szintén nem tér el jelentősen a tavalyi évi adatgyűjtés eredményitől⁷, az idei évben is a hétvégi- vagy szünidőben megvalósuló szabadidős tevékenységeket (átlag: 4,61), a gyermek- és ifjúsági programokat (átlag: 4,61) és a közösségi házakat (átlag: 4,55) tartják a legsikeresebb programelemeknek a szakmai vezetők, egy 1-5-ig terjedő skálán ezek a tevékenységek 4,5-ös fölötti átlagértéket értek el. Legkevésbé sikeresnek – ahogyan az előző években is – a munkaerőpiaci részvétel növelésére és a gazdálkodási ismeretek megszerzésére irányuló tevékenységeket (átlag: 3,75), valamint a közösségi részvételre felkészítő tevékenységeket (átlag: 3,75) értékeli a szakmai vezetők. A legkevésbé sikeresnek gondolt elemeket tavaly még sikeresebbnek gondolták a szakmai vezetők, a tavalyi évben mind a két tevékenységnek 4,0 átlaga volt. 1. táblázat

⁶ A Gyerekesély programok szakmai vezetőinek véleménye eredményekről, nehézségekről, együttműködésekről és járványról. A 2020 őszi kérdőíves kutatás legfontosabb eredményei: <http://gyerekesely.maltai.hu/page/18>
⁷ u.a.

1. táblázat: K19. Hogyan ítéli meg az alábbi tevékenységek, szolgáltatások szakmai megvalósításának sikerességét a projekt jelenlegi szakaszában egy 1-5-ig terjedő skálán? N=31

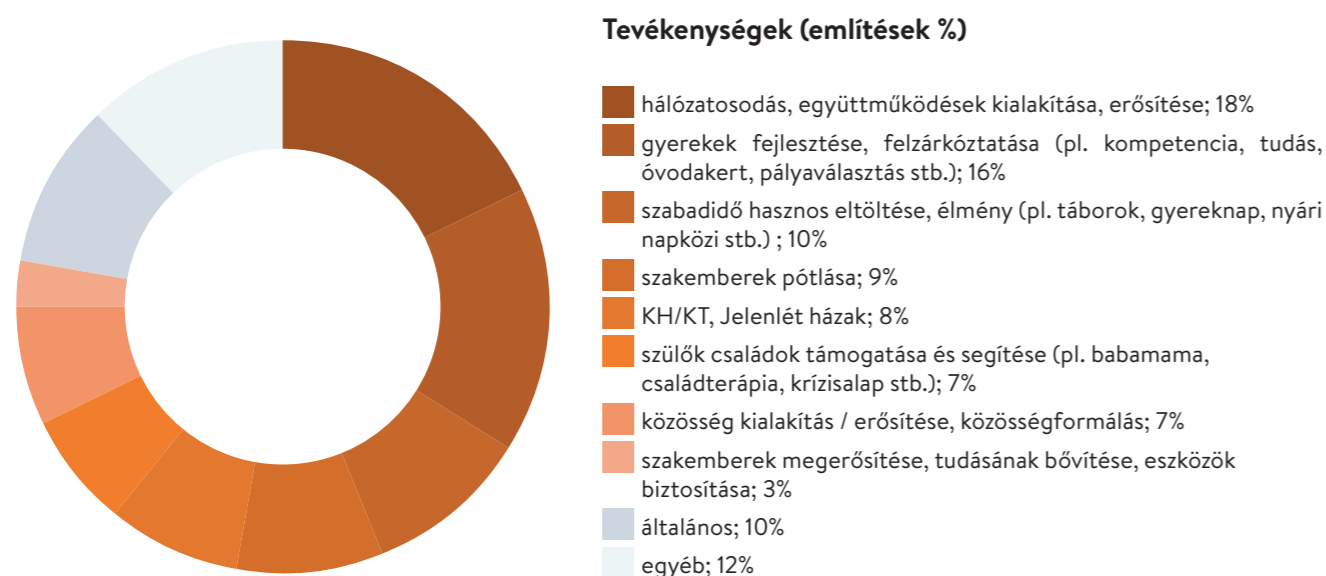
Tevékenységcsoportok	Szakmai sikeresség átlaga (1-5-ig)	N	Szórás
Gyermek- és ifjúsági programok működtetése	4,61	31	0,62
Hétvégi, vagy szünidőben megvalósuló szabadidős és fejlesztőprogramok	4,61	31	0,62
Közösségi ház(ak) kialakítása	4,55	31	0,85
Szupervízió, coaching a projekt megvalósítói, szakemberei számára	4,36	28	0,87
Hálózatos együttműködést támogató csapatépítő programok a projekt megvalósítói, szakemberei számára	4,35	26	0,75
Szakmai műhelyek kialakítása a gyerekekkel és családjukkal foglalkozó szakemberek számára	4,23	30	0,77
Előítéletek leküzdését szolgáló érzékenyítés, szemléletformálás, konfliktuskezelés a projekt megvalósítói, szakemberei számára	4,23	26	0,82
Prevenációs és kortárssegítő tevékenységek	4,23	31	0,72
Járási család- és gyermekjóléti központok szolgáltatásainak fejlesztése	4,17	30	0,75
Gyermeknevelést támogató motivációs képzések, rendezvények a szülők számára	4,04	26	0,92
Munkaerő-piaci részvételre, foglalkoztatási, gazdálkodási ismeretek megszerzésére irányuló tevékenységek szülők számára	3,75	28	1,11
Közösségi részvételre felkészítő tevékenységek	3,72	29	0,84

Eredmények célcsoportok és tevékenységek szerint

Az idei évben ismét megkérdeztük a szakmai vezetőket arról, hogy ők mit tekintenek a járési program legnagyobb eredményeinek. A kitöltőknek 5 eredményt volt lehetőségük megfogalmazni szövegesen, a 31 kitöltő összesen 144 eredményt fogalmazott meg⁸. A megfogalmazott eredmények egyszerű, célcsoportok szerinti kódolása megmutatja, hogy a célcsoportok tekintetében mind a gyermekekkel (30%), mind a kizárólag szakemberekkel/intézményekkel kapcsolatos eredmények (24%) megjelennek a válaszok között, továbbá konkrét eredmények a családokkal (6%), ritkább esetekben szülőkkel, felnőttekkel (2%), mind megjelenik az „általános” célcsoportok nélküli (34%) említések mellett.

A célcsoportok mellett megvizsgáltuk, hogy milyen típusú tevékenységeket tartanak a szakmai vezetők a Gyerekesély projektek legnagyobb eredményeinek eddig a projektben.

5. ábra: K78. Mi a projekt eddig elért 5 legfontosabb eredménye? (nyitott kérdések) N=31, említések száma=144 (minden válasz csak 1 kódot kapott!)

⁸ Feldolgozási korlátok: a válaszok nehezen összehasonlíthatóak és számszerűsíthetőek, szóhasználati különbségek miatt torzíthat a válaszok értelmezése, és így a kódolása is, így a célok értelmezésénél szintén csak a fő trendek vizsgálata javasolt. Az eredmények kódolása során nem alkalmaztunk többszörös kódokat, minden válaszhoz csak 1 kódot érték tartozik, amely a feldolgozási korlátokat tovább növelheti.

Az 5. ábrán jól látszik, hogy legnagyobb arányban olyan eredményeket fogalmaztak meg a szakmai vezetők, amelyek valamilyen formában a hálózatosodást, együttműködések kialakítását, erősítését (18%) célozták, közel minden 5. válasz ilyen típusú tevékenységgel volt kapcsolatos. Szintén magas arányban fogalmaztak meg olyan eredményeket, amelyek a gyerekek fejlesztéséhez, felzárkóztatásához kapcsolódnak (pl. kompetencia, tudás, óvodakert, pályaválasztás stb.) (16%), de többen fogalmaztak meg a szabadidő hasznos eltöltésével, élményszerzéssel (pl. táborok, gyereknap, nyári napközi stb.) (10%) kapcsolatos eredményeket is. Szintén magas a szakemberek pótlásával, kiegészítésével kapcsolatos tevékenységek (9%), és a közösségi és jelenlét házak kialakításával kapcsolatos eredmények megfogalmazása (8%), valamint szintén megjelent a szülők, családok támogatása és segítése (pl. babamama, családterápia, krízisalap stb.) (7%), a közösségek kialakítás, erősítése (7%), valamint a szakemberek megerősítése, tudásának bővítése, eszközök biztosítása (3%) is.

II.4. Kitekintés: Hozzá tudnak-e járulni a Gyerekesély projektek a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer változásaihoz?

Az idei évben kíváncsiak voltunk arra, hogy a szakmai vezetők szerint a járési programok hozzá tudtak-e járulni a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer változásaihoz, hozzá tudtak-e járulni azok javulásához valamely területen.

A szakmai vezetők megítélése szerint a járési gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer (továbbiakban jelzőrendszer) hatékonyan működik, egy 1-10-ig terjedő skálán ebben az évben átlagosan 7,77-re értékelték annak hatékonyságát⁹, mely az előző éves 8,06-os átlagtól némileg elmarad.¹⁰ De mi az, amit a járési gyerekesély programok hozzá tudtak tenni a jelzőrendszerek működéséhez? Tudták-e, tudják-e segíteni annak működését valamilyen formában?¹¹

A szakmai vezetők véleménye szerint a Gyerekesély programok jelzőrendszerre gyakorolt hatásai inkább pozitívnak, mint negatívnak tekinthetők. Arra a kérdésre, hogy mennyire járult hozzá a Gyerekesély projekt a járási és települési szintű jelzőrendszerek hatékonyabb működéséhez, inkább pozitív irányú válaszokat adtak. Egy 1-4-ig terjedő skálán értékelve a szakmai vezetők szerint átlagosan 2,85-re, míg települési szinten 2,9-re becsülték a hozzájárulásukat.

Legnagyobb szerepét és a hatásait a Gyerekesély programoknak a hálózatosodás elősegítésében látják a szakmai vezetők: mind a különböző, mind az azonos szakterületen dolgozó szakemberek hálózatosodásához való hozzájárulását a Gyepnek átlagosan 3,14-re értékelték a szakmai vezetők egy 1-4-i terjedő skálán. A jelzőrendszeri tagok tudásának bővítésében, és speciális ismeretek bővítésében szintén fontos szerepe lehet a Gyerekesély programoknak. A megkérdezett szakmai vezetők átlagosan 3,03-ra értékelték a Gyep hozzájárulását a tudásátadáshoz. Némileg elmaradva ezektől, de továbbra is pozitívan, átlagosan 2,9-re értékelik a jelzőrendszeri tagok érzékenyítéséhez történő hozzájárulását a Gyep-nek, valamint legkevésbé a tagok problémafelismeréséhez (átlagosan: 2,86) tudott hozzájárulni a járási program.

A szakmai vezetőktől nyitott kérdés formájában megkérdeztük az idei évben, hogy „Milyen (további) támogatás lenne szükséges a járásban működő jelzőrendszer erősítéséhez (akár települési, akár járási szinten)?” A válaszok egyértelműen megerősítik azt, amit a terepen is folyamatosan tapasztal a konzorcium: a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer hatékonyságának javítása érdekében még bőven van dolgunk. A szakmai vezetők válaszaiból egyértelműen kitűnik, hogy a Gyerekesély program sok jó dolgot el tudott indítani, tudta biztosítani azokat a fórumokat, eszközöket, felületeket, amik által a jelzőrendszer hatékonyabban, jobban, „szakmaiban” tud működni. Azonban az is egyértelműen látszik, hogy ennek támogatása, a támogatás folytonosságának fenntartása szükséges ahhoz, hogy eredményeket tudjanak elérni helyben. Többen jelzik, hogy szükséges lenne az együttműködések tovább erősíteni különböző területek között, a szakembereknek módszertani és tudásbeli támogatást szükséges nyújtani, valamint a program folytonosságára, folyamatos támogatására lenne szükség a továbbiakban is.

⁹ Az eredmények magas szórás mellett értelmezendők, a kérdésnél 1,7 volt a szórás.

¹⁰ A jelzőrendszer hatékonyságának értékelésének további részleteire nem tér ki a kérdőív.

¹¹ Sajnos az adatgyűjtés formája nem ad lehetőséget arra, hogy ténylegesen mérni tudjuk a változást, a jelenlegi összegzésben csak a szakmai vezetők véleménye jelenik meg.

III. Szakmai együttműködések tapasztalatai, kulcsszereplők és önkéntesek bevonása (Tóth Alexandra)

Az EFOP-1.4.2-16 projektek szakmai vezetői számára összeállított kérdőív külön blokkban vizsgálja a szakmai együttműködési tapasztalatokat más, szintén a járásokban megvalósuló projektekkel. A többi járásban megvalósuló projektekkel való kapcsolódáson túl a felmérés eredményeire támaszkodva röviden összegezzük és bemutatjuk a család- és gyermekjóléti központokkal, szolgálatokkal és más szervezetekkel való együttműködési tapasztalatokat, valamint röviden kitérünk a járási projektek kulcsszereplők általi támogatottságára és az önkéntességgel kapcsolatos tapasztalatokra egyaránt.

III.1. Szakmai együttműködések tapasztalatai más projektekkel

A szakmai együttműködés területei széles skálán mozognak, az alábbiakban összefoglaljuk a 2021. évi felmérés által kirajzolódó kapcsolódási pontokat az EFOP-1.4.2-16 projekt és más projektek között.

A szakmai együttműködés egyik jellemző területe a programok szervezésében, megvalósításában, tervezésében való együttműködés. Ennek része a folyamatos konzultáció, egyeztetés a tevékenységek megvalósításáról, a bevont célcsoport tagokról. Gyakori az együttműködés a rendezvények, képzések, workshopok, szakmai műhelyek, vezetői szintű egyeztetések, kerekasztal megbeszélések és közösségi programok szervezésében, ezáltal is összehangolva a különböző helyben megvalósuló projektek tevékenységeit.

Egy további fontos szakmai együttműködési terület a szakemberek közötti kapcsolatépítés, hálózatosodás, a szakmaközi együttműködés támogatása. A projektek együttműködnek tanácsadói szolgáltatások összehangolása során is: dietetikai tanácsadás, fejlesztő pedagógia, logopédia, pszichológiai tanácsadás, óvodapedagógiai tanácsadás, pályaorientációs tanácsadás területein.

Az egészségügyi komplex prevenció révén a családok szociális támogatása és a szülők számára biztosított kompetenciafejlesztő programok szervezése, családi napok, gyermeknap, nyári szabadidős programok és táborok szervezése is a szakmai együttműködés egy kiemelkedő területe.

A 2020. évi felméréshez képest látható a projektek közötti szakmai együttműködések számosságának növekedése.

EFOP-3.9.2 Humán szolgáltatások fejlesztése című projekt

A 2021 évi felmérés eredményei alapján a 31 járásból 20 járás jelölte, hogy együttműködik az EFOP-3.9.2 projekttel valamilyen formában, míg a 2020-as felmérésnél mindössze 11 járás jelezte az együttműködést. A szakmai együttműködés főbb területeit, melyek a felmérésből rajzolódtak ki, az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

1. táblázat Szakmai együttműködés területei az EFOP-3.9.2 projekttel (N=9)

Szakmai együttműködés területei
Programok, rendezvények szervezése, megvalósítása, a célcsoport elérése, a kettős finanszírozás elkerülése.
Ifjúsági és képzési programok.
Pályaorientáció.
Közösségi programok.
Szülők számára kompetenciafejlesztő programok.
Fejlesztő pedagógia.

EFOP-1.5.3 Humán kapacitásfejlesztés című projekt

A 2021-ben 31 járásból 14 járás jelezte (2020-ban 15 járás jelezte), hogy valamilyen formában együttműködik az EFOP-1.5.3 projekttel, a szakmai együttműködés főbb területeit az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

2. táblázat Szakmai együttműködés területei az EFOP-1.5.3 projekttel (N=14)

Szakmai együttműködés területei
Folyamatos konzultáció, egyeztetés a tevékenységek megvalósításáról, összehangolásáról, a bevont célcsoport tagokról.
Rendezvények, képzések, workshopok szervezése.
Közösségi rendezvények szervezése, megvalósítása.
Logopédia és fejlesztő pedagógia.
Családok mentorálása.
Szakemberek közötti kapcsolatépítés, műhelyek, workshopok.

EFOP-1.5.1 Végtelen lehetőség című projekt

2021-ben a 31 járásból 22 járás (míg 2020-ban mindössze 6 járás) jelezte, hogy együttműködik az EFOP-1.5.1 projekttel, a szakmai együttműködés főbb említett területeit az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

3. táblázat Szakmai együttműködés területei az EFOP-1.5.1 projekttel, (N=6)

Szakmai együttműködés területei
Településeken szervezett közösségi programok megvalósítása.
Családok részére adományok biztosítása.
Szakmai együttműködés, programok egyeztetése, összehangolása.

2021-ben a 31 járásból 13 járás (2020-ban 8 járás) jelezte, hogy valamilyen formában együttműködik a Felzárkózó települések programmal, a szakmai együttműködés főbb területeit az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

4. táblázat Szakmai együttműködés területei a Felzárkózó települések programmal (N=11)

Szakmai együttműködés területei
Folyamatos konzultáció, egyeztetés a tevékenységek megvalósításáról, összehangolásáról, szakmai tevékenységek összehangolása.
Közösségi programok szervezése.
Pályaválasztási tanácsadás.
Babacsomag, szükség szerint adományozás.
Gyerekprogramok, szabadidős programok.
Szakmaközi együttműködés.

EFOP-1.4.3 Jó kis hely című projekt

2021-ben a 31 járásból 17 járás (2020-ban 8 járás) jelezte, hogy együttműködik az EFOP-1.4.3 projekttel, a szakmai együttműködés főbb területeit az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

5. táblázat Szakmai együttműködés területei az EFOP-1.4.3 projekttel (N=10)

Szakmai együttműködés területei
Programok, rendezvények, képzések szervezése, megvalósítása, a célcsoport elérése, a kettős finanszírozás elkerülése.
Családok, szülők kompetenciafejlesztő és közösségi programokban való együttműködés
Közösségi, szabadidős programok, szülők számára szervezett programok.
Tanácsadói szolgáltatás, közösségépítő nap, családi nap, fejlesztő pedagógia, pszichológiai tanácsadás, esetmegbeszélés jellegű megbeszélés, szakmaközi megbeszélés, pályorientációs tanácsadás.
Települési szolgáltatás koordinációja.

EFOP-1.6.2 Szegregált élethelyzetek felszámolása című projekt

2021-ben a 31 járásból 19 járás (2020-ban mindössze 6 járás) jelezte, hogy együttműködik az EFOP-1.6.2 projekttel, a szakmai együttműködés főbb területeit az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

6. táblázat Szakmai együttműködés területei az EFOP-1.6.2 projekttel (N=8)

Szakmai együttműködés területei
Programelemek, szolgáltatások és célcsoportjaik egyeztetése
Közös célcsoport, közös programok
Tanácsadói szolgáltatás, közösségépítő nap, családi nap, fejlesztő pedagógia, pszichológiai tanácsadás, esetmegbeszélés jellegű megbeszélés, szakmaközi megbeszélés, pályorientációs tanácsadás

III.2. Szakmai együttműködések tapasztalatai a család- és gyermekjóléti központokkal és szolgálatokkal

A 31 járásban 2021-ben az EFOP-1.4.2-16 projektben összesen 116 fő dolgozik Család- és Gyermekjóléti Központ és Szolgálat munkatársaként. Ebből 54 fő dolgozik Járási Család- és Gyermekjóléti Központban, 62 fő pedig Család- és Gyermekjóléti Szolgálatokban.

A Járási Család- és Gyermekjóléti Központ esetében döntő többségük (92%) részmunkaidőben, 8%-uk teljes állásban dolgozik az EFOP-1.4.2-16 projektben. A Család- és Gyermekjóléti Szolgálatok esetében 50-50% ez az arány.

III.3. A járási projektek kulcsszereplők általi támogatottsága

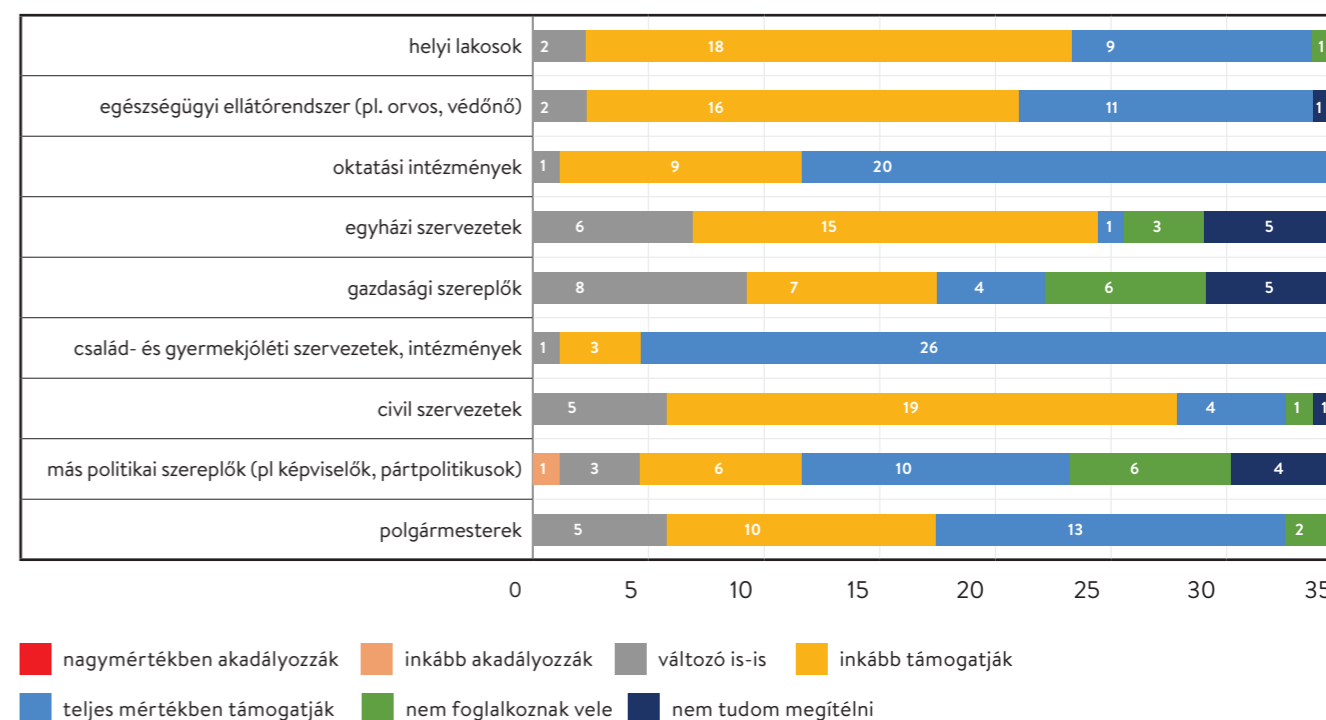
A szakmai vezetők véleménye szerint a következő szereplők közötti együttműködés kialakítása, megerősítése köszönhető kifejezetten a Gyerekesély programnak, tevékenységeinek:

- Közösségi ház és oktatási intézmények között
- Közösségi ház és szociális intézmények között
- Helyi lakosok és a családsegítő szolgálat között
- Védőnők és szociális szakemberek között

- Járási óvodák között
- Köznevelési intézmények és a gyermekjóléti központ és szolgálat
- Ágazatok közti: Szakmaközi együttműködések szorosabbá tétele a szakmaközi megbeszélések, műhelyek által.
- Civil szervezetek között
- Orvosok és a célcsoport között

A szakmai vezetők számára összeállított kérdőív vizsgálta továbbá, hogy a szakmai vezetők véleménye szerint a járások kulcsszereplői (helyi lakosok, egészségügyi ellátórendszer munkatársai, oktatási intézmények vezetői, pedagógusai, helyben tevékenykedő egyházi szervezetek, helyi gazdasági szereplők, szociális, család- és gyermekjóléti szervezetek, intézmények, civil szervezetek, polgármesterek, valamint más politikai szereplők) hogyan viszonyulnak az EFOP-1.4.2-16 projekt megvalósításához. A következő ábrán összegezzük az eredményeket.

2. ábra: Tapasztalatai szerint a járás kulcsszereplői hogyan viszonyulnak jelenleg az EFOP-1.4.2-16 projekt megvalósításához? (N=30)

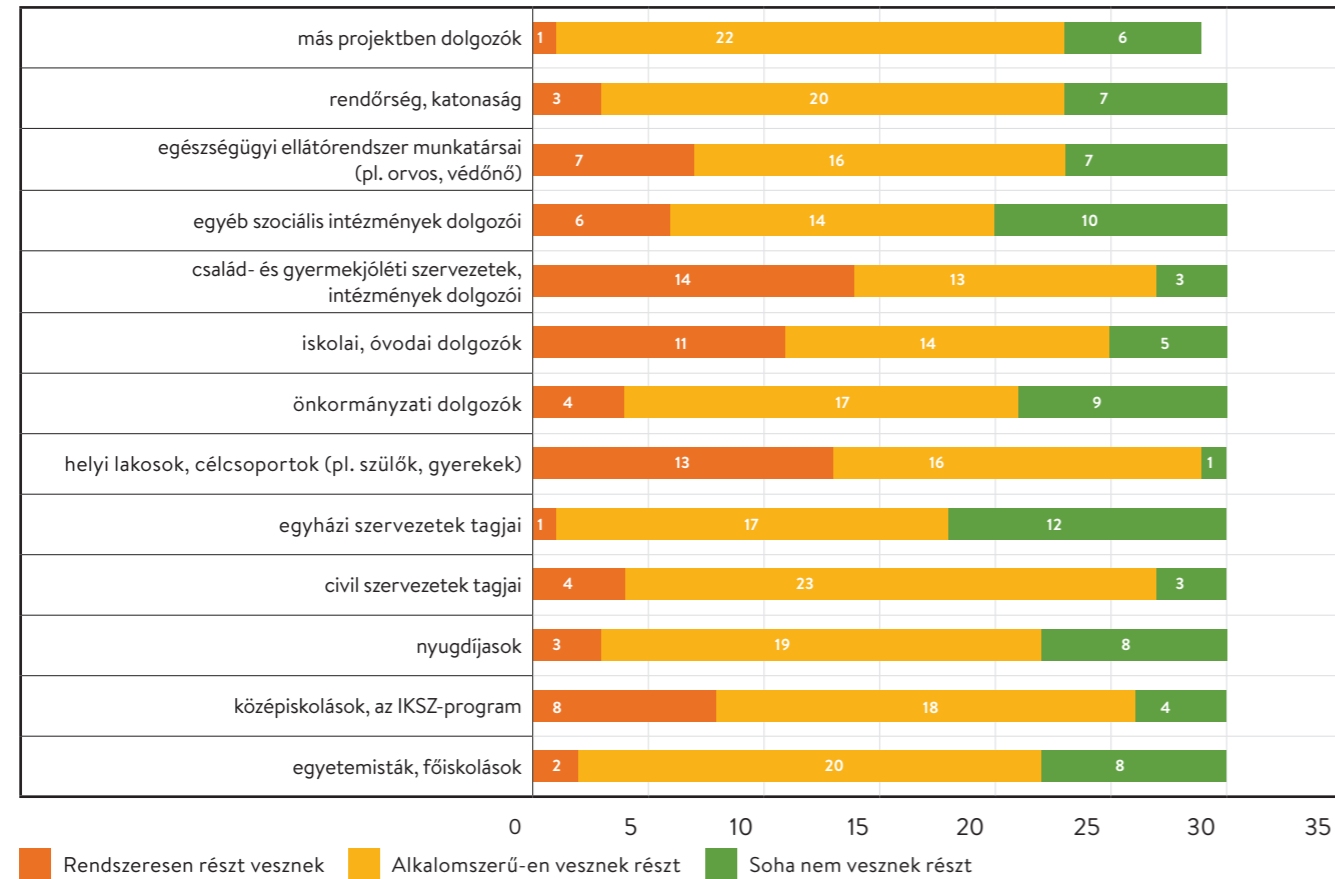
III.4. Önkéntesek bevonása

Egy 1-10-ig terjedő skálán felmértük, hogy mekkora nehézséget jelent az önkéntesek bevonása a különböző programok megvalósításába, ahol az 1 szerint „Egyáltalán nem okoz nehézséget”, a 10 szerint pedig „Nagyon nagy nehézséget jelent”.

Átlagosan közepesen nehéz bevonni önkénteseket, mindössze két járás jelezte, hogy nagy nehézséget jelent bevonni önkéntest és ugyanígy 2 járás jelezte, hogy egyáltalán nem okoz nehézséget az önkéntesek bevonása.

A kérdőívben azt is vizsgáltuk, hogy a különböző csoportok milyen mértékben vesznek részt önkéntesként a Gyerekesély Programokban zajló tevékenységek támogatásában a szakmai vezetők megítélése szerint. A 3. ábrán látszik, hogy rendszeresen leginkább a család- és gyermekjóléti szervezetek, dolgozói, a helyi lakosok, célcsoport tagok (pl. szülők, gyerekek), valamint iskolai, óvodai dolgozók vesznek részt leginkább a Gyerekesély Programokban zajló tevékenységek támogatásában önkéntesként.

3. ábra: Önkéntes részvétel a Gyerekesély Programokban zajló tevékenységek támogatásában (N=30)

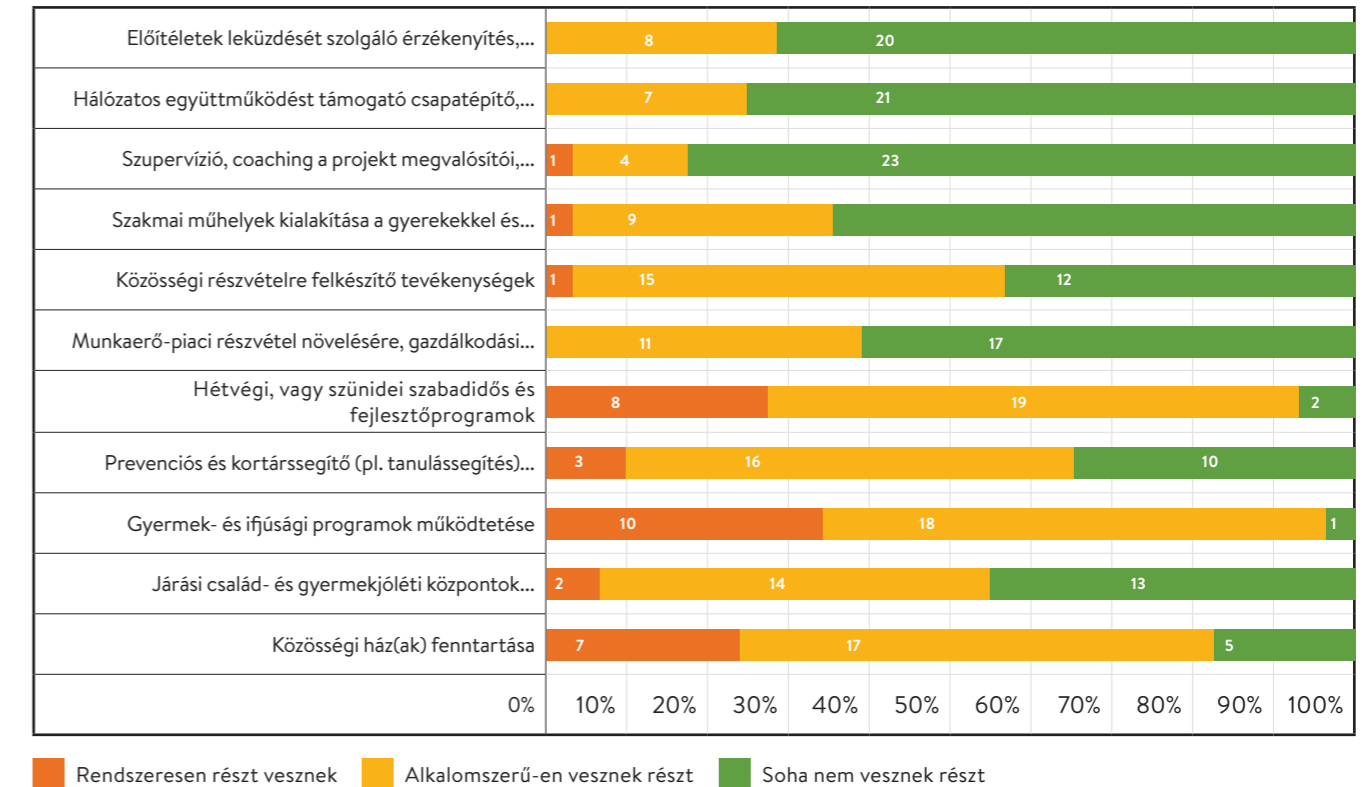

A kérdőívben azt is vizsgáltuk, hogy egyes tevékenység csoportok megvalósításában milyen gyakran vettek/vesznek részt önkéntesek. Az eredmények alapján elmondható, hogy gyermek és ifjúsági programok, hétfégi vagy szünidei szabadidős és fejlesztő programokban, valamint a közösségi házak fenntartásában rendszeresen részt vesznek önkéntesek.

A kiugró értékeket vizsgálva elmondható, hogy az önkéntesek nagy része soha nem vesz részt az alábbi tevékenységek megvalósításában:

- Szupervízió, coaching a projekt megvalósítói, szakemberei számára.
- Hálózatos együttműködést támogató csapatépítő programok a projekt megvalósítói, szakemberei számára.
- Előítéletek leküzdését szolgáló érzékenyítés, szemléletformálás, konfliktuskezelés a projekt megvalósítói, szakemberei számára.
- Szakmai műhelyek kialakítása a gyerekekkel és családjukkal foglalkozó szakemberek számára.
- Munkaerő-piaci részvétel növelésére, gazdálkodási ismeretek megszerzésére irányuló tevékenységek.

4. ábra: Önkéntes részvétel a Gyerekesély Programokban zajló tevékenységek megvalósításában (N=29)

A kérdőívvel felmértük, hogy melyek azok a programelemek, tevékenységek, amelyekbe az önkéntesek bevonását kiemelten hasznosnak tartják a szakmai vezetők. A válaszaikat az alábbiakban összegezzük:

- Közösségi programok lebonyolításánál pl. táborok, fesztiválok, nyári napközök, szabadidős tevékenységek, közösségfejlesztő sportprogramok.
- Hétfégi, szünidei szabadidős programok.
- Gyermek és ifjúsági programok.
- Prevenációs kortárssegítés.
- Közösségi házak működtetése.
- Innovatív alap fenntarthatósága.
- Pályaorientációs programok.
- Adományok teljeskörű logisztikájában.
- Önkéntes akciók szervezése.

Felmértük, hogy a szakmai vezetők véleménye szerint melyek azok a programelemek, tevékenységek, amelyek önkéntesek bevonásával fenn tudnának maradni a projekt után is, ezeket a következőkben összegezzük:

- Egyik tevékenységet sem lehet megvalósítani kizárólag önkéntes alapon.
- Innovatív alap.
- Híd csoport programjai.
- Nyitott iskola program.
- Hétfégi, szünidei szabadidős programok. Családi napok, nyári napközis táborok, Gyermek és ifjúsági programok. Prevenációs kortárssegítés.
- Munkahelyeket, foglalkozásokat bemutató pályaválasztási programok.
- Adományok gyűjtése, logisztikai feladatok ellátása, osztás, adminisztráció.

3. ábra:

Van-e olyan intézmény, amellyel szorosabb lett az együttműködés a járvány időszakában, mint azelőtt? „Igen, éspedig” válaszok száma (N=30)

IV. A JÁRÁSI GYEREKESÉLY PROGRAMOK PANDÉMIÁRA ADOTT VÁLASZAI

Bevezetés

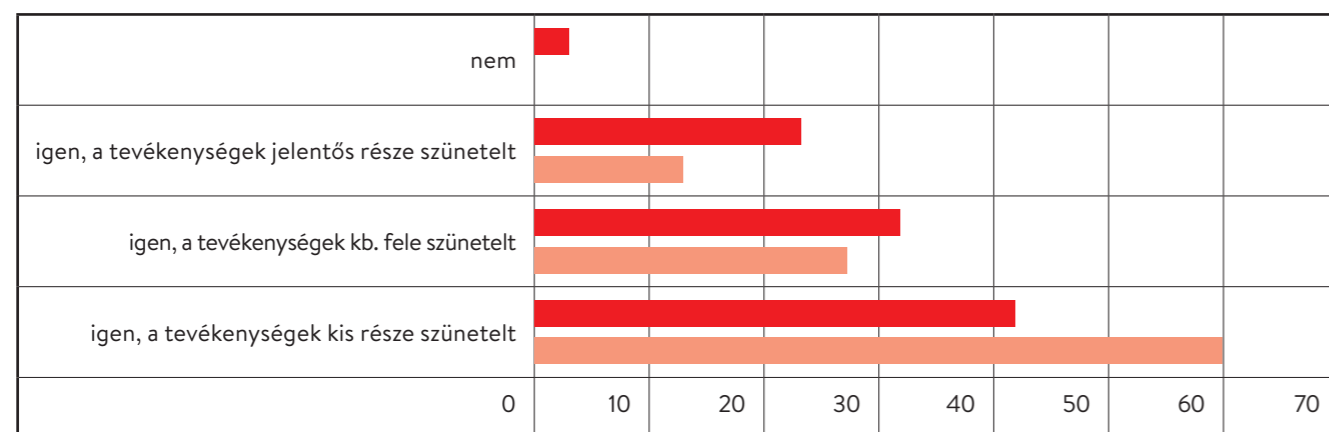
A koronavírus világvjárvány 2020-hoz hasonlóan 2021-ben is jelentősen befolyásolta a járási Gyerekesély projektek megvalósítását. Ezt a jelenséget a kérdőív külön blokkja vizsgálta a 2020. szeptembertől kezdődő időszakra vonatkozóan. A szakmai vezetők először általánosságban, majd tevékenységcsoportonként értékelhették a programok működését a pandémia idején. A kérdések megfogalmazása során a 2020-as szakmai vezetői felmérés eredményeire és tapasztalataira támaszkodtunk. Ezekre építve döntően zárt vagy félig nyitott kérdéseket alkalmaztunk, illetve az egyes tevékenységek, szolgáltatások, gyakorlatok előfordulásának gyakoriságát is vizsgáltuk.

Jelen fejezetben először azt mutatjuk be, hogy a COVID-19 miatt milyen arányban szüneteltek a programelemek. Ezt követően kitérünk arra, hogy a projektek milyen eszközöket biztosítottak otthoni használatra az online munkarend során. Feltérképezzük a pandémia idején bekövetkezett átcsoportosításokat, az intézményi kapcsolatok esetleges erősödését, valamint a járványkezelés hatékonyságának megítélését. Végül bemutatjuk, hogy a program munkatársai milyen gyakran vettek részt olyan tevékenység típusokban, mint a tanulástámogatás, óvodáskorúak fejlődésének segítése, szülői kompetenciafejlesztés, család- és gyermekjóléti szolgáltatások kiterjesztése, valamint az egészségügyi szolgáltatások megszervezése. Minden esetben, ahol a kérdés azonosság lehetővé teszi, adatainkat összehasonlítjuk a 2020-as szakmai vezetői kérdőív eredményeivel.

IV.1. Szünetelő programelemek és átcsoportosítások

Elsőként azt vizsgáltuk meg, hogy hogy voltak-e szünetelő programelemek a járványhelyzet hatására (1. ábra). A szakmai vezetők válasza alapján a projektek által biztosított tevékenységeket, szolgáltatásokat jelentős mértékben érintette a pandémia. 2021-ben a legtöbben (60%) azt választották, hogy a tevékenységek kis része szünetelt. A szakmai vezetők fennmaradó része (40%) azt nyilatkozta, hogy a tevékenységek legalább a fele leállt. 2020-ban a szünetelő programelemek aránya magasabb, 55% volt. A különbség egyfelől abból adódhat, hogy a koronavírus második és további hulláma az elsőhöz képest eltérő központi védelmi intézkedések kísérték. Másfelől, a projektek számára már nem voltak újak a pandémia okozta kihívások, és az első hullámot követő időszakokban feltehetően jobban alkalmazkodtak a megváltozott helyzethez.

1. ábra: A járványhelyzet hatására voltak-e szünetelő programelemek, tevékenységek, szolgáltatások? (% , N=30-31)

■ 2020. március - szeptember ■ 2020. szeptember után

A pandémia okozta kihívásokat munkaerő-, feladat- és költség-átcsoportosítások kísérték. Ennek felmérése érdekében arra kértük a szakmai vezetőket, hogy jelöljék meg azt a három területet, tevékenységet, célt, ami átcsoportosítást igényelt (1. táblázat). A válaszokból kitűnik, hogy a COVID-19 által generált változásokra leginkább munkaerő átcsoportosítással reagáltak a járási projektek (50 említés). Ezen belül a legjelentősebb humán erőforrást a tanulástámogatásra fordították. Számottevő átcsoportosítások történtek egészségügyi jellegű feladatokra, ami például a koronavírus védőoltások beadásának támogatását, valamint a gyógyszerek felíratását és kiváltását jelentette. A pandémia új, szociális jellegű feladatok elé is állította a program munkatársait, ilyen volt az étel kiszállítás vagy bevásárlás. Ezen tevékenységek több esetben az időseket segítették, akik a projekt szempontjából új célcsoportot jelentenek a világvjárvány előtti időszakhoz képest. Négy járásból érkezett az a válasz, hogy nem történt munkaerő átcsoportosítás.

1. táblázat: A járványhelyzet hatására milyen feladatokra kellett átcsoportosítani a munkatársakat/a költségvetésből?

A JÁRVÁNYHELYZET HATÁSÁRA HOL VOLT SZÜKSÉG ÁTCSOPORTOSÍTÁSRA, PLUSZ ERŐFORRÁSRA?			
EMBERI erőforrás	Említés	ANYAGI erőforrás	Említés
Tanulástámogatás	16	COVID védekezés: tisztítószer, maszkok	11
Egészségügyi feladatok: oltás, gyógyszer	12	Krízisalap	6
Szociális feladatok: újfajta tevékenységek is - étel kiszállítás, vásárlás	11	Munkabér	4
		Tanulássegítő eszközök	3
Nincs változás	4	Nincs változás	3
Egyéb: KH, vészhelyzet- és kríziskezelés, adminisztráció	7	Egyéb: fenntartási időszak, internet (önkormányzat), uzsonna	4
Összesen	50	Összesen	31

Ami az anyagi erőforrások átcsoportosítását illeti, a legtöbb említés a koronavírus terjedésének megelőzésére és megfékezésére (maszkvarrás; tisztítószer, higiéniai eszközök beszerzése) vonatkozott. A második leggyakoribb anyagi átcsoportosítási terület a krízisalap volt. Ezt követte a munkabér és a tanulássegítési eszközök. Három járásban nem történt anyagi átcsoportosítás a pandémia hatására.

IV.2. Tárgyi segítségnyújtás és együttműködések

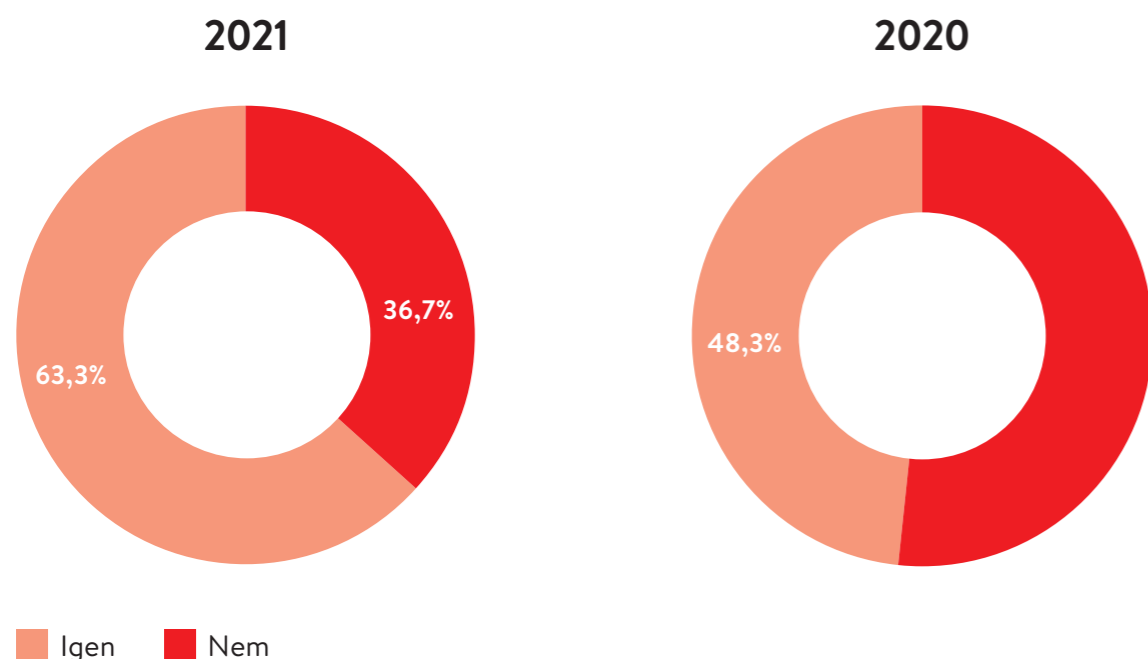
A következő koronavírusal összefüggő kérdés arra vonatkozott, hogy milyen tárgyi segítséget nyújtottak és mely eszközök otthoni használatát tették lehetővé a Gyerekesély programok a járvány idején. A válaszok alapján a segítségnyújtás legelterjedtebb módja az adományozás volt ebben az időszakban, ugyanis a projektek háromnegyede biztosított adományokat, a szakmai vezetői becslések szerint a 31 járásban összesen mintegy kétezer család számára (2. táblázat). A projektek több mint felében nyilatkozták azt, hogy higiéniai- és védőeszközökkel látták el a lakosságot. A felsorolt eszközcsoportok közül a COVID elleni védekezéssel összefüggő eszközök jutottak el a legtöbb családhoz, szám szerint több mint hatezerhez. A járási projektekben elterjedt volt továbbá, hogy tanulást támogató tanszereket, taneszközöket és felszereléseket biztosítottak a családoknak. Ezekből az eszközökből mintegy másfélezer háztartás részesült. A Gyerekesély program egyik jelentős hozzájárulása az online oktatás gördülékenyebbé tételéhez az, hogy közel kilencszáz család számára tette lehetővé az otthoni internet használatot. Mindössze négy járásból érkezett igenlő válasz arra a kérdésre, hogy biztosítottak-e otthon használható digitális eszközöket a családok számára. Ennek nyilván ügyviteli-szabályozási okai is lehetnek.

2. táblázat: Mely eszközöket biztosította a program a családok számára otthoni használatra? (N=31)

	Járások száma	Járások aránya	Hány család számára?
digitális eszközök	4	12,9%	18
internet elérés	5	16,1%	891
tanszerek, taneszközök	15	48,4%	1 530
higiéniai- és védőeszközök	17	54,8%	6 145
adományok	24	77,4%	2 020

A szakmai vezetők elmondhatták véleményüket arról, hogy erősödtek-e a kapcsolataik a pandémia idején, és ha igen, mely intézményekkel lett élénkebb a kooperációjuk. Míg 2020-ban a járások közel fele nyilatkozott úgy, hogy volt olyan intézmény, amellyel a korábbinál szorosabb együttműködés alakult ki, addig egy évvel később ez az arány közel kétharmad volt (2. ábra).

2. ábra: Van-e olyan intézmény, amellyel szorosabb lett az együttműködés a járvány időszakában, mint azelőtt? „Igen” válaszok aránya (N=29-30)

A válaszok alapján tehát azt tapasztaljuk, hogy a járási programok a koronavírus idején egyre szorosabbra fűzték kapcsolataikat bizonyos intézményekkel. 2020-ban ezek az intézmények 6-6 esetben az iskolák és a család- és gyermekjóléti központok/szolgálatok voltak. 2021-ben is ezt a két intézményt nevezték meg a leggyakrabban azzal a különbséggel, hogy 10 járásból jeleztek erősödő együttműködést a család- és gyermekjóléti, 8 járásból pedig a köznevelési intézményekkel (3. ábra). A felsorolt intézmények között három-három válaszban kerültek említésre az önkormányzatok, valamint a rend- és katasztrófa védelmi szervek. Két esetben jelentek meg a védőnők, egy-egy esetben pedig a Biztos Kezdet gyerekház és a Jó Kis Hely.

3. ábra: Van-e olyan intézmény, amellyel szorosabb lett az együttműködés a járvány időszakában, mint azelőtt? „Igen, és pedig” válaszok száma (N=30)

Intézmény	Szám
Család- és gyermekjólét	10
Köznevelési intézmények	8
Önkormányzatok	3
Általános (intézmények)	3
Rendőrség, tűzoltóság, honvédség	3
Egyéb: kiemelt, pedagógiai szakszolg, KH	3
Védőnő	2
Biztos Kezdet gyerekház, Jó kis hely	2

IV.3. Aktivitás

A 2020-as felmérésben feltett nyitott kérdésekre érkezett válaszok alapján öt területen mértük a Gyerekesély programok aktivitását a pandémia harmadik és további hullámai idején. Ezek a területek a következők voltak: iskoláskorúak online oktatásának segítése (1), óvodáskorúak fejlődésének támogatása (2), szülői kompetenciafejlesztés (3), család- és gyermekjóléti szolgáltatások kiterjesztése, segítése (4), egészségügyi szolgáltatások megszervezése, segítése (5). A felsorolt tevékenységcsoportokban való részvétel ténye mellett annak gyakoriságát, intenzitását is megvizsgáltuk. Az alábbiakban a magas intenzitású tevékenységre fókuszálunk, vagyis azokat az eredményeket közöljük, amelyekben heti több alkalommal vagy napi szinten vettek részt a projektek munkatársai. Mivel az idej felmérésben zárt kérdéseket alkalmaztunk, a tavalyi évben pedig nyitottakat, a két felmérés adatai inkább csupán tendenciózusan, mintsem tételelesen hasonlíthatók össze.

4. ábra: Mely tevékenységekben vettek részt a projekt munkatársai? (%), N=27-29) A „naponta” és „hetente többször” válaszok aránya

Tevékenység	Arány (%)
Online oktatás segítése, támogatása	67,8%
Család- és gyermekjóléti szolgáltatások kiegészítése	62,9%
Egészségügyi szolgáltatások megszervezése, segítése	52,8%
Szülői kompetenciafejlesztés, támogatás	47,6%
Óvodás korú gyerekek támogatása	41,9%

A 2020-as adatokkal egybecsengő eredmény, hogy az online oktatás segítése az a tevékenység, amiben a leggyakrabban vettek részt a Gyerekesély programok. A járások kétharmadából érkezett ugyanis az a válasz, hogy hetente több alkalommal vagy naponta végeztek ilyek aktivitást (4. ábra). Szintén intenzív tevékenységként jelent meg a második és további járványhullámok idején a család- és gyermekjóléti szolgáltatások kiegészítése, ugyanis a gyakori részvételre utaló válaszok aránya 63%. A járások több mint fele vett részt heti többször vagy ennél sűrűbben az egészségügyi szolgáltatások megszervezésében, 48%-uk a szülői támogatásban és kompetenciafejlesztésben, 42%-uk pedig az óvodás korú gyerekek fejlesztésében.

Ami a **digitális oktatás és tanulás** támogatását illeti, a 2020-as eredményekhez hasonlóan igen elterjedt és gyakorta előforduló tevékenység volt a gyerekek felkeresése és bekapcsolása a digitális oktatásba (79,2%),

a tananyag nyomtatás és fénymásolás (78,6%), a tanulástámogatás, feladatmegoldás, valamint a tananyag el- és visszajuttatás (69,2%) volt (3. táblázat). A szakmai vezetők nagy arányban számoltak be arról, hogy az online támogatás mellett személyes tanulástámogatást is nyújtottak. Sőt, a személyes tanulássegítés (75%) valamivel gyakrabban fordult elő, mint az online (71,4%).

3. táblázat: Online oktatás segítése, támogatása iskoláskorúak számára: Milyen gyakran vettek részt ebben a tevékenységben a projekt munkatársai a járvány újabb hullámaiban (N=27-29) A „naponta” és „hetente többször” válaszok aránya

Tevékenység	%
Gyerekek felkeresése, bekapcsolása a digitális oktatásba	79,2
Tananyag nyomtatás, fénymásolás	78,6
Személyes tanulástámogatás, feladatmegoldás	75
Online tanulástámogatás, feladatmegoldás	71,4
Tananyag el- és visszajuttatása a családokhoz/iskolába	69,2
Szakemberek fejlesztő, tanácsadó foglalkozásai	33,3

A tavalyi eredmények ismertetésekor már hangsúlyoztuk, hogy a Gyerekesély programok több hiánypótló tevékenységet végeztek az oktatás területén, és képesek voltak rugalmasan reagálni a pandémia teremtette új helyzetre. Sok esetben a járási projektek vállalták fel a digitális oktatás számára láthatatlan és elérhetetlen tanulók felkeresését és online munkarendbe kapcsolását. Továbbá, közvetítő szereplőként léptek fel az iskolák és a gyerekek között, kitöltve az oktatási intézmények és a családok közötti űrt. A legkisebb gyakoriságú szolgáltatás a szakemberek (pszichológus, logopédus) fejlesztő, tanácsadó foglalkozásainak biztosítása volt (33,3%), pedig erre a pandémia idején is nagy szükség lett volna.

4. táblázat: Család- és gyermekjóléti szolgáltatások kiegészítése: Milyen gyakran vettek részt a projekt munkatársai az alábbi tevékenységekben a járvány újabb hullámaiban (N=27-29) A „naponta” és „hetente többször” válaszok aránya

Tevékenység	%
Célcsoport nyomonkövetés, kapcsolattartás	77,7
Tanácsadás, mentorálás	75
Szükségletek, rászoruló felmérése	66,7
Kríziskezelés	32,1

A család- és gyermekjóléti szolgáltatások kiegészítése terén a legjellemzőbb tevékenység a célcsoport nyomonkövetése és a velük való kapcsolattartás volt (a hetente többször vagy naponta válaszok együttes aránya 77,7%). Jelentős volt a programok tanácsadó, mentoráló szerepvállalása, ugyanis a szakmai vezetők háromnegyede jelzett rendszeres aktivitást e téren (4. táblázat). A projektek kétharmada intenzíven részt vett a szükségletek és a rászoruló felmérésében. Kríziskezelésre ennél ritkábban került sor (32,1%), ez nyilván a krízis definíciójából és jellemzőiből is következik.

5. táblázat: Egészségügyi szolgáltatások megszervezése: Milyen gyakran vettek részt a projekt munkatársai az alábbi tevékenységekben a járvány újabb hullámaiban (N=27-29) A „naponta” és „hetente többször” válaszok aránya

Tevékenység	%
Felvilágosítás, információnyújtás	69,2
Gyógyszer felíratás, eljuttatás	47,4
Kapcsolattartás a családok és orvos/védőnő között	41,7

A pandémia idején a harmadik leggyakoribb aktivitás az egészségügyi szolgáltatások megszervezése és segítése volt. Ezen belül jellemzően felvilágosítást és információt nyújtottak a projektek munkatársai, ugyanis a válaszok 69,2%-a jelez gyakori aktivitást e téren. A programok részt vállaltak továbbá a gyógyszerek felíratásában, kiváltásában és eljuttatásában (47,4%), valamint az orvos/védőnő és a páciens közötti kapcsolattartásban (41,7%). Az egyéb egészségügyi tevékenységek között a válaszadók az oltás körüli teendőkre való bekapcsolódást jelölték meg.

6. táblázat: Szülői kompetencia-fejlesztés: Milyen gyakran vettek részt a projekt munkatársai az alábbi tevékenységekben a járvány újabb hullámaiban (N=27-29) A „naponta” és „hetente többször” válaszok aránya

Tevékenység	%
Tájékoztatás, információnyújtás	79,3
Egyéni tevékenységek/foglalkozások szervezése	
Személyes	61,9
Online	45
Csoportos tevékenységek/foglalkozások szervezése	
Személyes	37,5
Online	14,3

A tájékoztatás és információnyújtás a szülői kompetencia-fejlesztés tevékenységcsoportban is fontos helyet foglal el, ugyanis a szakmai vezetők döntő többsége (79,3%) rendszeres aktivitásról számolt be e téren (6. táblázat). A járások egyéni és csoportfoglalkozásokat egyaránt szerveztek a vizsgált időszakban. Ami a formát illeti, a foglalkozások inkább egyénileg és online (61,9%) zajlottak, ám az egyéni személyes jelenlétben alapuló tevékenységek aránya sem elhanyagolható (45%). A csoportos foglalkozások gyakrabban zajlottak személyesen (37,5%), mint online (14,3%).

7. táblázat: Óvodás korúak támogatása: Milyen gyakran vettek részt a projekt munkatársai az alábbi tevékenységekben a járvány újabb hullámaiban (N=27-29) A „naponta” és „hetente többször” válaszok aránya

Tevékenység	%
Online foglalkozások	58,3
Óvodából érkező feladatok eljuttatása a családokhoz és vissza	50
Szakemberek fejlesztő, tanácsadó foglalkozásai	42,1
Gyerekek felkeresése, bekapcsolása az óvodai tevékenységekbe	36,4
Saját fejlesztő feladatok, játékok kitalálása, eljuttatása	22,7

A kérdőívben felsorolt tevékenységek közül 2021-ben az **óvodás korúak támogatásában** a programok 42%-a vett rész magas intenzitással. Ez a járások többségében online foglalkozásokat jelentett, felükben pedig az óvodából érkező feladatok el- és visszajuttatását. A szakemberek (pszichológus, logopédus) óvodásoknak nyújtott fejlesztő, tanácsadó foglalkozásai valamivel nagyobb arányban voltak jelen, mint az iskolások esetében (42,1 versus 33,3%). Érthető módon az iskolásokhoz képest az óvodások körében kevésbé volt jellemző a gyerekek felkeresése, bekapcsolása az óvodai tevékenységekbe, de a járások több mint harmada így is erős aktivitást mutatott e téren. Saját fejlesztő feladatok, játékok kitalálásában és eljuttatásában a programok bő ötöde számolt be magas, hetente többszöri vagy napi gyakoriságról.

A koronavírussal összefüggő kérdésblokk végén a szakmai vezetők összességében, mindent egybevetve értékelhették, hogy szerintük a Gyerekesély programjuk mennyire tudott hatékonyan reagálni a koronavírus helyzettel kapcsolatos általános kihívásokra, nehézségekre. A válaszadók reagálásukat hatékonyan minősítették, ugyanis egy egytől tízig terjedő skálán (ahol az 1-es azt jelenti, hogy „egyáltalán nem tudott hatékonyan reagálni”, a 10-es pedig azt, hogy „teljes mértékben hatékonyan tudott reagálni”) a pontszámok átlagértéke 7,6 lett (szórás: 1,3), a leggyakoribb érték pedig 8-as. Ezek az eredmények gyakorlatilag megegyeznek a 2020-as szakmai vezetői kérdőív válaszaival.

IV.4. Összefoglalás

A COVID-19 világjárvány 2021-ben is jelentősen befolyásolta a járási Gyerekesély projektek megvalósítását. Bár az egy évvel korábbihoz képest arányaiban kevesebb szünetelő programelemről számoltak be a szakmai vezetők, a projektek 40%-ában a tevékenységek fele vagy nagy része még így is szünetelt a pandémia idején. A koronavírus által generált változásokra leginkább munkaerő átcsoportosítással reagáltak a járási projektek. Ezen belül a legjelentősebb humán erőforrást a tanulástámogatásra fordították. Számottevő átcsoportosítások történtek egészségügyi jellegű feladatokra, ami például a koronavírus védőoltások beadásának támogatását, valamint a gyógyszerek felíratását és kiváltását jelentette. Már a tavalyi felmérés eredményeiből is kiderült, hogy a járvány új, szociális jellegű feladatok elé is állította a program munkatársait, ilyen volt az étel kiszállítás vagy bevásárlás. Ezen tevékenységek sok esetben az időseket érintették, akik a projekt szempontjából új célcsoportot jelentenek a megelőző időszakhoz képest. A COVID-19 egyik nem szándékolt következménye, hogy tovább erősödött a Gyerekesély projektek kapcsolatrendszere. Míg 2020-ban a járások közel fele nyilatkozott úgy, hogy volt olyan intézmény, amellyel a korábbinál szorosabb együttműködés alakult ki, addig egy évvel később ez az arány kétharmad volt. A kooperáció elsősorban a család- és gyermekjóléti, valamint a köznevelési intézményekkel javult. Ami a programok tárgyi segítségnyújtását illeti, ennek leggyakoribb formája az adományozás volt. Ezen felül a járási projektek számottevő szerepet játszottak a higiéniai- és védőeszközök, valamint a tanszerek és taneszközök biztosításában. A Gyerekesély program egyik jelentős hozzájárulása az online oktatás gördülékenyebbé tételéhez az, hogy közel kilencszáz család számára tette lehetővé az otthoni internet használatot a 31 járásban.

2020-hoz hasonlóan 2021-ben is az online oktatás segítése volt az a tevékenység, amiben a leggyakrabban vettek részt a Gyerekesély programok. A szakmai vezetők válaszai alapján a járások kétharmada végzett hetente több alkalommal vagy naponta ilyen aktivitást a második és további járványhullámok idején. Szintén intenzív tevékenységként jelent meg a család- és gyermekjóléti szolgáltatások kiegészítése. Ezen túl a járások több mint fele vett részt heti többször vagy ennél sűrűbben az egészségügyi szolgáltatások megszervezésében, közel felük a szülői támogatásban és kompetenciafejlesztésben, kétötödük pedig az óvodás korú gyerekek fejlesztésében.

A tavalyi eredmények ismertetésekor már hangsúlyoztuk, hogy a Gyerekesély programok több hiánypótló tevékenységet végeztek az oktatás területén, és képesek voltak rugalmasan reagálni a pandémia teremtette új helyzetre. Sok esetben a járási projektek vállalták fel a digitális oktatás számára láthatatlan és elérhetetlen tanulók felkeresését és online munkarendbe kapcsolását. Továbbá, közvetítő szereplőként léptek fel az iskolák és a gyerekek között, hidat képezve az oktatási intézmények és a családok között. A szakmai vezetők nagy arányban számoltak be arról, hogy az online mellett személyes tanulástámogatást is biztosítottak. Sőt, a vizsgált időszakban a személyes tanulássegítés valamivel gyakrabban fordult elő, mint az online.

A tavalyival szintén megegyező eredmény, hogy a szakmai vezetők véleménye szerint összességében a programjuk hatékonyan reagált a koronavírus helyzettel kapcsolatos általános kihívásokra és nehézségekre.

V. A JÁRÁSI GYEREKESÉLY PROGRAMOK FENNTARTHATÓSÁGA

A program végéhez közeledve egyre fontosabbá válik a programok fenntarthatóságának, azaz a fenntartásra való felkészülés kérdése. A programidőszak első felében többnyire megtörténtek a beruházások és eszközbeszerzések, a munkaerő megtalálása és felkészítése, majd a programidőszak második felében intézményesültek és beágyazódtak a programelemek a helyi társadalomba. A szakirodalom szerint amennyiben e folyamat során a helyi közösség igényei és szükségletei formálják a tevékenységeket/ szolgáltatásokat, a program végére kialakul egyfajta kötődés, és a közösség kész alkalomadtán bizonyos mértékben a fenntartásból is kivenni a részét (pl. önkéntes munkával). Nemcsak a programelemek beágyazottsága, de a menedzsment és a fenntartó elkötelezettsége is alapvetően befolyásolja a fenntartás alakulását. A menedzsment elkötelezettségét mutatja, ha fenntartási megoldásokat keres már a megvalósítás során, ami kapcsolatépítést, megegyezéseket, alapképzést, további pályázatokat stb. jelent. Összességében a fenntartáshoz hosszas felkészülés vezet, mely folyamatot kutatásaink során többféle eszközzel vizsgáltuk. Jelen kérdőíves vizsgálattal a fenntarthatóság jelenlegi, zárás előtti állapotát járjuk körül és hasonlítjuk össze a féltidős eredményekkel. A célzott kérdések arra vonatkoztak, hogy a szakmai vezetők hogyan vélekednek a fenntartási feladatok megvalósíthatóságáról, mely programelemeket látják leginkább fenntarthatónak, valamint arra, hogy milyen mértékű és típusú helyi (közösségi) támogatást érzékelnek a vezetők a jelenlegi szakaszban. Végezetül arra kérdeztünk rá, hogy milyen konkrét lépések történtek eddig a későbbi fenntartás érdekében, valamint, hogy milyen további tervek vannak.

V.1. A programelemek és tevékenységek fenntartási esélyeinek megítélése

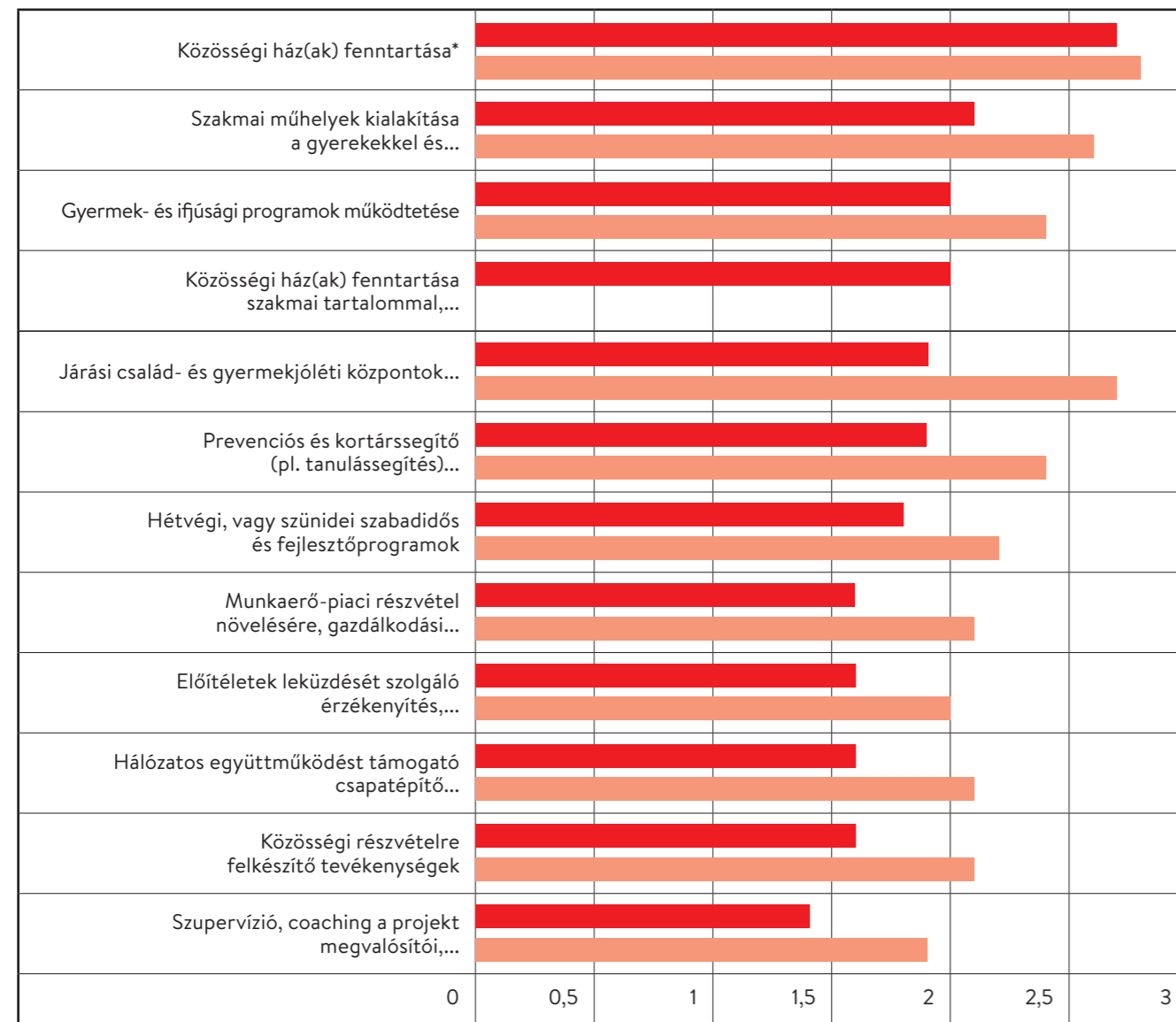
Az eredmények alapján először vizsgáljuk meg, milyen a programelemek fenntartási esélyeinek megítélése, és hogyan változott ez a kép az előző évhez képest. Az 1. ábrán látszik, hogy általában a fenntartási esélyek megítélése igen alacsony, a legtöbb programelem esetében a közepes szintet sem éri el. Továbbá az is látszik, hogy az előző felmérés eredményeihez képest – amelyek szintén nem voltak bizakodók – még pesszimistább a kép: mindegyik programelem esetében csökkent a fenntartás esélyének megítélése (átlagosan 0,6-tal). A legesélyesebbnek idén is a közösségi házak fenntartását értékelték a megkérdezettek, ez 2,7-es átlagot ért el az ötös skálán, és ez a megítélés alig tér el az előző évitől. Ugyanakkor, ha megnézzük a válaszok eloszlását, akkor kiderül, hogy csupán hét esetben tartották inkább vagy teljesen esélyesnek a házak/terek fenntartását. A programok felében (15) ugyanakkor a szakmai vezetők egyáltalán, vagy inkább nem tartották esélyesnek a fenntartást, öten pedig közepes értéket jelöltek meg.

Ez tehát azt mutatja, hogy mivel a közösségi házak fenntartása kötelező, így nagy valószínűséggel erre fognak leginkább koncentrálni a programok, de a járások felében így is igencsak kérdéses a fenntartás esélye, realitása. Tovább romlik a megítélés, ha a közösségi házak/terek szakmai tartalommal történő továbbvitelének esélyéről kérdezzük az érintetteket. Erre a kérdésre csaknem 70 százalék (21 fő) adott ötből egyes vagy kettes értéket, és csupán hárman voltak egyértelműen bizakodók (4-es és 5-ös érték).

A következő szembeötlő eredmény az alábbi ábrán, hogy míg az egy évvel ezelőtti felmérés során a fenntartás tekintetében a második legesélyesebbnek a családsegítő- és gyermekjóléti szolgáltatások fejlesztése tűnt (2,7-es átlaggal), addig 2021 végén ez a programelem már a kettes átlagot sem érte el az ötös skálán. 21 szakmai vezető teljesen, vagy inkább esélytelennek látja e tevékenységek fenntartását, míg csupán hárman voltak bizakodók, a többiek közepesnek ítélték az esélyeket.

Relatív nagyobb visszaesés még a közösségi részvételre felkészítő tevékenységek fenntartási esélyeinek megítélésében, a prevenciós és kortárssegítő (pl. tanulássegítés) tevékenységek, valamint a gyerekekkel és családjukkal foglalkozó szakemberek számára kialakítandó szakmai műhelyek tekintetében történt.

1. ábra: Az egyes tevékenységcsoportok helyi vagy más forrásból történő fenntartási esélyének megítélése projekt befejezését követően (5-ös skála; N=25-29; 2020 és 2021-es adatok összehasonlítása)

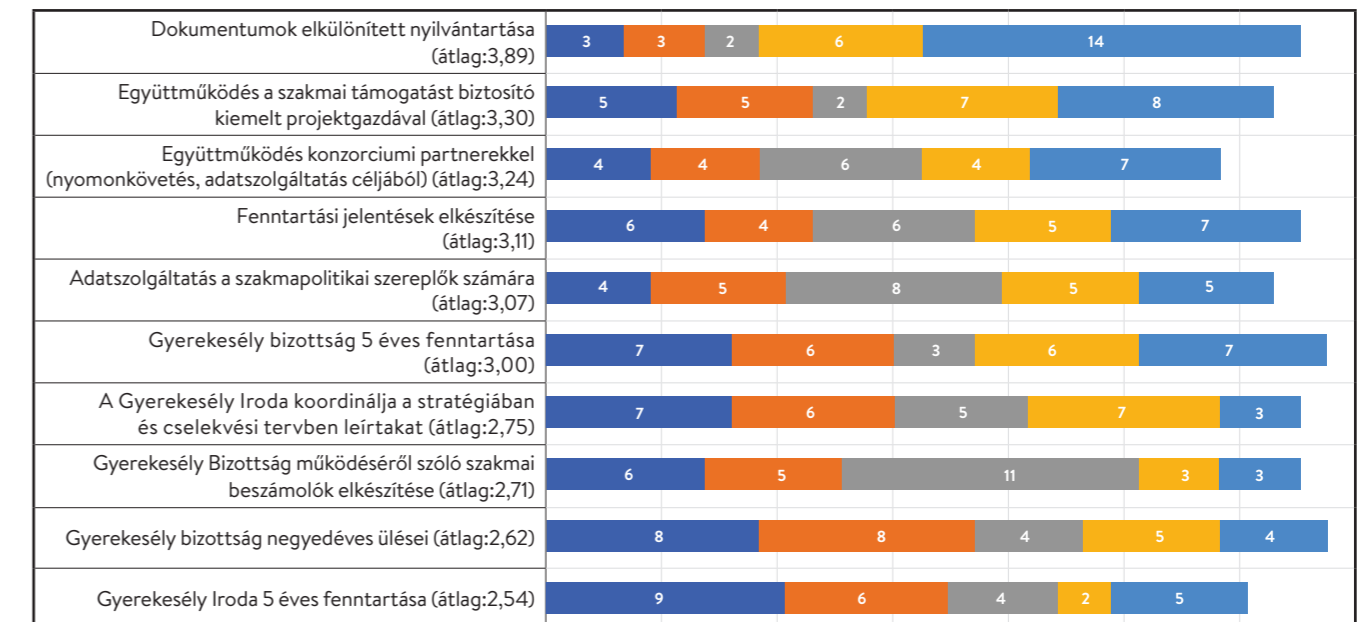

■ 2021 ■ 2020

Összességében elmondható, hogy a szakmai vezetők azokat – a költségesebb – programelemeket ítélik a legkevésbé fenntarthatónak, amelyek speciális tudást, szakembereket igényelnek (például fejlesztő vagy prevenációs foglalkozások, tanácsadás, gazdálkodási ismeretek, stb.) vagy amelyek a szakmai stáb együttműködésére, fejlődésére irányulnak (szupervízió, hálózatosodás, stb.). Ez előrevetíti a menedzsment és szakmbergárda tovább foglalkoztatásának pesszimista megítélését, és a programelemek helyi, települési szintű fenntartásának kényszerét is.

A kötelező fenntartási tevékenységek (kivéve a közösségi házakat, amelyeket külön tárgyalunk) közül a legkönnyebben megvalósíthatónak a dokumentumok elkülönített nyilvántartását, a projektgazdával és a kiemelt program képviselőivel történő kapcsolattartást és adatszolgáltatást, valamint a fenntartási jelentések elkészítését ítélték a megkérdezettek, ötös skálán három és négy közötti átlagokkal. A legnehezebben megvalósítható tevékenységnek a Gyerekesély bizottsághoz és Irodához kötődő feladatok (ülések, beszámolók, koordináció) bizonyultak, melyeket átlagosan kettes és hármas között értékelték a megkérdezettek. (lásd 2. ábra)

2. ábra: Kötelező fenntartási tevékenységek megvalósíthatóságának megítélése (1-5 skála; N=25-29)

0 5 10 15 20 25 30 35
 ■ 1 nagyon nehezen megvalósítható ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5 könnyen megvalósítható

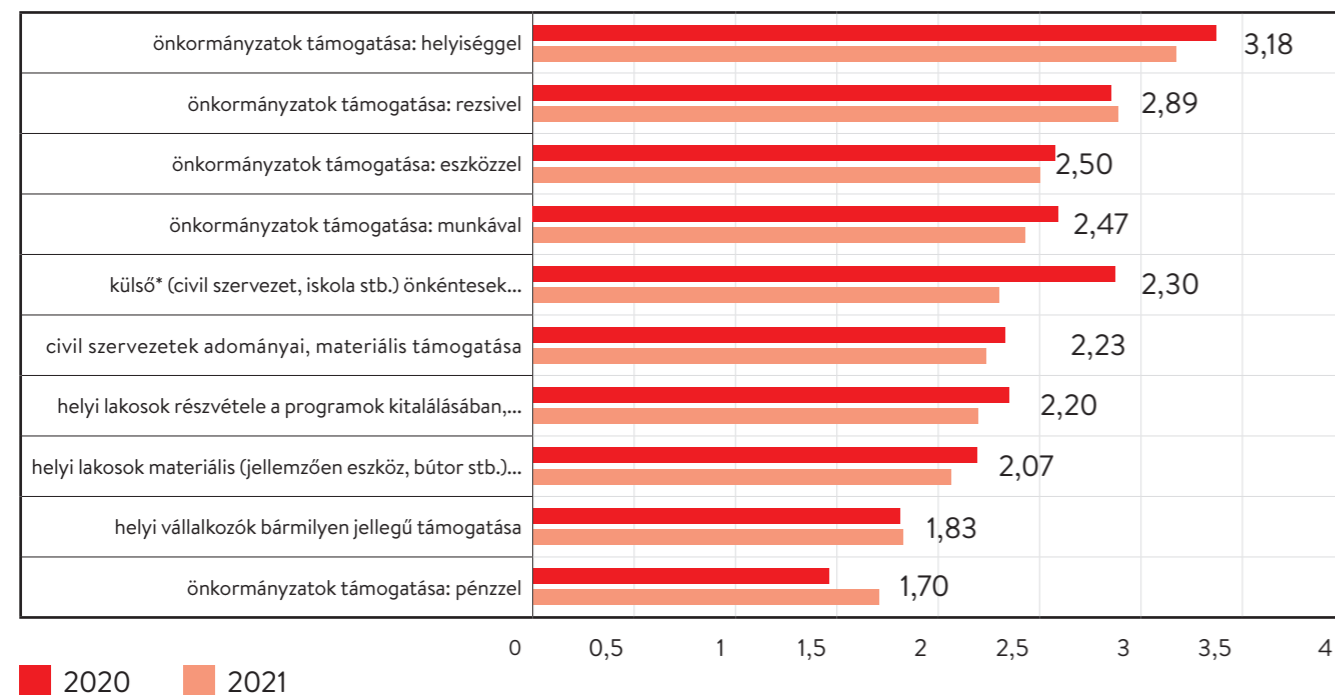
V.2. A programok helyiszintű támogatottságának és a fenntartás felelősségének megítélése

Az előző felméréshez hasonlóan 2021 végén is a települési önkormányzatok támogatásait értékelték a helyi, közösségi támogatási formák közül a legmagasabbra a járási programok szakmai vezetői. (Lásd 3. ábra.) Bár általánosságban e kérdés terén is észlelhető egy kis csökkenés az előző évhez képest, de ez nem számottevő. Az önkormányzati támogatások közül a helyiség és rezsivel nyújtott segítséget értékelték átlagosan a legmagasabbra a megkérdezettek. A járások több mint 70 százalékában (23 esetben) támogatják az önkormányzatok helyiséggel a gyerekesély programokat, míg rezsivel 18-ban. Ez utóbbi támogatási forma megítélése még nőtt is az előző évhez képest, és a jelenlegi energiaválság valószínűleg még tovább növeli e segítségnyújtási forma szükségességét.

Jelentősebb csökkenés¹² a programon kívüli (azaz a finanszírozásban nem részesülő) intézmények és önkéntesek tevékenységeiben, szolgáltatásokban való részvétele terén volt: 18 esetben azt választották a kérdezettek, hogy nem jellemző ez a támogatási forma. Az előző felméréshez hasonlóan 2021 végén is a helyi lakosság és a vállalkozók tevékenységeiben való részvételét (pl. ötletek és szervezési munka), valamint materiális (eszközök, bútorok, pénz) támogatásait értékelték legalacsonyabbra a szakmai vezetők.

¹² Az esés mögött egy módszertani változás is állhat, mert a 2021-es kérdőívbe bekerült egy magyarázat, hogy a „külsős” kifejezés alatt a programban nem szereplő intézményeket értjük;

3. ábra: Milyen mértékben jellemzik az alábbi támogatások jelenleg a járási programot? (N=27-30 fő; négyes skála, ahol az 1 at jelenti, hogy egyáltalán nem jellemző, a 4-es azt, hogy nagyon jellemző)

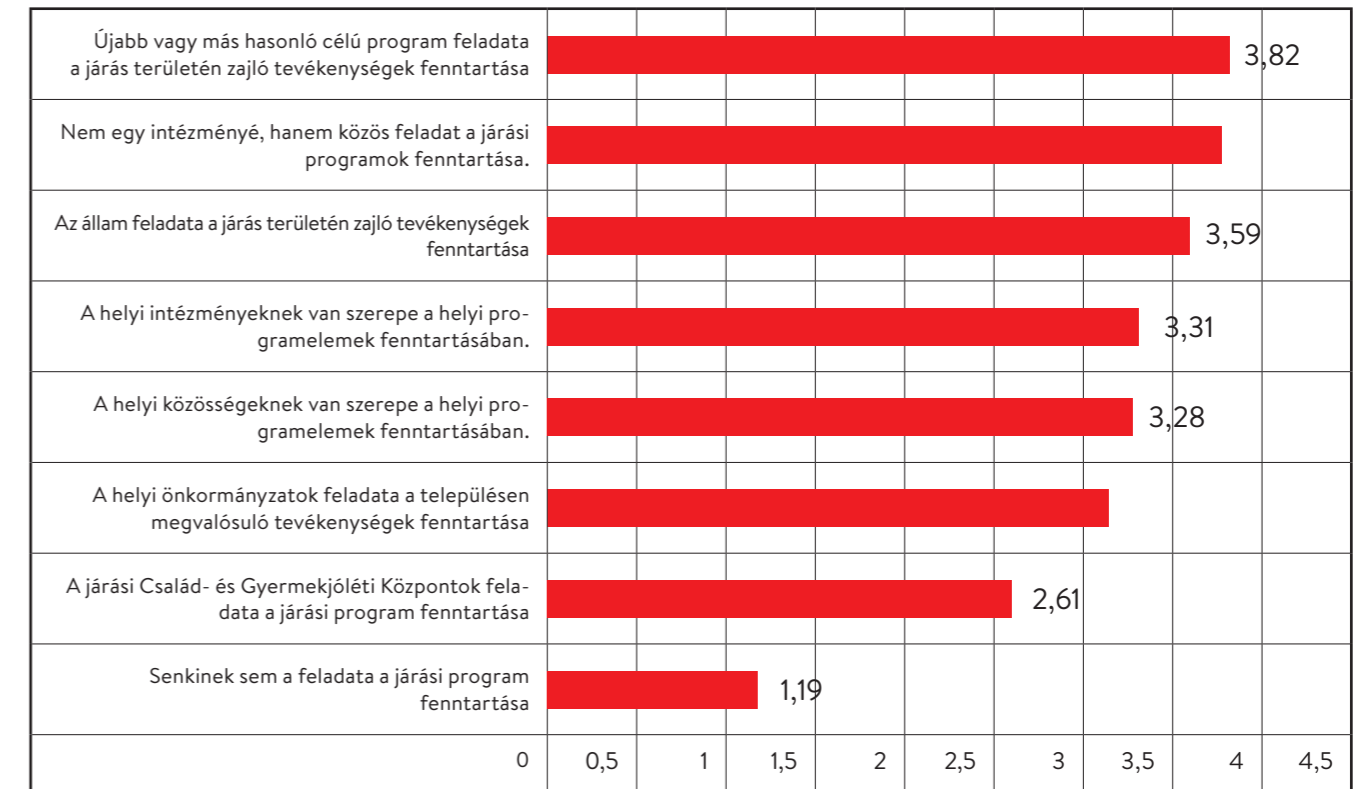

A helyi lakosok munka, valamint materiális jellegű segítségnyújtása a járások egyharmadában jellemző a megkérdezettek szerint. A lakossági részvétellel kapcsolatos eredményeket alátámasztja, illetve tovább árnyalja az önkéntes munkára irányuló kérdés (III.4-es fejezet), mely a segítségnyújtás rendszerességére vonatkozóan is szolgáltat információkat. Míg a programok felében a helyi lakosság eseti, alkalmoszerű (16 járás) segítségnyújtása, addig a járások a rendszeres önkénteskedés 40 százalékában jellemző (13 járás). Ha ezt összevetjük a 3. ábrán szemléltetett kérdés eredményeivel, akkor körvonalazódik, hogy a szakmai vezetők inkább a rendszeres önkéntes munkára tekintenek erőforrásként.

A lakosok mellett rendszeres önkéntes munka terén a család- és gyermekjóléti központok és szolgálatok, valamint az iskolák, óvodák munkatársai emelkednek ki a többi célcsoport közül. Ezen eredmények összességében tovább erősítik az önkormányzatok szerepének fontosságát mind a programelemek megvalósításában, mind a későbbi fenntartás terén. A helyi lakosok, civil szervezetek és vállalkozók tevékeny és rendszeres erőforrásként számba vehető támogatásainak hiánya a járások kétharmadát jellemzi. Ez egyrészt a programelemek helyi beágyazottságának változó szintjére utal, másrészt rávilágít a helyi csoportok erőforráshiányosságára, melynek következtében korlátozottan tudnak részt vállalni a programelemek működtetésében és fenntartásában nemcsak anyagi-, de munkabefektetés tekintetében is. Az eredmények azt is előre jelzik, hogy az önkormányzatok mellett a program megvalósításban közvetlenül is érdekelt intézményi szereplők azok, akikre a programok a fenntartási időszakban is nagy valószínűséggel számíthatnak.

A program vége felé közeledve úgy tűnik, hogy a fenntartás felelősségével kapcsolatos elképzelések árnyaltabbá válnak: míg az előző felmérések során leginkább az állami normatíva iránti várakozások voltak túlsúlyban, addig most a közös teherviselés elve körvonalazódik (lásd 4. ábra). A legtöbb megkérdezett azzal értett leginkább egyet, hogy egy új, hasonló célú program szükséges a tevékenységek és szolgáltatások fenntartásához, de majdnem ugyanilyen megítélés volt annak az állításnak is, hogy ez nem egyetlen intézmény feladata, hanem közös felelősség. (Mindkét állítás átlagosan 3,8-as értékelést kapott az ötös skálán). Szintén többen voltak azok, akik inkább egyet értettek azzal, hogy az állam feladata a fenntartás, mint akik nem értettek egyet ezzel az állítással (3,6-os átlag). A szakmai vezetők megítélés szerint az állam mellett a helyi intézményeknek és közösségnek is részt kellene vállalni a fenntartás terhéből (3,3 körüli átlag), bár a legtöbben (14 szakmai vezető) hezitáltak, és csak részben értettek egyet az állításokkal.

4. ábra: Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal a járási/helyi programok fenntartásával kapcsolatban? (N=27-29; 5-ös skála, ahol az 1 azt jelenti, hogy egyáltalán nem ért egyet, az 5 pedig azt, hogy teljesen egyet ért)

Az önkormányzatok, valamint a családsegítő- és gyermekjóléti központok szerepének megítélése szintén azt mutatja, hogy a megkérdezettek közül kevesen gondolják egyértelműen azt, hogy egyedül ezen intézmények feladata lenne a programok fenntartása. A legtöbb szakmai vezető részben értett egyet az állítással (az önkormányzatok esetében 14 fő, míg a családsegítő- és gyermekjóléti központok esetében 11 fő) míg azok száma, akik inkább, vagy teljes mértékben egyet értettek az állítással alacsonyabb volt (10 és 5 fő az előzővel megegyező sorrendben).

Ez tehát azt mutatja, hogy bár teljes mértékben egyetlen intézményre, vagy közösségre sem terhelnék a fenntartást a megkérdezettek, a többség részben egyet ért mindegyik szereplő feladatvállalásának szükségességével, és a közös felelősségvállalás mellett teszi le a voksát.

V.3. Fenntartás irányába tett konkrét lépések és tervek

A konkrét lépéseket illetően pozitív irányú elmozdulás tapasztalható a félidős kutatás eredményeihez képest, hiszen a korábbi hat járáshoz képest több mint duplájára (13) nőtt azok száma, akik legalább egy olyan tevékenységről beszámoltak, melynek fenntartásával kapcsolatban történtek lépések. Összesen 25 programelem került megemlíítésre, ugyanakkor csupán hét program szakmai vezetője említett egyenél több programelemet. Az 5. ábrán látható, hogy sokféle tevékenység jelenik meg, a sorból a közösségi házak/terek fenntartása emelkedik ki hét említéssel.

5. ábra: Történtek-e az elmúlt egy évben konkrét lépések, vállalások az egyes programelemek fenntartásának biztosítására? (N=13; összes említés száma:25)

közösségi házak, terek fenntartása 7				7			
GYEB működtetése, ülések				2			
legsikeresebb programelemek...				1			
programelemek megszüntetése, ahol...				1			
új program kiírástól függ majd a...				1			
család- és gyermekjóléti asszisztens...				1			
egyeztetések zajlanak				1			
workshopok, érzékenyítő tréningek...				1			
ifjúsági klub fenntartása				1			
ifjúsági programok fenntartása				1			
Szimfónia program fenntartása				1			
Adománypontok				1			
Gyógytestnevelés				1			
Koordinátori megbeszélés				1			
iskolai, óvodai mentor				1			
intézményekhez (óvoda, iskola)...				1			
információ szolgáltatás				1			
szülőklub				1			

6. ábrán a konkrét lépések, vállalások összesítése látható, melyeket a szakmai vezetők az egyes programelemekhez kapcsolódóan megemlítettek. A leggyakoribb említések a családsegítő- és gyermekjóléti központokkal és szolgálatokkal, valamint az önkormányzatokkal történő egyeztetések voltak. Összességében hat-hét említés érkezett arra vonatkozóan, hogy a meglévő intézményrendszerbe (iskola, óvoda, családsegítő) beépülnek egyes tevékenységek, valamint az önkormányzati finanszírozás és közmunkaprogramok is megjelentek.

6. ábra: Konkrét fenntartási lépések, vállalások (N=26; összes említés száma: 23)

munkatársak alkalmazása a 1 családsegítő központokban,				1			
FETEszorolgyealkatteokkbealnv. egyeztetés				1			
óvónők munkájába beépül				1			
pályázatok nyomkövetése				1			
kevesebb szakmai tartalom				2			
önkormányzati finanszírozás				2			
közfoglalkoztatási program keretében				2			
iskolai, óvodai tevékenységek beépülnek				2			
tevékenységek beépülése a családsegítő központ és szolgálatok				8			
tevékenységi körébe egyeztetés a családsegítővel, önkormányzatokkal				8			

A megkérdezettek csaknem fele (14 fő) beszámolt valamilyen további tervről, vagy várakozásról a fenntartással kapcsolatban. Egy részük a program folytatásával kapcsolatos várakozást fogalmazott meg, illetve hatan különböző szolgáltatások – kisebb intenzitású vagy alacsonyabb költségigényű – fenntartásának megszervezését, néhányan pedig a tevékenységek meglévő intézményrendszerbe történő integrálását, illetve együttműködések megszervezését tervezték.

A fenntartás iránt tett konkrét lépéseket és terveket illetően tehát elmondható, hogy történt elmozdulás, de összességében néhány olyan program van csupán, amely kiemelkedett 2021 végén a felkészülést illetően. Valószínű ugyanakkor, hogy a program végéhez közeledve 2022- ben még tudatosabban közelítik meg a kérdést a szakmai stábok és tovább nő a konkrét, fenntarthatóság irányába tett lépések száma.

V.4. Kitekintés

Míg a támogatási időszak első felében a programok intézményesülésén és kapacitásépítésén, valamint a programelemek beágyazódásán volt a hangsúly, addig a záráshoz közeledve egyre fontosabbá válik a programok fenntarthatósága, és a fenntartásra való felkészülés kérdése. A kérdőívben feltett kérdések eredményei alapján látszik, hogy a szakmai vezetők egyre pesszimistábbak a programelemek fenntartási esélyeit illetően, várakozásaik még a közepes szintet sem érik el. A leginkább fenntartható programelemnek a közösségi házakat/tereket gondolják, de itt is a legtöbben közepes, vagy annál rosszabb esélyeket prognosztizálnak. Elgondolkodtató, hogy a közösségi házak szakmai tartalommal való továbbvitelét csupán hárman ítélték egyértelműen esélyesnek.

A legnehezebben fenntartható programelemek a szakmai vezetők értékelése alapján a költségigényes tevékenységek, amelyek speciális tudást, szakembereket igényelnek (például fejlesztő vagy prevenciós

foglalkozások, tanácsadás, gazdálkodási ismeretek, stb.) vagy amelyek a szakmai stáb együttműködésére, fejlődésére irányulnak (szupervízió, hálózatosodás, stb.). Ez előrevetíti a menedzsment és szakembergárda tovább foglalkoztatásának pesszimista megítélését, és azt is, hogy amennyiben nem sikerül pótlólagos forrásokat szerezni a programok fenntartásához, úgy a kötelező programelemek – köztük a közösségi házak – bár fenn lesznek tartva a papírforma szerint, de ez leginkább a kötelező nyitvatartásra korlátozódik majd szakmai tartalom nélkül. Ugyanez a helyzet a többi kötelezően fenntartandó tevékenységgel: a dokumentáció és jelentések elkészítése nem okoz gondot, míg az érdemi szakmai munkát és részvételt igénylő programelemek, mint például a gyerekesély bizottságok ülései nagy nehézséget okoznak majd várhatóan.

Az előző évekhez hasonlóan most is a települési önkormányzatok támogatásait, ezek közül is a helyiség és rezsiterén nyújtott segítséget értékelték a helyi/közösségi támogatási formák közül a legmagasabbra a szakmai vezetők. A járások több mint 70 százalékában támogatják az önkormányzatok helyiséggel a gyerekesély programokat, míg rezszel csaknem 60 százalékában, amit a jelenlegi energiaválság valószínűleg még tovább növel. Ezen eredmények összességében tovább erősítik az önkormányzatok szerepének fontosságát mind a programelemek megvalósításában, mind a későbbi fenntartás terén. Ez ismét a pótlólagos források bevonásának szükségességét mutatja, hiszen a hátrányos helyzetű kis települések önkormányzatait kiemelkedő mértékben sújtja a kedvezőtlen gazdasági helyzet, energiaválság.

A helyi támogatásokat mérő kérdés eredményei továbbá azt mutatják, hogy a lakosok, civil szervezetek és vállalkozók rendszeres, erőforrásként számba vehető támogatásai nem jellemzők a járások kétharmadában. Ez egyrészt a programelemek helyi beágyazottságának változó szintjére utal, másrészt rávilágít a helyi csoportok erőforráshiányaira, melynek következtében korlátozottan tudnak részt vállalni a programelemek működtetésében és fenntartásában nemcsak anyagi-, de munkabefektetés tekintetében is. Az eredmények azt is előre jelzik, hogy az önkormányzatok mellett a program megvalósításban közvetlenül is érdekelt intézményi szereplők leginkább azok, akikre a programok a fenntartási időszakban is nagy valószínűséggel számíthatnak, de egyértelmű, hogy ezek közül önállóan egyik sem képes felvállalni ezt a terhet.

A program vége felé közeledve úgy tűnik, hogy a fenntartás felelősségével kapcsolatos elképzelések árnyaltabbá válnak: míg az előző felmérések során leginkább az állami normatíva iránti várakozások voltak túlsúlyban, addig most a közös teherviselés elve körvonalazódik. A legtöbben azzal az állítással értettek egyet, hogy a program fenntartásához egy újabb hasonló célú program szükséges, és egyhangú az álláspont abban a tekintetben is, hogy nem szabad veszni hagyni az évek során felépített és bevezetett szolgáltatásokat, a programot folytatni kell.

GYEREKESÉLY PROGRAMOK ÉS KÖZÖSSÉGI TEREK KÉRDŐÍVES KUTATÁSOK A SZAKMAI VEZETŐK ÉS A KÖZÖSSÉGI HÁZ VEZETŐK KÖRÉBEN II.

KÖZÖSSÉGI TEREK

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	46
I. Módszertani keretek	47
II. A közösségi házak és terek alapvető paraméterei	47
II.1. Az Integrált társégi gyerekprogramok közösségi házainak és tereinek száma, elhelyezkedése	47
II.2. A közösségi házak és terek technikai paraméterei	50
II.3. Közösségi házak és terek munkatársai	50
II.4. Közösségi helyszínek nyitvatartása	51
II.5. Különböző korosztályok elérése a közösségi házakban, terekben	52
III. A közösségi házak és terek tevékenységei, szolgáltatásai	53
IV. A közösségi házakban és terekben zajló tanulássegítő, képességfejlesztő tevékenységek	56
IV.1. A tanulássegítő, képességfejlesztő programelemek megvalósulásának gyakorisága	56
IV.2. Kivel, és milyen formában tanulnak a gyerekek?	58
V. A közösségi házak és közösségi terek kapcsolatai	61
V.1. A közösségi terek heti szintű kapcsolódásai	61
V.2. A közösségi terek kapcsolatainak minősége	62
VI. Speciális, támogatást igénylő helyzetek a közösségi terekben	62
VI.1. A COVID-időszak kihívásai és feladatai a közösségi házak és terek életében (Kiss Márta)	62
VI.1.1. Változások a közösségi házak, terek nyitva tartásában, működési módjában és szolgáltatásai terén a program időszaka alatt	62
VI.1.2. Változások a közösségi házak, terek által nyújtott szolgáltatások terén	64
VI.1.3. Célcsoport-igények megjelenése a COVID-19 járványidőszak alatt	65
VI.2. Az orosz-ukrán háború kihívásai és feladatai a közösségi házak és terek életében	66
VII. Az utolsó szó jogán – a közösségi házak és terek véleménye a szolgáltatás fontosságáról	67
Összegzés	68

BEVEZETÉS

Az „Integrált térségi gyerekprogramok” szakmai vezetőinek véleménye alapján a járási projekteken belül minden évben a legsikeresebb 3 tevékenység közt emlegetett, a leginkább előrehaladott szolgáltatások a Községi házak, terek. Ezen túl viszont a járási gyerekprogramok összesített eredményeiben megjelenő általános képből egybemosódtak a községi terek jellegzetességei a további, felzárkózást segítő projektek adataival. Ezt felismerve a községi házak és terek önálló felmérését határoztuk el, hogy teljesebb képet kapjunk a szolgáltatás típus(ok)nak a jellemzőiről.

A következő gyorsjelentésben röviden áttekintjük az adatgyűjtésünk módszertanát (I.), a községi tereket meghatározó alap adatokat (II.), a jellemző tevékenységeket, szolgáltatásokat (III.), ezen belül kitérünk a tanulássegítő, készségfejlesztő tevékenységekre (IV.), aztán a községi terek szakmai kapcsolatait elemezzük (V.), majd a speciális, támogatást igénylő helyzeteket (járvány és háborús menekültek) vizsgáljuk meg (VI.). Az utolsó fejezetben a községi házak és terek véleményét a szolgáltatás fontosságáról. A gyorsjelentés végére egy összegzést készítettünk, melyben minden téma lényeges elemét kiemeltük.

I. MÓDSZERTANI KERETEK

A EFOP 1.4.2 járási Gyerekesély projektek felmérését szolgáló szakmai vezetői kérdőívekben 2019-ben integráltan jelentek meg járási projekt összességével, és a községi házakkal kapcsolatos részletes kérdések. 2020-ban nagyobb hangsúlyt fektettünk a zárásokkal kapcsolatos kérdésekre, valamint a programok és a tevékenységek általános értékelésére, véleményezésére, ekkor kimaradt a községi házak részletes lekérdezése. A 2021-es szakmai vezetői kérdőívnel a kezelhetőség érdekében - és azért, hogy a Községi házakról később részletesebb adatokhoz juthassunk, - a szakmai vezetői járási a kérdőívből kimaradt a Községi ház adatblokk. Később önálló kérdőív felvételével kezeltük a Községi házak és terek adatait, ezen adatfelvétel eredményét mutatjuk be jelen írásban.

A községi házak / terek felmérését célzó online kérdőívet 2022 tavaszán küldtük ki a szakmai vezetőknek. A projektek zárását figyelembe véve a járásban működő községi házakra, terekre vonatkozó kérdéseket a 2022. február 28-i állapot alapján kértük kitölteni, hogy minden esetben a projektidőszak – működő községi házak/terek - adatait vehessük fel. Egyetlen kivétel lehet az orosz-ukrán háború elől menekülőknél nyújtott segítség témája, ami a 2022 április-májusi időszak tapasztalatait tárja fel.

Községi házaként, -terenként, önálló kérdőív kitöltését kértük a szakmai vezetőktől. Határidő módosítással, telefonos kérések után végül mindösszesen 97 kérdőív érkezett be, ami az adott időpontban működő szolgáltatások 100%-a. Az adatok feltöltését a szakmai vezetők mellett az illetékes szakterületi koordinátorok és a községi ház vezetők végezték.

A kérdőívet a kiemelt program konzorciumi partnerei közösen dolgozták ki a korábbi évek lekérdezései, és az újabban felmerült szempontok a figyelembevételével. A lekérdezendő adatmennyiség nagysága, és a kitöltés megkönnyítése miatt főleg zárt (alternatív, szelektív és skála) kérdésekkel dolgoztunk, viszont mivel nem ismertünk minden lehetséges választ, egyes esetekben hagytunk teret a korábban megismert trendeknek nem megfelelő speciális válaszoknak. A kérdőív végén lehetőséget adtunk az egyéb fontosnak tartott információk megosztására, amivel a kitöltők harmada élt.

A kérdések elsőként a községi terek alap adatait (méretét, felszereltségét, nyitvatartását), a munkavállalók végzettségét, foglalkoztatási óraszámát mérték fel. A felmérés részeként rákérdeztünk a különböző korcsoportok elérésének arányára. Számos kérdést szenteltünk a szolgáltatások körének és gyakoriságának felmérésének, különös tekintettel a tanulássegítő és szabadidős programokra. Ezt követően kitértünk a községi terek kapcsolatainak intenzitására és minőségére. Végül a speciális helyzetek közül a COVID járvány működésre gyakorolt hatásáról, és a segítő tevékenységekről kérdeztük a községi tereket. Utóbbit az az orosz-ukrán háború áldozatainak, menekültjeinek támogatásával egészítettük ki, mely témáról korábban nem készült felmérés a programban.

A gyorsjelentésben megjelenítjük a szolgáltatásokra vonatkozó összesített adatokat, és ahol releváns, ott külön is ábrázoljuk a községi házak és községi terek eltérő mutatóit, hogy érzékelhetőek legyenek a szolgáltatások sajátosságai.

II. A KÖZÖSSÉGI TEREKET MEGHATÁROZÓ ALAP ADATOK

II.1. Az Integrált térségi gyerekprogramok községi házainak és tereinek száma, elhelyezkedése

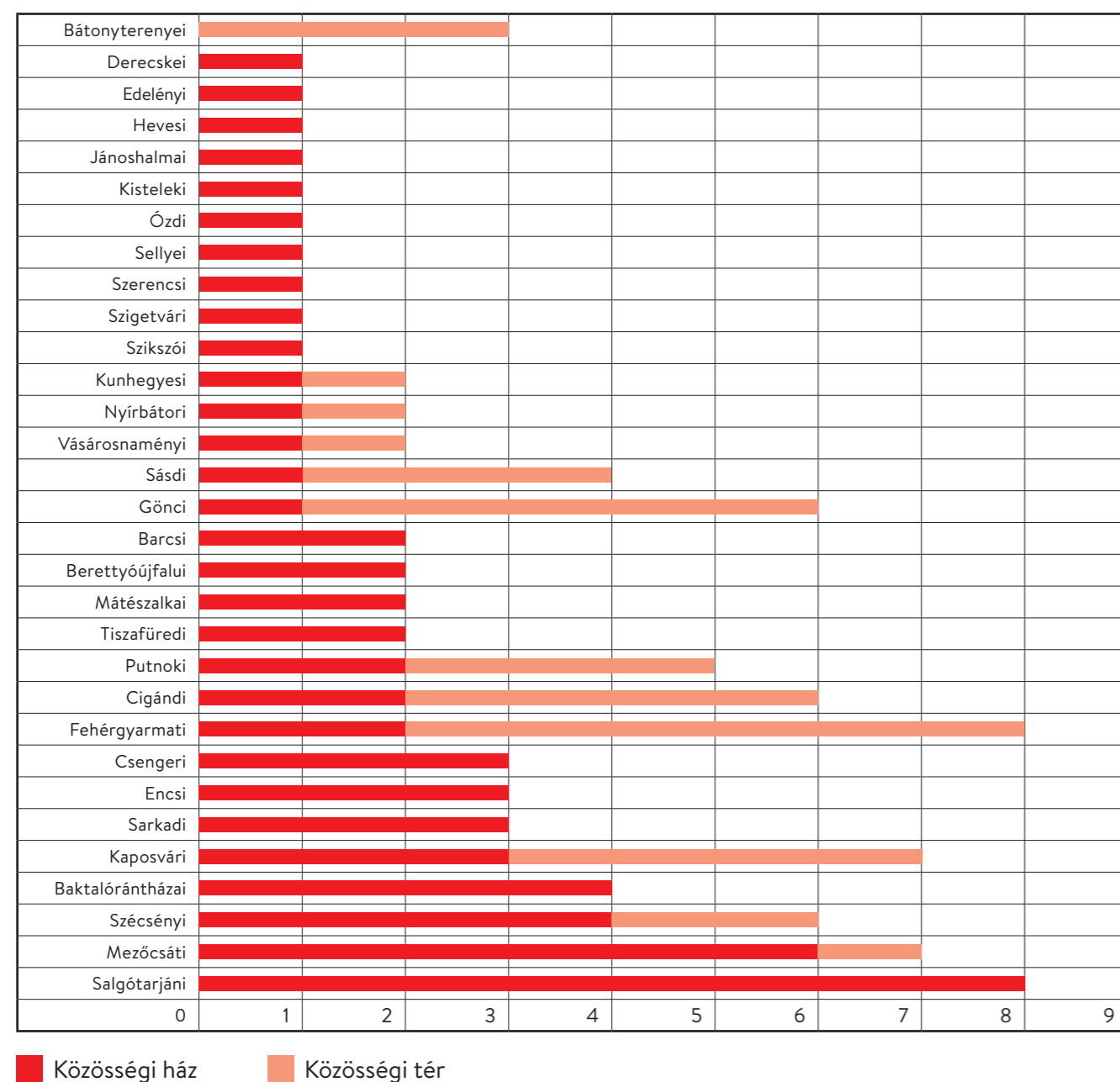
EFOP-1.4.2-16 „Integrált térségi gyermekprogramok” elnevezésű komplex program 31 leghátrányosabb helyzetű járásában 663 szegregátum és veszélyeztetett terület található (TeiR-SzocÁIR 2016). Ezen területek közül 91 helyszínen terveztek községi szolgáltató házat a projekt-megvalósítók. A projektzáráshoz közeledve¹ 97 községi tér működött, ebből 63 Községi ház és 34 Községi tér besorolással rendelkezett.

A pályázat szakmai útmutatójának legrészletesebb szabályozása a Községi házakra vonatkozik, előírásokkal

a tervezésre, a kötelező szolgáltatásokra, a nyitva tartásra, foglalkoztatottakra, és az alkalmazottak végzettségére vonatkozóan. Főszabály szerint a Községi házak - a szegregátumokhoz kapcsolódóan - naponta 8 órát nyitva tartó, felsőfokú végzettségű vezetővel, mellette 1-2 alkalmazottal rendelkező, széles körű szolgáltató helyszínek. A községi ház mindennapos működése, a stábok folyamatos alkalmazása, és az új helyszíneken szükséges ingatlanberuházás miatt általában ez a legköltségesebb programelem. A szakemberhiány mellett ez az egyik oka annak, hogy a járások harmada kizárólag a kötelező egy-egy községi ház működtetését vállalta (10). A járások két harmadában (20) kettő-hat Községi ház jött létre².

A járások több mint harmadában a községi ház mellett a kevésbé szigorú elvárásoknak megfelelő községi tereket (1-6 db) is fenntartottak. Összesen két járásban vállalták a legnagyobb számban, 8 helyszínen községi ház és tér működtetését. (1. ábra)

1. ábra: Községi házak és terek a járási gyerekesély projektekben 2022.02.28. (N=31 járás, 97 községi ház/tér)

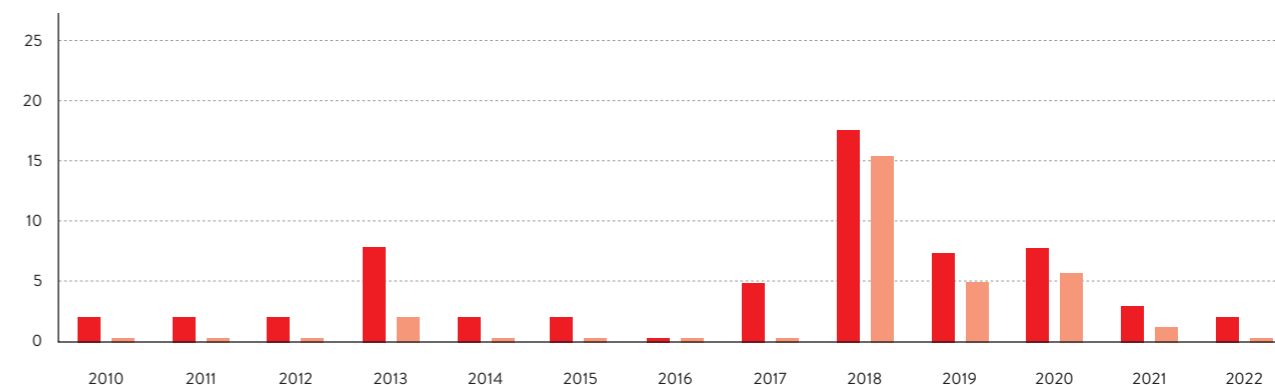

¹ 2022.02.28-án
² egy helyszínen kizárólag községi tereket működtettek

A községi terek tervezésében a járási szükségletfelmérés mellett szerepet játszott a szociális szereplők és településvezetők érdekérvényesítő ereje, az ingatlan beruházás nagysága, a helyi forráselosztási szempontok, a kísérő projekt kiállása, valamint a térségi gyerekprogramok hagyományai. A községi ház (gyakran a községi tér is) helyben nyújt folyamatosan elérhető segítséget, de jelentős forrást követel. Ebből a szempontból feltűnő a nagy különbség a községi házak és terek számában a hasonló forrásokkal rendelkező megvalósítók közt.

Főként a községi házaknál találunk olyan helyszíneket, melyek az uniós gyerekprogramok első, TÁMOP-os szakaszában indultak, több mint 10 éve fennállnak. Lehetséges, hogy a projektszakaszok közt évekig zárva voltak, de a folytonosságukat, működésüket a jelen EFOP szakaszban fenntartották. A mérleg másik serpenyőjében vannak azok a községi házak, melyeket a jelen projektszakasz utolsó évében, fél évében hoztak létre. Ennek egy másik vetülete, hogy a projekt végéhez közeledve 4 helyszín ideiglenes helyszínen működött. (2. ábra)

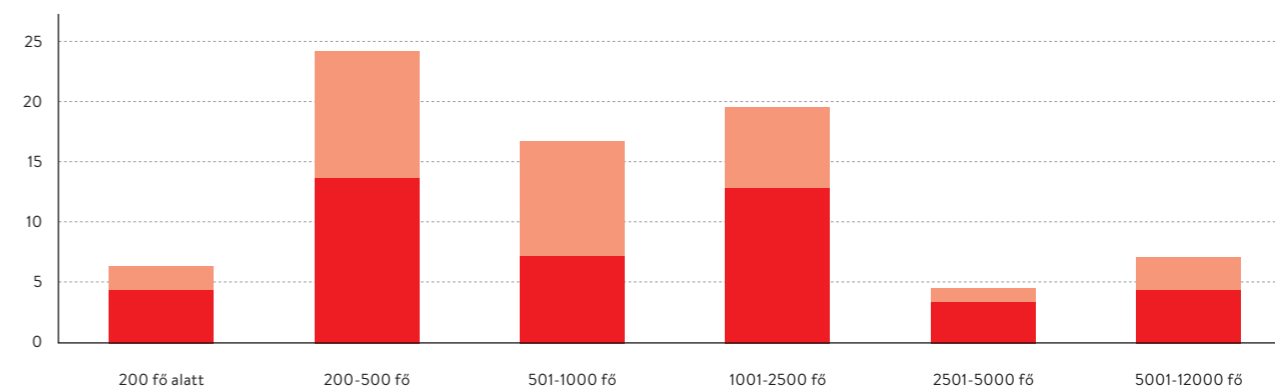
2. ábra: Községi házak és terek működésének kezdete N=97 (63, 34)

■ Községi ház ■ Községi tér

A válaszadóktól megkérdeztük, hogy mekkora a lakossága a település(rész)nek/szegregátumnak, melynek a községi ház/tér szolgált. A kapott válaszok értelmezési tartománya tág. A kistelepülések vagy a járási központ minden lakosán át célcsoportnak tekintő szolgáltatók, és a szűken vett szegregátum lakosságát kiszolgáló községi házak, terek is megtalálhatóak. (4. ábra)

3. ábra Település(rész)/szegregátum lakosságának száma, melynek a községi ház/tér szolgált 2022.02.08. N=97 (63, 34)

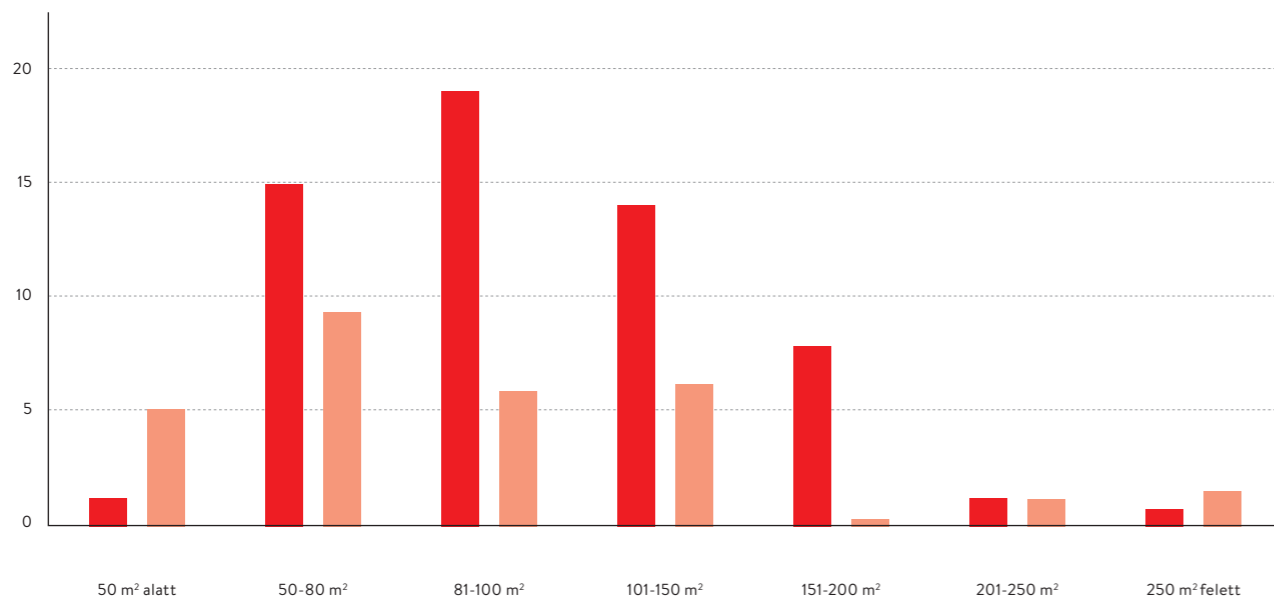
■ GYEP Községi ház ■ GYEP Községi tér

II.2. A közösségi házak és terek technikai paramétereit

A közösségi házak 57%-a, a közösségi terek 50%-a működik önálló ingatlanban, ahol csak ez a szolgáltatás érhető el. A leggyakoribbak a Gyerekházzal, Könyvtárral, Művelődési házzal való társulások, de előfordulnak fűzők iskolával, polgármesteri hivattal, családsegítővel vagy GYEP irodával.

A jellemzően 50-150m² nagyságú közösségi házak az adatok alapján legalább 2x akkora területtel gazdálkodhatnak, mint a közösségi terek. A 97 helyszínből csak 8 db van, ami nem rendelkezik valamiféle kerttel. A közösségi házak 68%-a, a közösségi terek 59%-a 50-500m² méretű kertet használ. (3. ábra)

4. ábra: Közösségi házak és terek mérete (N=97)

■ GYEP Közösségi ház ■ GYEP Közösségi tér

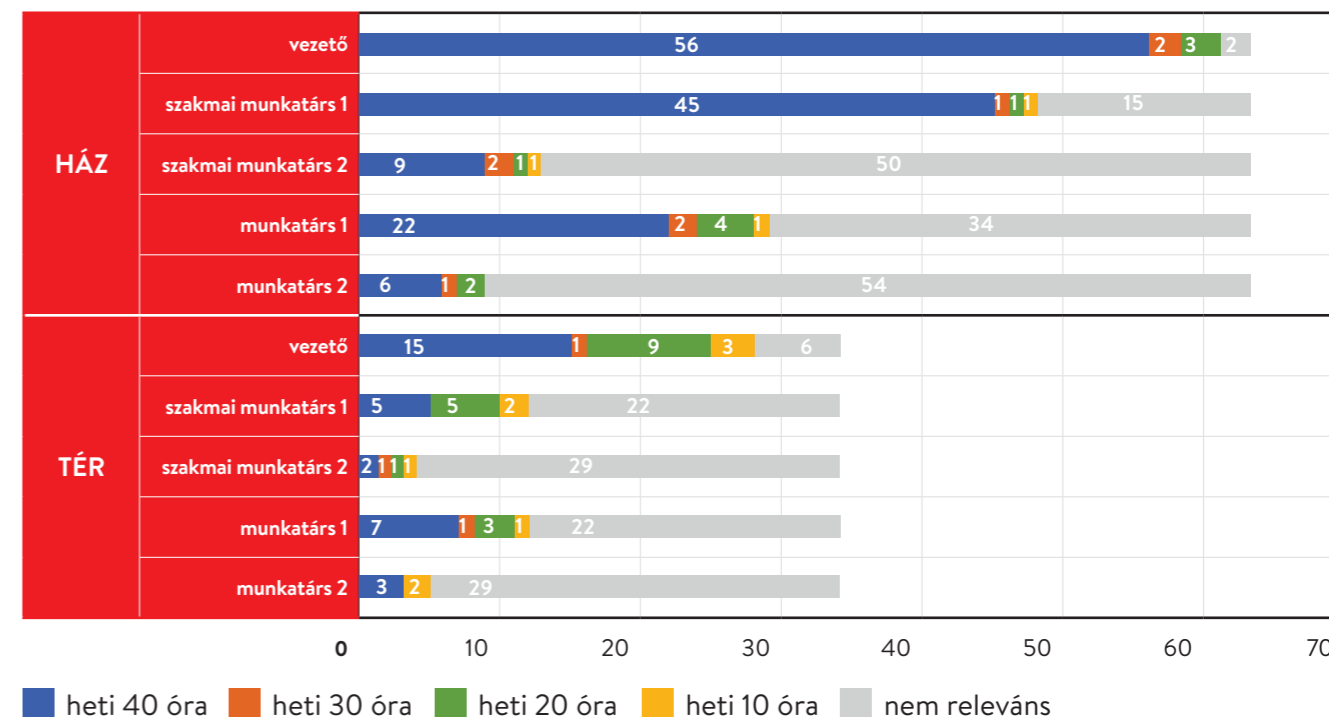
I.3. Közösségi házak és terek munkatársai

A vizsgált szolgáltatóknál jelentős különbséget találunk a munkaidő és végzettségek tekintetében. A Közösségi házak vezetői döntően (89%) teljes munkaidőben dolgoznak, míg a közösségi terek vezetői csak 44%-ban vannak heti 40 órában foglalkoztatva. Míg a közösségi házak vezetőinek 5%-a félállású, a kisebb óraszámú szolgáltató közösségi terek vezetőinek negyede (26%) dolgozik félállásban.

Jelentős különbség, hogy a közösségi házak szakmai munkatársainak 71%-a főállású, míg a közösségi terek 15%-ában találkozhatunk 40 órás szakmai munkatárssal. Második főállású szakmai munkatárs a közösségi házak 14%-ában, a közösségi terek 6%-ában található.

További munkatársak esetén is találunk különbséget. A közösségi házak 34%-ában, a közösségi terek 20%-ában dolgoznak heti 40 órás további alkalmazottak. (5. ábra)

5. ábra: Közösségi házak és terek munkatársainak heti munkaideje (N=63, 34)

A közösségi házakban a vezetők 73%-a rendelkezik felsőfokú szakirányú végzettséggel (szociális, pedagógiai, egészségügyi), vagy a végzettség megszerzése folyamatban van, addig ez a közösségi tér vezetők csupán 17,6%-ára igaz. A két szolgáltatás-típusban összesen végzettséghez képest (35 fő) a felsőfokú szakirányú képzésben résztvevők száma magas (17 fő), ami a pályázati elvárásoknak való megfelelést igazolja, egyben idővel javíthatja a térségek szakember-ellátottságát.

II.4. Közösségi helyszínek nyitvatartása

A Módszertani útmutató szerint a Közösségi házak minimális nyitva tartási óraszámát heti 40 óra és legalább egy hétfői nap. A Közösségi házak 36,5%-ában (21 db) minden nap mintegy hivatali munkarendben 8.00-16h-ig vannak nyitva. Ezen túl meglehetősen változatos megoldásokkal találkoztunk. A Közösségi házak negyede későbbi nyitás mellett (16 db) törekszik arra, hogy az elérhetősége elterjedjen 18 óráig, további 9,5%-ban (6 db) 17-ig, 17.30-ig vannak nyitva, ezzel lehetővé téve az óvodások, iskolások bekapcsolódását a programokba.

Általánosságban van figyelem arra, hogy a heti 40 óra elérhetőség biztosítva legyen. 8 helyen találunk hétfőnként zárt közösségi házat, ezek a helyszínek (egy kivétellel) a hétfői zárást pótolva nyitva vannak minden szombaton, vagy hétköznap hosszabbított nyitvatartással működnek (8.30-18.00). Alkalmanként délutáni nyitva tartást is találunk 12-20 h közötti megoldással, ami a klasszikus nyitva tartás mellett heti 2 hétköznapon működik.

A közösségi terek nyitva tartása változatosabb képet mutat, nem felétlenül igazodik a heti 40 órás elváráshoz, heti néhány napon elérhető csak, és ekkor célzottan a gyerekek napirendjéhez illeszkedik. A hétfői zárás mellett szombati nyitva tartással bíró (3 db) helyszín mellett több olyan is van, ahol hetente csak 1-4 napot tartanak nyitva. (8 db). Jelentős különbség, hogy a 8+ órás helyszínek mellett a közösségi terek harmadában 3-6 órás nyitva tartás elérhető (10 db). Ezek a közösségi terek általában délután 15-16 órakor nyitnak és 18-19 óráig tartanak nyitva.

A hétfői nyitva tartás esetén a mértékegységet, vagyis a pontos elvárást nem tartalmazza a felhívás, így a megvalósítók a saját elképzeléseik szerint határozták meg, hogy hetente, havonta, vagy ritkábban nyitottak ki hétfőn. Hetente (10 és 18%), kéthetente (3 és 21%) hétfőn összességében szolgáltatók fele működik. Leginkább a havi rendszerességű hétfői nyitva tartás az elterjedt. A közösségi házak 43%-a, a közösségi terek 38%-a működteti havonta egy hétfői napon a szolgáltatást. Alkalmanként, programokhoz kötődve a szolgáltatók

csaknem ötöde nyit ki hétvégén (16 és 3%). A közösségi házak 29%-a, míg a közösségi terek 21%-a nincsen nyitva egyáltalán hétfői napokon.

A hétfői napok közül szinte kizárólag szombaton vannak nyitva a közösségi házak és terek. Harmaduk 4 órában (21 és 11%), ötödük 6 órában (16 és 4%), másik ötödük 7-9 órában (13 és 7%) várja a helyi lakosokat. Utóbbiak főként a hétfői zárás melletti szombaton szolgáltatók.

A közösségi házak és terek nyitvatartása a tanítási szünetekben részben eltér a napi szokásostól. A Nyári szünetben a Községi házak negyede, a további szünetekben az ötöde változtat nyitva tartási rendjén. A közösségi tereknél is előfordul, de kevésbé jellemző a szünidei nyitva tartás áttervezése.

A közösségi házaknál nem találtunk egységes változást, egyes helyszínek 1-2 órával korábban nyitnak, vagy korábban zárnak, míg mások később zárnak a szünidőben, minimális óraszám csökkenést tapasztaltunk. Karakteresebb változást találunk a hétközben délutánonként néhány órában nyitva tartó közösségi tereknél, ezek a szünidőben áttérnek a délelőtti nyitvatartásra.

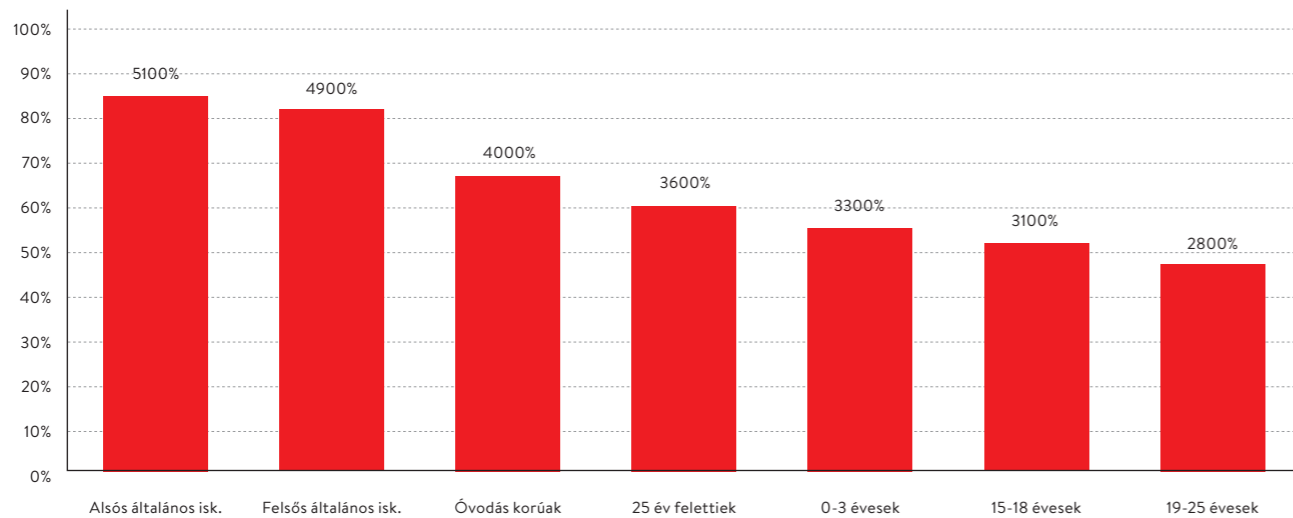
II.5. Különböző korosztályok elérése a közösségi házakban, terekben

Felmérésünkben szeretnénk volna megtudni, hogy a közösségi házak és terek milyen arányban érik el a különféle korosztályokat. A térségi gyerekprogram alapvetően a 0-25 éves korosztály bevonását várja el és emellett szolgáltatásokat, programokat biztosíthat a 25 év feletteknek is.

Ahogy a 6. ábrán látható, a közösségi házak és közösségi terek legnagyobb arányban az általános iskola alsó és felső osztályos tanulóit (a korcsoport összességének felét) érik el a szolgáltatásaikkal. Az elérési dobogó harmadik fokán az óvodásokat találjuk, akiknek 40%-át vonzzák be a közösségi terek. Jól látható, hogy a TOP 3-ban az oktatási-nevelési intézmények tanulói vannak.

Az intézményi kapcsolódás híján levő korosztályok (0-3 évesek, 15 év felettek) nagyjából harmadát érik el a közösségi terek. Érdekes adat, hogy a 25 év felettek (felnőttek) elérése nagyobb, mint a 0-3 éves, 15-25 év közötti gyerekeké, fiataloké.

6. ábra Korosztályok elérése a közösségi házakban és közösségi terekben (N=97)

Érdekes minden korosztály tekintetében áttekinteni az adatokat szolgáltatás típusonként (lásd 1. táblázat). Meglepő módon azt láthatjuk, hogy a közösségi terek magasabb elérésről számolnak be, (a 0-3 éveseknél és óvodásoknál átlag 12%-al, a 15 év feletti korosztályokban 6%-al) mint a közösségi házak. A számok azt mutatják,

hogy a kisebb óraszámú, kevesebb és képzetlenebb munkatárssal rendelkező közösségi terek nagyobb arányú elérést generálnak. Lehetséges. Azonban az is eredményezhet eltérést az adatokban, hogy egyszeri találkozásként, vagy rendszeres, folyamatos fejlesztő munkaként értelmezték a kitöltők az „elérés”-t.

1. táblázat: Korosztályok százalékos elérése

	0-3 évesek	Óvodás korúak	Alsós általános isk.	Felső általános isk.	15-18 évesek	19-25 évesek	25 év felettek
KH és KT	33%	40%	51%	49%	31%	28%	36%
KH	29%	35%	51%	48%	29%	26%	34%
KT	40%	49%	53%	49%	35%	33%	40%

Az átlag értékeket árnyalja a szélső értékek és a szolgáltatás típusok dimenzióinak megjelenítése, ahogy az 2. táblázatban is látható. A legrosszabbul teljesítő helyszínek, ahol a felmért 7 korosztály mindegyikében 0-30% elérést jeleztek, a legjobban teljesítő helyszíneken minden felmért korosztály 70-100%-át elérték.

2. táblázat: Célcsoportok elérése mind a hét korosztályban szolgáltatástípusonként

	Közösségi ház	Közösségi tér
0-30%-át éri el	30%	24%
70-100%-át éri el	8%	19%

III. A KÖZÖSSÉGI HÁZAK ÉS TEREK TEVÉKENYSÉGEI, SZOLGÁLTATÁSAI

A vizsgált házak egyharmada közösségi szolgáltató térként (35%, N=34), kétharmada (65%, N=63) pedig közösségi házként funkcionál. A közösségi házak és terek esetében egyaránt rákérdeztünk, hogy bizonyos tevékenységeket milyen gyakorisággal valósítanak meg. A szolgáltatásokat elsőként aszerint rendeztük sorba, hogy melyeket valósítják meg hetente vagy annál gyakrabban (3.a. Táblázat). Az első kategóriába azokat a tevékenységeket soroltuk, amelyek a házak és terek döntő többségében legalább heti rendszerességgel valósulnak meg a szakmai vezetői válaszok alapján.

Ami a sorrendet illeti, a közösségi házak és terek a leggyakrabban információt szolgáltatnak és ügyintézésben nyújtanak segítséget. Ez a tevékenység a házak és terek jó részében napi szintű (72,2%). Két alacsony küszöbű szolgáltatás, a mosás és a helyszíni étkeztetés is a leggyakoribb tevékenységek közé tartozik. Ehhez képest a tisztálkodási lehetőséggel ritkábban él a célcsoport, ugyanis a fürdés vagy zuhanyozás igénybe vétele tízből négy házra jellemző legalább heti rendszerességgel. Összességében a legalább heti gyakoriságú tevékenységek sorában a mosás második. Ezzel a lehetőséggel a házak és terek közel felében naponta él a célcsoport. Ugyanakkor, a különbségek jelentősek e téren, ugyanis a házak és terek bő negyedében csak havonta vagy annál ritkábban veszik igénybe a mosás szolgáltatást (3.b. Táblázat). Rendszeres, jellemzően hetente többször biztosított szolgáltatás a helyszíni étkeztetés. Ez egyfelől sokszor a gyerekek uzsonnáztatását jelenti, másfelől összekapcsolódhat a szintén viszonylag gyakori közös főzéssel és az ételek elfogyasztásával. A jelenléti szolgáltatásokon túl az online programok és kommunikáció is a leggyakoribb tevékenységek között szerepel. Az online platformok fontosságára a pandémia is rámutatott, és minden bizonnyal a programban való felhasználásukat is fokozta.

3.a Milyen gyakorisággal valósítják meg az alábbi tevékenységeket a közösségi házban/térben? (N=97)

Tevékenység, szolgáltatás	Legalább heti gyakoriság	
Információszoigálat, ügyintézés	96,9%	51 + %
Mosás	72,2%	
Helyszíni étkeztetés	59,8%	
Online programok, Facebook oldal frissítése	58,8%	
Egyeztetés és kapcsolatépítés a szülőkkel	50,5%	30 - 50%
Főzés	50,5%	
Fürdés	41,2%	
(Munkaidő alatti) napközbeni gyermekfelügyelet	39,2%	
Gyermekneveléssel-/ gondozással kapcsolatos foglalkozás	29,9%	20 - 30%
Szakember által nyújtott tanácsadás felnőtteknek: jogi, adósságkezelési, pszichológiai	23,7%	
Adományozás	23,7%	
Egyéb (életvezetési, munkaerőpiaci, párkapcsolati, prevenciós, ismeretterjesztő) foglalkozás, előadás felnőtteknek, családoknak	22,7%	
Családgondozói fogadóóra	22,7%	10 - 20%
Közösségi rendezvény, ünnepség	19,6%	
Ismeretterjesztő, prevenciós előadás felnőtteknek	19,6%	
Kiskert művelés a közösségi ház udvarán	16,5%	
Kert- és háztáji gazdálkodási foglalkozás felnőtteknek, családoknak	12,4%	10% alatt
Védőnői fogadóóra	10,3%	
Ételosztás	8,2%	
Egészségügyi vizsgálat, szűrés	3,1%	
Munkaügyi központ által szervezett fogadóóra	3,1%	
Kirándulás	3,1%	
Tábor (napközis, ottalvós)		

A második csoportba tartozó tevékenységek tízből négy-öt házban/térben valósulnak meg minimum hetente egyszer. Az alapvető igények kielégítését segítő fürdés és az emellett közösségépítést és szemléletformálást is segítő főzés mellett ilyen tevékenység az egyeztetés és kapcsolatépítés a szülőkkel, valamint a napközbeni gyermekfelügyelet. A harmadik gyakoriság kategóriában tízből két-három közösségi házban/térben jellemző legalább heti egyszer néhány további, elsősorban felnőtteket célzó szolgáltatás: különböző tematikus foglalkozások, szaktanácsadás, családgondozás, adományozás.

Értelemszerűen a szezonális jellegű (kiskert művelés, kert- és háztáji gazdálkodási foglalkozás), az ünnepkörökhöz (közösségi rendezvény, ünnepség), valamint az iskolai szünetekhez (napközis, ottalvós tábor) kapcsolódó tevékenységek ennél ritkábban szerepelnek a közösségi házak és terek kínálatában. A válaszadók ötöde számolt be legalább heti rendszerességű, felnőtteknek szóló ismeretterjesztő vagy prevenciós előadásról, tizedük pedig védőnői fogadóóráról a közösségi házak és terekben. A felsoroltak mellett - elsősorban a tevékenység jellege miatt - ritkán megvalósuló tevékenységek az ételosztás, az egészségügyi vizsgálat és szűrés, valamint a munkaügyi központ által szervezett fogadóóra.

A következőkben ennél részletesebben, három gyakoriság kategória mentén vizsgáltuk a tevékenységeket, és a válaszok összevonása után megkülönböztettük a „naponta vagy hetente többször”, a „hetente (egyszer)” és a „havonta vagy ritkábban” kategóriákat (3.b Táblázat). A táblázatban a szolgáltatás sorrend ezúttal az alapján alakult, hogy a kérdezettek milyen arányban válaszolták, hogy hetente többször vagy naponta valósítják meg

az adott tevékenységet. A fenti, minimum heti egyszeri gyakoriságokat tartalmazó táblázathoz képest a két leggyakoribb tevékenységcsoportban a sorrend változatlan maradt, és az alacsonyabb intenzitásúak esetében is csak kis mértékben módosult.

3.b Táblázat: Milyen gyakorisággal valósítják meg az alábbi tevékenységeket a közösségi házban/térben? (N=97)

Tevékenység, szolgáltatás	Naponta vagy hetente többször	Hetente	Havonta vagy ritkábban	Összesen
Információszoigálat, ügyintézés	89,7%	7,2%	3,1%	100,0%
Mosás	64,9%	7,2%	27,8%	100,0%
Helyszíni étkeztetés	58,8%	1,0%	40,2%	100,0%
Online programok, Facebook oldal frissítése	46,4%	12,4%	41,2%	100,0%
Egyeztetés és kapcsolatépítés szülőkkel a család helyzetével kapcsolatban	37,1%	13,4%	49,5%	100,0%
Főzés	34,0%	16,5%	49,5%	100,0%
Fürdés	33,0%	8,2%	58,8%	100,0%
(Munkaidő alatti) napközbeni gyermekfelügyelet	33,0%	6,2%	60,8%	100,0%
Egyéb (életvezetési, munkaerőpiaci, párkapcsolati, prevenciós, ismeretterjesztő) foglalkozás, előadás felnőtteknek, családoknak	16,5%	6,2%	77,3%	100,0%
Gyermekneveléssel-/ gondozással kapcsolatos foglalkozás	12,4%	17,5%	70,1%	100,0%
Szakember által nyújtott tanácsadás felnőtteknek: jogi, adósságkezelési, pszichológiai	12,4%	11,3%	76,3%	100,0%
Adományozás	11,3%	12,4%	76,3%	100,0%
Közösségi rendezvény, ünnepség	10,3%	9,3%	80,4%	100,0%
Ismeretterjesztő, prevenciós előadás felnőtteknek	8,2%	11,3%	80,4%	100,0%
Kiskert művelés a közösségi ház udvarán	8,2%	8,2%	83,5%	100,0%
Kert- és háztáji gazdálkodási foglalkozás felnőtteknek, családoknak	6,2%	6,2%	87,6%	100,0%
Ételosztás	6,2%	2,1%	91,8%	100,0%
Családgondozói fogadóóra	5,2%	17,5%	77,3%	100,0%
Védőnői fogadóóra	5,2%	5,2%	89,7%	100,0%
Egészségügyi vizsgálat, szűrés	3,1%		96,9%	100,0%
Munkaügyi központ által szervezett fogadóóra	3,1%		96,9%	100,0%
Kirándulás	3,1%		96,9%	100,0%
Tábor (napközis, ottalvós)			100,0%	100,0%

A táblázatból látható, hogy a szerzonális, ünnepkörökhöz és iskolai szünetekhez kötődő szolgáltatásokon felül a közösségi házak és terek jellemzően havonta vagy annál ritkábban kínálnak felnőtteknek szóló előadásokat és foglalkozásokat. Hasonló gyakoriságúak a különböző szakemberek - jogi, adósságkezelési, pszichológiai - tanácsadásai, illetve fogadóórái (pl. védőnő). Még ennél is ritkábban jellemző az ételosztás, az egészségügyi vizsgálat és szűrés, valamint a munkaügyi központ által szervezett fogadóóra a vizsgált helyszíneken.

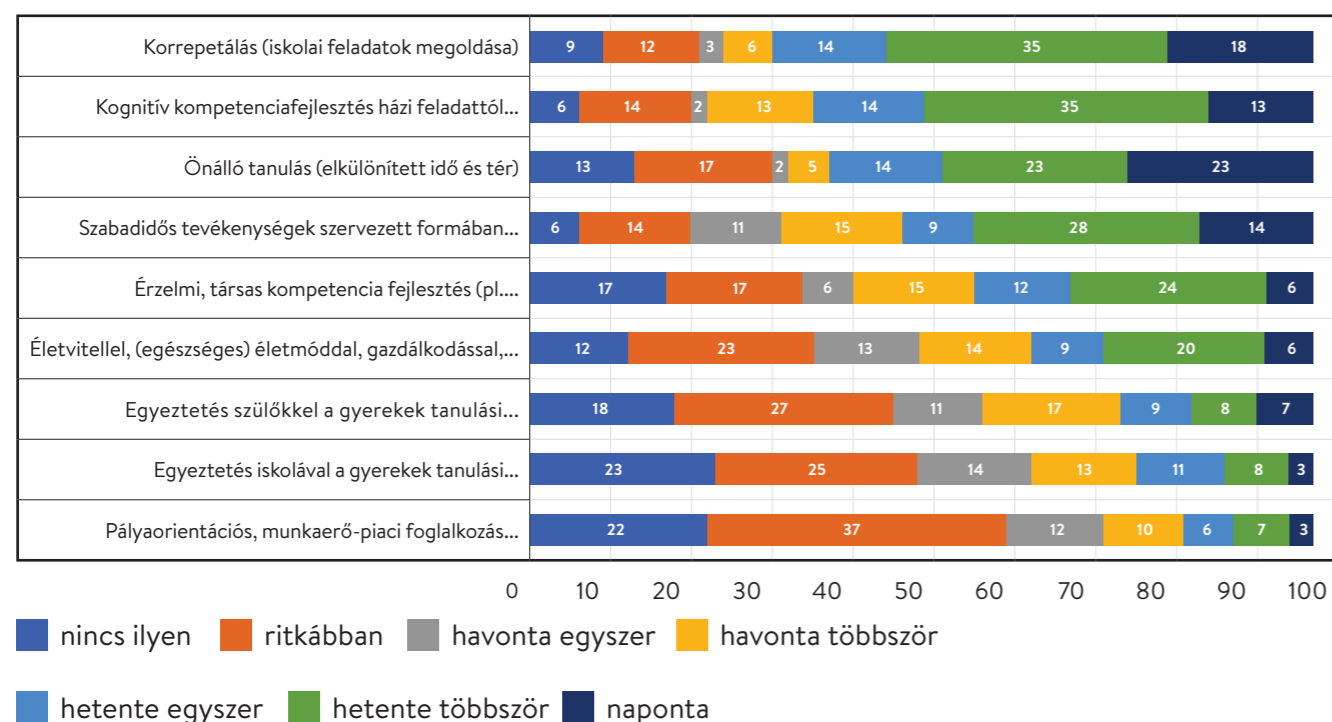
A továbbiakban megvizsgáltuk, hogy tapasztalhatóak-e szignifikáns különbségek a házak és a terek között a megvalósított tevékenységek jellegében, illetve gyakoriságában. Az eredmények szerint a tevékenységek nagy részére igaz, hogy a megvalósítás gyakorisága és a vizsgált helyszín közösségi ház vagy közösségi szolgáltató tér jellege között nincsen érdemi összefüggés. Ugyanakkor, a felsorolt 23 tevékenység közül 9 (39,1%) gyakrabban valósul meg a házakban, mint a terekben. Szignifikáns különbséget tapasztalunk az alapvető igények kielégítését célzó komfortszolgáltatások (mosás, fürdés), a főzés és a napközbeni gyermekfelügyelet terén. Ide tartoznak továbbá olyan, felnőtteket célzó tevékenységek, mint a jogi, adósságkezelési, pszichológiai szaktanácsadás, ismeretterjesztő, prevenciós és egyéb előadások, foglalkozások, valamint egyeztetés és kapcsolattartás a szülőkkel. A felsorolt szolgáltatásokat tehát gyakrabban nyújtják a közösségi házakban, mint a közösségi szolgáltató terekben. Az eltéréseket részben a két intézménytípusra vonatkozó eltérő szabályozás magyarázhatja.

IV. A KÖZÖSSÉGI HÁZAKBAN ÉS TEREKBE ZAJLÓ TANULÁSSEGÍTŐ, KÉSZSÉGFEJLESZTŐ TEVÉKENYSÉGEK

IV.1. A tanulássegítő, készségfejlesztő programelemek megvalósulásának gyakorisága

A tanulássegítő programelemek egy része elterjedt a közösségi házakban és terekben. Az első ábrán látható, hogy a korrepetálás, illetve a kognitív kompetenciafejlesztés (ami alatt különböző, akár játékos formában megvalósuló fejlesztő tevékenységek is érthetők) a legelterjedtebbek. A házak felében jelezték, hogy hetente több alkalommal, vagy naponta folytatnak ilyen jellegű tevékenységeket, és csak egyötödük válaszolta, hogy ennél ritkábban, vagy egyáltalán nem. A gyerekek korrepetálása az esetek hetven százalékában heti egyszer vagy többször zajlik. Az önálló tanulás (elkülönített időben és térben) a házak egyharmadában nem jellemző, vagy ritka, hatvan százalékukban azonban legalább heti szinten megvalósul. Az érzelmi és társas kompetenciafejlesztés különböző módokon történhet, például drámapedagógiai módszerekkel, életkori csoportok problémáinak feldolgozásával, amely tevékenységek (vagy ezek közül egy-egy) a választ adó közösségi házak/terek csaknem hatvan százalékában legalább havi, negyven százalékukban heti rendszerességgel megvalósulnak.

7. ábra: Tanulási, készségfejlesztési tevékenységek gyakorisága a közösségi házakban és terekben (N=97)

A szabadidős tevékenységek szervezett formája szintén gyakori a válaszadók szerint. A definíció szerint nem a gyerekek által szabadon, a házban eltöltött időről, hanem a felnőtt felügyelettel megvalósuló, szervezett formájú szabadidő eltöltési módokról, tartalmakról szól, melyek a non-formális tanulás eszközeként a társas viselkedési szabályok és szocializációs készségek fejlődésére is hatnak, valamint a tartalmas időtöltést célozzák alternatívájaként a deviáns megnyilvánulási formáknak. (Lásd Vastagh-Kiss 2021) Ilyen jellegű tevékenység a házak több mint felében legalább heti rendszerességgel zajlik, hetven százalékukban pedig legalább havi egyszer megvalósul. Az életvitellel, egészséges életmóddal kapcsolatos tevékenységek a válaszadó házak több mint felében havonta több alkalommal is megvalósulnak, míg a pályaorientációs, munkaerő-piaci készségek elsajátítására irányuló programelemek csupán egyharmadukban jellemzők ilyen gyakorisággal.

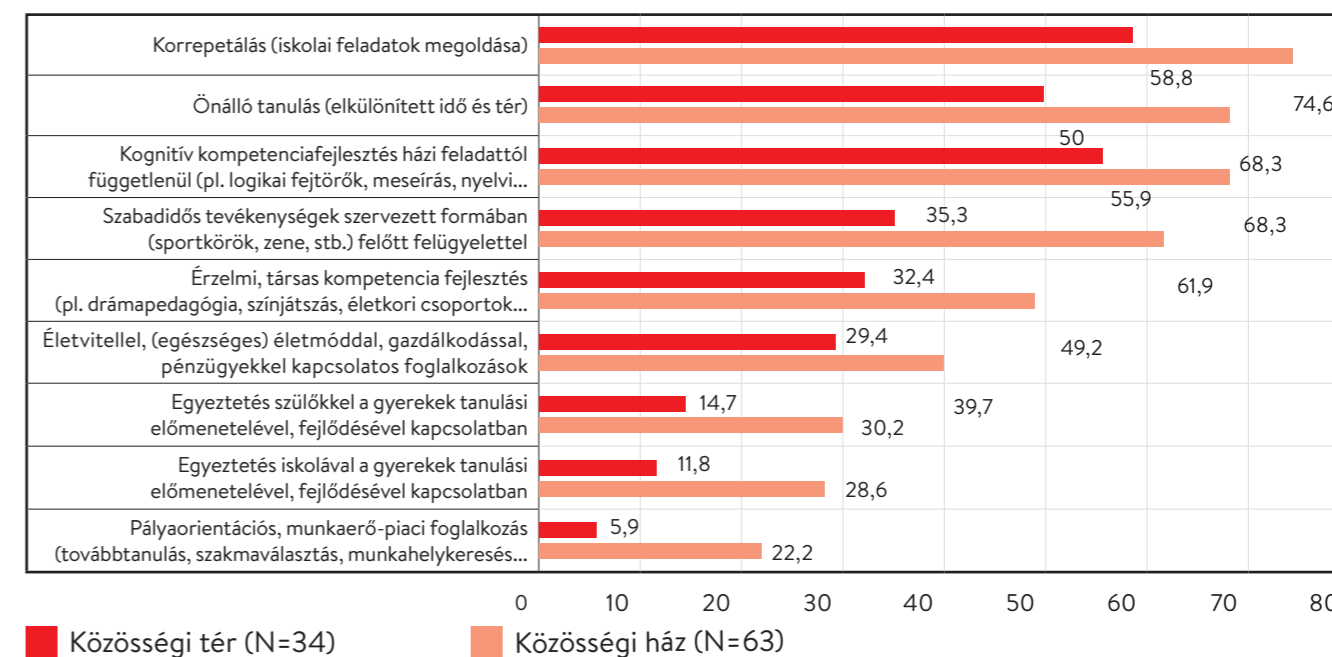
A szülőkkel és tanárokkal való egyeztetés a gyerekek fejlődésével, tanulási előmenetével kapcsolatosan kevésbé jellemző a házakban. A szülőkkel való egyeztetés a válaszadók csaknem fele (46%) szerint nem jellemző, vagy nagyon ritka, míg kicsivel több, mint negyven százalékuk (42%) azt válaszolta, hogy havonta több alkalommal is megtörténik. Az iskolákkal való kapcsolattartás terén is nagyon hasonló a helyzet, itt 48 ház (49,4%) képviselője mondta azt, hogy nem jellemző ez a tevékenység, és 35 házból (36%) zajlik havonta több alkalommal egyeztetés.

A közösségi házak és a közösségi terek között vannak eltérések a tanulást, felzárkóztatást célzó tevékenységek kapcsán, ami érthető annak fényében, hogy más szabályok, elvárások vonatkoznak rájuk a nyitvatartás, foglalkoztatás és az elvárt tevékenységek tekintetében is (lásd II. fejezet). Általánosságban az látszik, hogy a közösségi terekben a fentiekben vizsgált tevékenységek kevésbé gyakoriak. Feltűnő, hogy átlagosan jóval magasabb azon terek aránya, amelyek egyáltalán nem, vagy ritkán³ valósítanak meg bizonyos tevékenységeket.

A legszélsőségesebb példa a pályaorientációs és munkaerő-piaci készségeket célzó programelemek megvalósulása, ami a közösségi terek több mint nyolcvan százalékában nem jellemző, az érzelmi-, és társas kompetenciák fejlesztése pedig alig negyven százalékukban valósul meg legalább havi rendszerességgel. A gyerekek előmenetelével kapcsolatban a szülőkkel és az iskolával kevesebb, mint 15 százalékuk szokott egyeztetni.

Ugyanakkor a korrepetálás és házi feladat készítés, az önálló tanulás és a kognitív kompetenciafejlesztésre irányuló foglalkozások a közösségi terek több mint felében heti rendszerességgel elérhetők a célcsoport számára. E tevékenységek esetében ugyanakkor a közösségi házakban jóval magasabb, hetven százalék körüli arányok jellemzők. (8. ábra)

8. ábra: Közöségi házak és terek aránya, ahol legalább heti egyszer megvalósulnak a tanulássegítő és kompetenciafejlesztő programelemek (N=97)

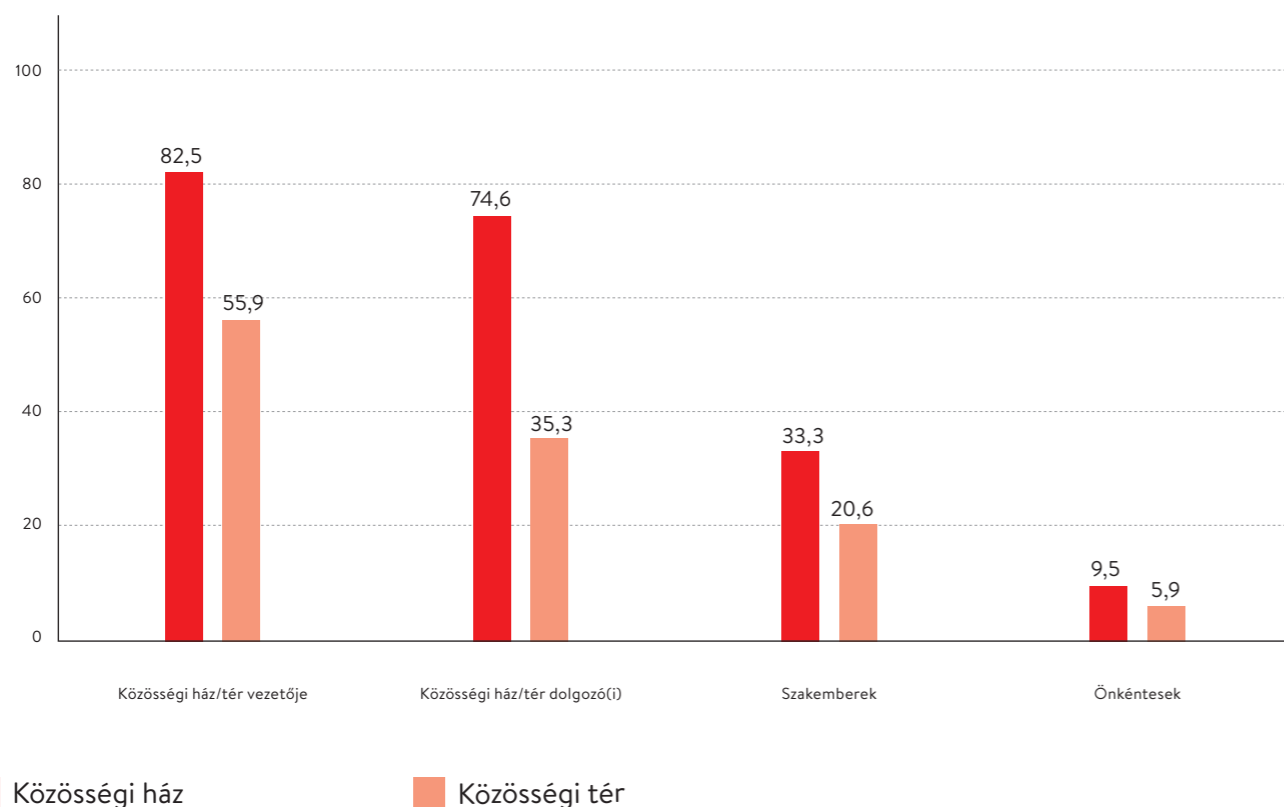

³ kevesebb, mint havi egyszer

IV.2. Kivel, és milyen formában tanulnak a gyerekek?

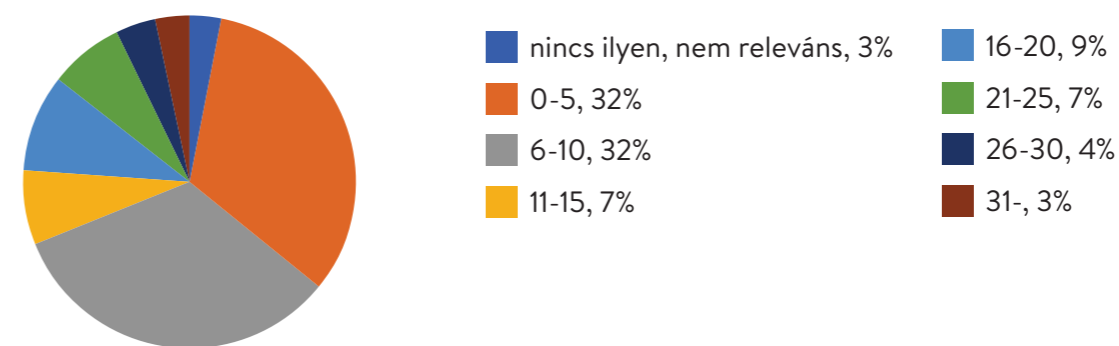
A közösségi házakban és terekben jellemzően a házvezetők és a munkatársak tanulnak a gyerekekkel. Míg a közösségi házak több mint 80 százalékában jellemző, hogy a házvezetők havonta, vagy hetente többször foglalkoznak a gyerekekkel, addig ugyanez az arány a közösségi terekben 56%. A közösségi házak dolgozói is be vannak fogva erre a munkára, az esetek több mint 70 százalékában, míg a közösségi terekben ez az arány már csak 35 százalékos. A szakemberek (fejlesztő pedagógusok, gyógypedagógusok, egyéb szakemberek) iskolai felzárkóztatásba való bevonása ugyanakkor mindkét típus esetén alacsony, a házak egyharmadára, a terek egyötödére jellemző csupán. Az önkéntes segítségnyújtás ezen a téren pedig még kevésbé jelenik meg, csupán nyolc helyen említettek ilyet, különböző gyakorisággal. Lásd 9. ábra

9. ábra Havi rendszerességgel a gyerekekkel tanuló programmunkatársak (N=97)

A gyerekek tanulássegítesen való részvételi adatai csak nagyvonalú becslésre alkalmasak, hiszen a jelenlét intenzitása változó, lehet, hogy naponta mások járnak, és az is, hogy hetente több alkalommal visszajáró gyerekekről van szó. A becslések alapján a heti látogatottsága ezen foglalkozásoknak a házak egyharmadában 0-5 fő között mozog, további egyharmadában 5-10 fő veszi igénybe a szolgáltatást, míg a felső harmadba tartozik az a 31 ház, ahol ennél többen tanulnak rendszeresen (16 házban 11-20 fő között; 11 helyen 21-30 fő között). Lásd 10. ábra

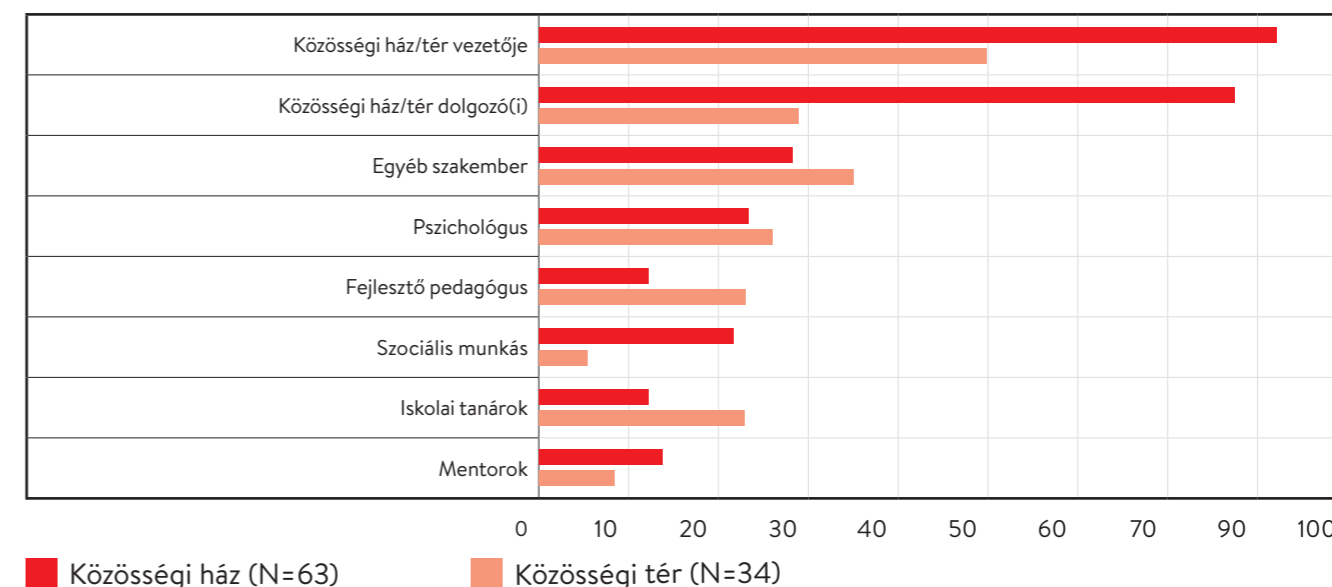
10. ábra: Tanulássegítesen résztvevő gyerekek átlagos száma hetente

A szakemberhiány, ami a járásokat sújtotta a megvalósítási időszakban leginkább az alábbi, 9. sz. ábrán válik egyértelművé. Az látszik, hogy a rendszeres fejlesztőfoglalkozásokat is, ami szakképzettséghez kötött tudást igényel, a házak 60-70 százalékában a közösségi ház/tér vezetők és dolgozók folytatták. Mivel a közösségi házak vezetése felsőfokú végzettséghez kötött (bár tudjuk, hogy esetenként felmentést kaptak ez alól⁴), így a többségük rendelkezik bizonyos típusú felsőfokú ismeretekkel, ugyanakkor a házakban dolgozó munkatársak hatvan százaléka közép- vagy alap/szakmai végzettséggel rendelkezik. Jelen adatfelvétel nem teszi lehetővé, hogy megtudjuk a válaszadók mit értettek a különböző fejlesztő tevékenységek és kategóriák alatt, így fenntartásokkal kell értelmeznünk a válaszokat. A válaszadók szerint pszichológus a házak egyötödében, míg ennél valamivel kevesebb esetben pedagógus, szociális munkás vagy tanári végzettségű szakemberek foglalkozott rendszeresen a gyerekekkel. „Egyéb” szakemberek a házak egyharmadában végeztek rendszeres fejlesztő tevékenységet.

Néhány esetben számottevő különbség jelentkezik annak fényében, hogy közösségi házról, vagy térről van szó. Míg a közösségi házakban a válaszadók véleménye alapján nagyobb arányban tartanak fejlesztő foglalkozásokat a házvezetők és munkatársak, addig a közösségi terekre inkább jellemző, hogy a fejlesztést iskolai tanárok, és fejlesztő pedagógusok végzik. Ennek magyarázata valószínűsíthetően éppen az előírt házvezetői végzettségben keresendő, hiszen a közösségi házakban a felsőfokú végzettség elvárt, míg a közösségi terekben nem, tehát itt nagyobb szükség van a külső szakértelem bevonására⁵. A szociális munkások részvétele ebben a munkában ugyanakkor nagyobb arányban jellemzi a közösségi házakat.

11. ábra: Fejlesztő foglalkozások vezetői a közösségi házakban és terekben (N=97, %)

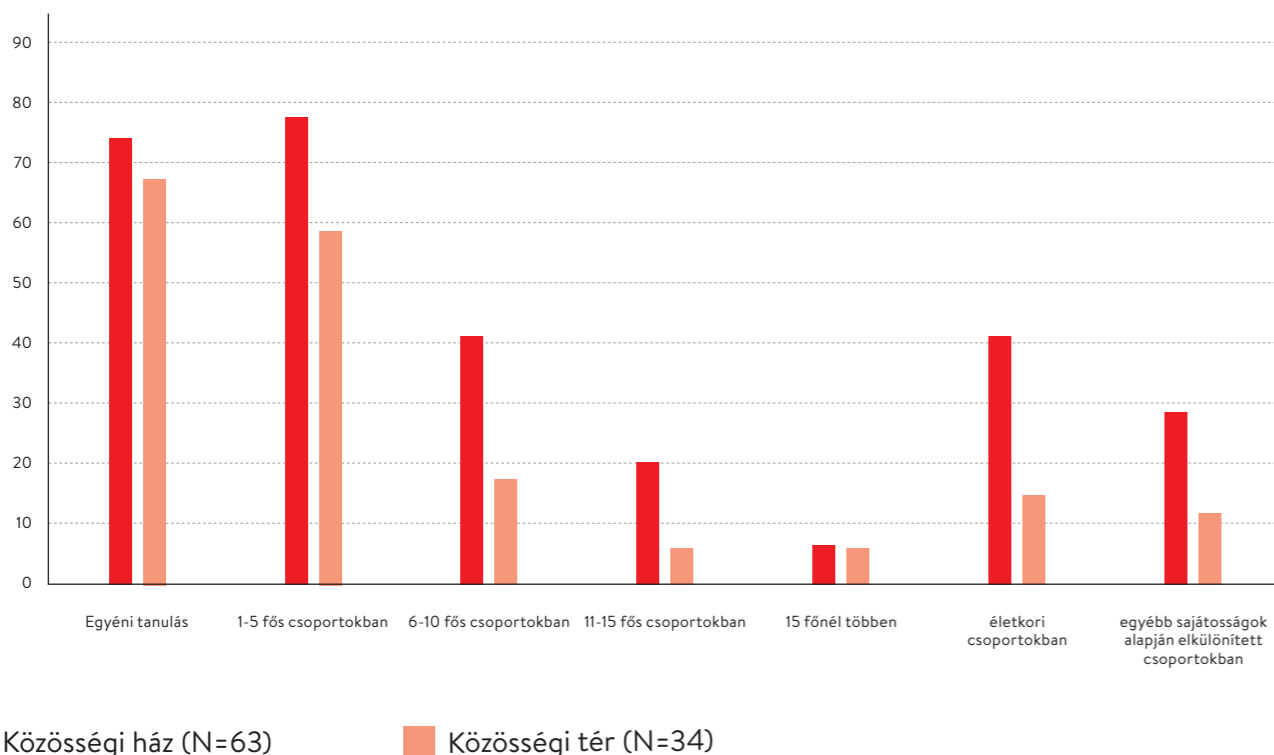

⁴ A felmért végzettségi adatok alapján 20% körül tehető ez az arány.

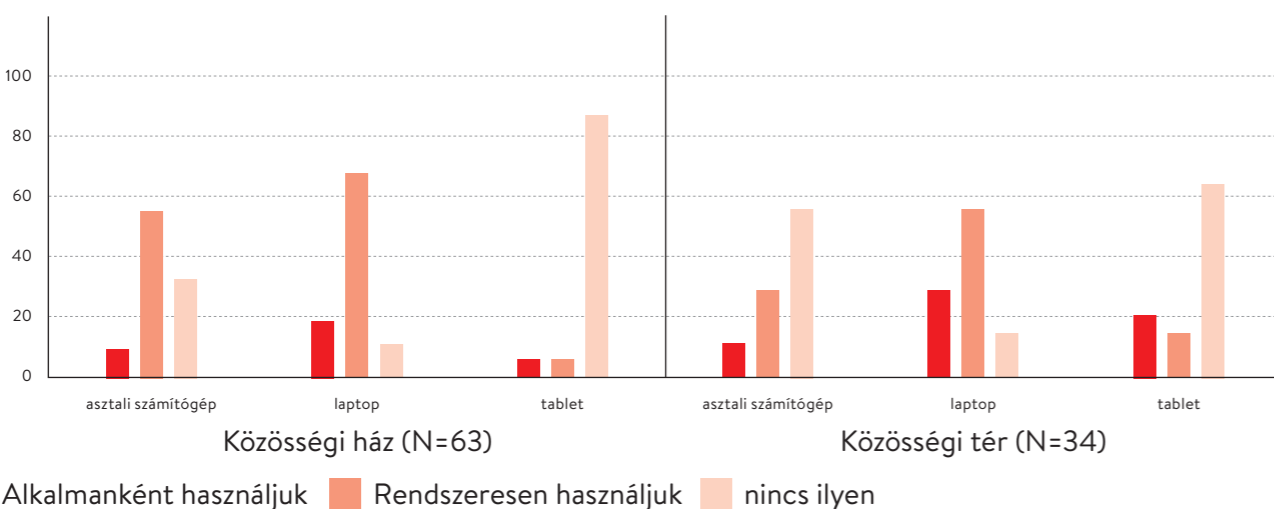
⁵ Míg a közösségi házakban a házvezetők 78%-a felsőfokú, 72% felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkezik (vagy éppen folyamatban van annak megszerzése), ugyanez az arány a közösségi terekben csak 29%, illetve 18%.

Mind a közösségi házakra, mind a terekre leginkább az egyéni, illetve a kiscsoportos 1-5 fő közötti tanulási forma jellemző. A közösségi házak 40 százalékában a gyerekek 6-10 fő közötti csoportokban is tanulnak havonta több alkalommal, vagy heti, napi rendszerességgel, míg a 10-15 fős csoportlétszám csak az esetek 20 százalékára jellemző. Az életkori csoportbontás a házak 40 százalékára jellemző, míg az egyéb sajátosságok szerinti elkülönítés egyharmadukra. A közösségi terekben valószínűleg a kis létszám miatt kevésbé jellemző, illetve kevésbé indokolt a csoportok ilyen jellegű bontása. (lásd 12. ábra)

12. ábra Milyen formában, mekkora csoportokban szoktak tanulni a gyerekek? Havonta több, vagy annál gyakrabban megvalósítók aránya (N=97)

A tanuláshoz leggyakrabban használt eszközök tekintetében a felmérések alapján az látszik (13. ábra), hogy a legjobban lappal vannak ellátva a közösségi házak és terek. A közösségi házak csupán 11 százaléka, míg a terek 15 százaléka nem rendelkezik ilyen eszközzel a válaszok alapján. Asztali számítógépekkel a közösségi házak egyharmada nem rendelkezik, míg több mint ötven százalékuk rendszeresen használja azokat. Ugyanez az arány a közösségi terekben alacsonyabb, ott 56 százalékukban nincs ilyen eszköz, és egyharmaduk használja rendszeresen. Meglepő módon a tabletek használata a vártnál kevésbé elterjedt: a házak 87 százalékában nincs ilyen, a terekben ugyanez az arány alacsonyabb, 65%.

V. A KÖZÖSSÉGI HÁZAK ÉS KÖZÖSSÉGI TEREK KAPCSOLATAI

Mivel a szakmai együttműködéseknek mind a szolgáltatásszervezés, mind a települések életébe való beágyazódás szempontjából kiemelt jelentősége van, kérdőíves felmérésünkben arról is gyűjtöttünk információkat, hogy a közösségi házak és közösségi terek (a továbbiakban: közösségi terek) milyen aktivitást mutatnak ezen a téren és hogy milyen minőségű kapcsolatokat alakítottak ki helyben, illetve a tágabb környezetükben. Az alábbiakban a kérdőíves felmérés adatai alapján számba vesszük, hogy a közösségi házak és közösségi terek milyen intézményekkel, szervezetekkel alakítottak ki intenzívebb együttműködést, illetve azt is áttekintjük, hogy általában milyenek értékelik az egyes szereplőkkel kialakult kapcsolataikat.

V.1. A közösségi terek rendszeres szakmai együttműködései

4. táblázat A közösségi házak és közösségi terek kapcsolatai az egyes szereplőkkel

Helyi, környékbeli intézmény, szereplő	Azon közösségi terek aránya, amelyeknek legalább heti szintű kapcsolata van az adott szereplővel
Helyi települési önkormányzat	69%
Biztos Kezdet gyerekház	43%
Települési általános iskola	42%
Családsegítő- és gyermekjóléti szolgálat	38%
Települési óvoda	33%
Családsegítő- és gyermekjóléti központ	29%
Tanoda	27%
Helyi roma önkormányzat	27%
Helyi művelődési ház, IKSZT	22%
Civil/egyházi szervezet	19%
Védőnői szolgálat	18%
Jó kis hely	11%
Háziorvos	9%
Települési középiskola	9%
Pedagógiai szakszolgálat	9%
Környékbeli óvoda	7%
Bölcsőde	7%
Környékbeli általános iskola	5%
Környékbeli középiskola	2%

Mivel a közösségi terek döntő többsége kisebb falvakban működik, ahol a település életében meghatározó szerepe van a települési önkormányzatnak, nem meglepő, hogy az előbbiek 69%-a legalább hetente egyszer kommunikál ezzel az intézménnyel. Tehát a települési önkormányzat az a szereplő, amellyel a legnagyobb arányban alakítottak ki a közösségi terek legalább heti szintű kapcsolatot.

Ami a szakmai szereplőkkel való együttműködésüket illeti, a Biztos Kezdet gyerekházak, a helyi általános iskolák, valamint a családsegítő- és gyermekjóléti szolgálatok azok, amelyekkel a legnagyobb arányban tartják a kapcsolatot legalább heti egy alkalommal. Legalább heti rendszerességgel 43%-uk kommunikál Biztos Kezdet gyerekházzal, 42%-uk alakított ki ugyanilyen gyakoriságú kapcsolatot a települési általános iskolával és 38%-uk tartja a kapcsolatot legalább heti szinten a családsegítő- és gyermekjóléti szolgálattal. Az adatok alapján ugyanakkor úgy is fogalmazhatunk, hogy a közösségi terek többsége ennél ritkábban kommunikál ezekkel az intézményekkel. A települési óvodával, valamint a családsegítő- és gyermekjóléti központtal még kevesebb közösségi tér működik együtt ugyanilyen gyakorisággal: előbbivel 33%-uk, utóbbival 29%-uk.

Érdekes módon a hasonló célokkal működő tanodákkal, helyi művelődési házakkal, IKSZT-kel és Jó kis helyekkel az előbbiekhöz képest kisebb arányban kommunikálnak legalább heti egy alkalommal: a tanodákkal 27%-uk, a helyi művelődési házakkal, IKSZT-kel 22%-uk, míg a Jó kis helyekkel mindössze 11%-uk.

A közösségi terek kevesebb, mint tizedének van legalább heti szintű kapcsolata a háziorvossal, a településen működő középiskolával, a pedagógiai szakszolgálattal, a bölcsődével, a környékbeli óvodával, általános iskolával és középiskolával. Ezek tehát azok a szereplők, akikkel a közösségi terek ritkán alakítanak ki intenzívebb kapcsolatot.

V.2. A közösségi terek kapcsolatainak minősége

A különböző intézményekkel, szakemberekkel való kapcsolattartás, együttműködés természetesen nem jelenti azt, hogy a közösségi tereknek minden szereplővel jó vagy épp konfliktusmentes lenne a kapcsolata. Általánosságban elmondható, hogy saját megítélésük szerint a közösségi terek több mint fele jó vagy nagyon jó kapcsolatban van a szakmai és nem szakmai partnerek döntő többségével. A közösségi terek legalább négyötöde jó vagy nagyon jó kapcsolatot ápol a helyi települési önkormányzattal, a helyi általános iskolával, a családsegítő- és gyermekjóléti szolgálattal, valamint a Biztos Kezdet gyerekházzal. Körülbelül háromnegyedükre igaz ugyanez a települési óvodával és a családsegítő- és gyermekjóléti központtal kapcsolatban. A települési középiskola, a védőnői szolgálat, valamint a helyi művelődési ház és IKSZT vonatkozásában már csak a közösségi terek kétharmada nyilatkozott úgy, hogy kapcsolatuk legalább jónak mondható. Ugyanez az arány a helyi roma önkormányzat vonatkozásában 57%, a bölcsőde és a Jó kis hely esetében 53-53%, míg a civil/egyházi szervezetek esetében 52%. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy bár a közösségi terek többsége jó vagy nagyon jó kapcsolatban van a Jó kis hellyel és a bölcsődével, az előbbivel egyáltalán nem működik együtt a közösségi terek 35%-a, utóbbival pedig 23%-a. Ráadásul a közösségi terek 20%-a úgy nyilatkozott, hogy a bölcsődével csak közepes a kapcsolata.

Van néhány olyan intézmény is, amellyel jellemzően kevésbé tartják a kapcsolatot és/vagy nagyobb arányban minősítik kapcsolatukat közepesnek. A környékbeli óvodákkal és a környékbeli középiskolákkal a közösségi terek 40-40%-a egyáltalán nincsen kapcsolatban, és mindkét intézmény esetében a közösségi terek körülbelül ötöde csak közepesnek tartja a kialakított kapcsolatot. A környékbeli általános iskolákkal a közösségi terek 30%-a nem áll kapcsolatban, és 19%-uk nyilatkozott úgy, hogy kapcsolatuk csak közepes. A pedagógiai szakszolgálattal nem tart kapcsolatot 24%-uk, kapcsolatukat közepesnek minősíti 11%, míg ugyanezek az arányok a házi orvosokkal való kapcsolattartást illetően 19%, illetve 28%.

VI. SPECIÁLIS, TÁMOGATÁST IGÉNYLŐ HELYZETEK A KÖZÖSSÉGI TEREKBEN

VI.1. A COVID-időszak kihívásai és feladatai a közösségi házak és terek életében

VI.1.1. Változások a közösségi házak, terek nyitva tartásában, működési módjában és szolgáltatásai terén a program időszaka alatt

A közösségi házak/terek életében, működési módjában a program időszaka alatt a legnagyobb változást a COVID járvány hozta. Az alábbi ábrán látszik, hogy amennyiben a program során szolgáltatáscsökkenésre került sor, úgy annak okát túlnyomórészt a járvánnyal összefüggő karantén-helyzetek, illetve a különböző hatósági előírások jelentették. Ezek a magyarázatok az összes említés 85 százalékát teszik ki, míg a maradék 15 százalékot az egyéb okok, mint például felújítás vagy költözködés teszik ki. (Lásd 14. ábra)

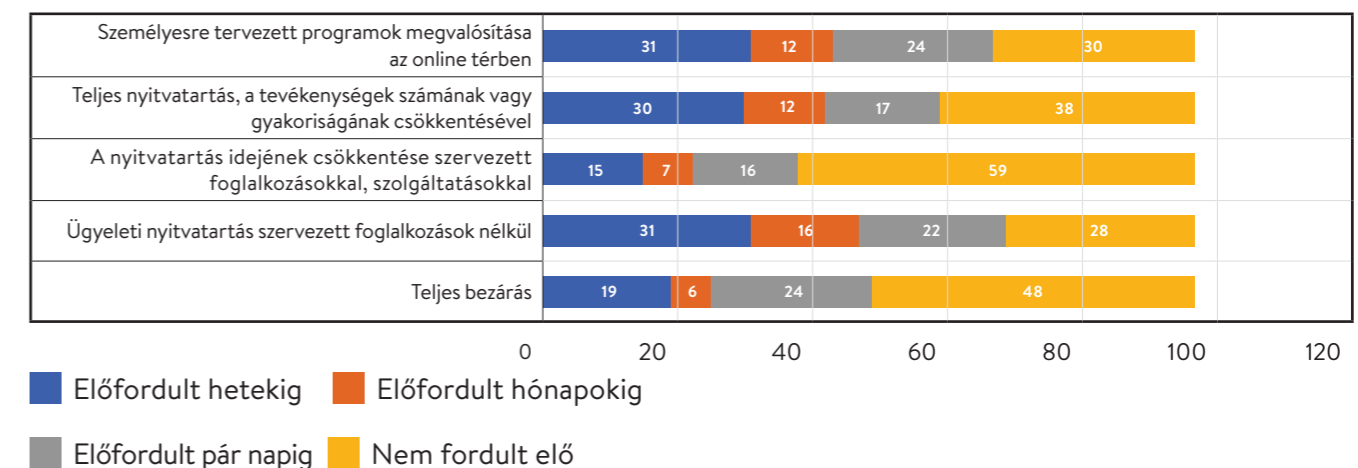
14. ábra Amennyiben csökkent a szolgáltatások volumene, mi volt az oka? (több válasz is lehetséges; összes említés száma: 182; válaszadók száma: 97)

karantén (gyerekek,...	71
központi hatósági előírás	50
helyi hatósági előírás	28
felújítás	17
COVID járvány	6
költözködés	3
egyéb	4
nem releváns	3

Az 15. ábrán bemutatott eredmények alapján elmondható, hogy a közösségi házak, terek teljes bezárása viszonylag ritka volt. Csupán hat ház/tér jelezte, hogy hónapokra bezárt, további 19-ben néhány hétre álltak le, míg háromnegyedik egyáltalán nem, vagy csak néhány napra szüneteltette teljes működését. A nyitva tartás idejének csökkentése sem nevezhető elterjedt módszernek: a házak, terek 23 százalékában fordult elő pár napnál hosszabb ideig, míg 77 százalékuk esetében nem volt jellemző.

A járvány következtében a szabályozások és korlátozások hatására leginkább a személyes jelenlétet alapuló szervezett, csoportos tevékenységek csökkenése volt jellemző. A házak, terek csaknem felében hetekig, hónapokig tartottak ügyeleti nyitvatartást szervezett programok nélkül, míg csupán egyharmaduk (28 ház) esetében nem volt ilyen időszak. A tevékenységek számának és gyakoriságának csökkenése a válaszadók 60 százalékára volt jellemző hosszabb-rövidebb időszakokra. A személyes tevékenységeket az online foglalkozások váltották fel az esetek 44 százalékában heteken, hónapokon keresztül, míg további 25 százalékukban ez a módszer csak néhány napig jellemezte működésüket, egyharmaduk pedig egyáltalán nem élt vele.

15. ábra Előfordultak-e az alábbiak a Ha igen, mettől meddig? (N=97)

A COVID-helyzetre való reakciók során a közösségi házak és terek között néhány kisebb eltérés mutatkozott az elemzések során. (Lásd 5. táblázat) A teljes bezárás és az ügyeleti nyitvatartás a közösségi terek esetében gyakrabban fordult elő, mint a közösségi házakban, ugyanakkor az adatok azt mutatják, hogy ezek az állapotok nem bizonyultak tartósak, többnyire rövidebb ideig, napokig esetleg néhány hétig tartottak. A nyitva tartás huzamosabb korlátozása, illetve a tevékenységek, szolgáltatások hosszabb távú csökkentése azonban nagyobb arányban jellemezte a közösségi házakat. További eltérés még, hogy a közösségi terek nagyobb arányban folytatták a személyes jelenlétet alapuló tevékenységeiket, míg a közösségi házak nagyobb része tért át hosszabb távon az online módszerekre. Míg a közösségi terek 32,4 százaléka folytatott online tevékenységet heteken vagy hónapokon keresztül, addig ez az arány a közösségi házak tekintetében 50,8 százalék, azaz a házak több mint felét érintette. Ezek a működésbeli eltérések a házak és terek elhelyezkedéséből, eltérő felszereltségéből, egyéb jellemzőiből, illetve a célcsoport létszámából is adódhattak.

5.táblázat

	Teljes bezárás		Ügyeleti nyitvatartás szervezett foglalkozások nélkül		A nyitvatartás idejének csökkentése szervezett foglalkozásokkal, szolgáltatásokkal		Teljes nyitvatartás, a tevékenységek számának vagy gyakoriságának csökkentésével		Személyesre tervezett programok megvalósítása az online térben	
	KT	KH	KT	KH	KT	KH	KT	KH	KT	KH
Előfordult hónapokig	8,8%	4,8%	23,5%	12,7%	8,8%	6,3%	14,7%	11,1%	5,9%	15,9%
Előfordult hetekig	14,7%	22,2%	23,5%	36,5%	2,9%	22,2%	17,6%	38,1%	26,5%	34,9%
Előfordult pár napig	32,4%	20,6%	32,4%	17,5%	26,5%	11,1%	32,4%	9,5%	41,2%	15,9%
Nem fordult elő	44,1%	52,4%	20,6%	33,3%	61,8%	60,3%	35,3%	41,3%	26,5%	33,3%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

VI.1.2. Változások a közösségi házak, terek által nyújtott szolgáltatások terén

Az előzőekben ismertetett eredményeket alátámasztják a szolgáltatások terén jelzett változások is, melyek az 16. ábráról leolvashatók. A legnagyobb csökkenés a közösségi programok, rendezvények és a személyes jelenlétet alapuló szolgáltatások, valamint a nagyobb csoportokban zajló tevékenységek terén jelentkezett, ezek tették ki az említések 40 százalékát (összesen 65 említés). Az alap- és komfortszolgáltatások csökkenésére 18 említés érkezett, míg a tanulássegítő, kreatív-, kisgyermekes és egyéb rendszeres foglalkozásokra 9-9 említés. Ezen kívül a felnőtteknek szóló tevékenységek, étkeztetés, szabadidős programok és az ügyintézés terén is beszámoltak az érintettek csökkenéséről néhány esetben.

16. ábra: Amennyiben volt csökkenés a tervezetthez képest, jellemzően mely szolgáltatások nem voltak elérhetőek? Különösen a hosszabb ideig fennálló esetekre térjen ki! (válaszadók száma: 66; összes említés: 162)

közösségi foglalkozások,...	25
személyes jelenlétet alapuló...	22
(nagy)csoportos foglalkozások	18
alap-, komfortszolgáltatások	18
tanulássegítés, fejlesztő foglalkozások	9
rendszeres foglalkozások, programok	9
kreatív foglalkozások	9
kisgyerekeknek szóló programok...	9
mobil játszótér	8
étkeztetés, főzés, napközbeni ellátás	8
szülőklub, felnőtt előadások	6
szabadidős tevékenységek	6
egyéb	6
ügyintézés, személyes tanácsadás	5
teljes bezárás a COVID alatt	4

VI.1.3. Célcsoport-igények megjelenése a COVID-19 járványidőszak alatt

A válaszadó közösségi házak és terek közel 70 százaléka jelezte, hogy a helyi lakosok, intézmények olyan problémák megoldásával fordultak hozzájuk a COVID-19 járványhelyzetben, ami korábban nem volt jellemző. Összesen 67 házzal kapcsolatban 189 említés érkezett a különböző problémátípusokra, azaz átlagosan csaknem három újfajta feladatról számoltak be az érintettek. (Lásd 17. ábra)

Ezek közül egyértelműen az oltással kapcsolatos ügyintézés, regisztrációs tevékenység emelkedett ki, amihez, ha hozzászámoljuk az oltakozással kapcsolatos információnyújtást is, akkor elmondható, hogy ezt tekinthetjük a legáltalánosabban elterjedt, a lakosság oldaláról megjelenő újfajta igénynek a közösségi házak és terek felé ebben az időszakban.

A második legtöbb említés az online oktatás kapcsán nyújtott tanulássegítés, iskolákkal való kapcsolattartás feladatkörre érkezett 37 házzal kapcsolatban, amiről a válaszadók megközelítőleg 55 százaléka beszámolt. Ez nem azt jelenti, hogy ennyi lenne a valóságban a tanulássegítésben részt vállaló közösségi házak és terek száma, illetve aránya, hanem azt, hogy ennyien értelmezték ezt a lakosság irányából megjelenő „új problémaként” a COVID időszakban.

További nyolc ház jelezte, hogy internetet és digitális eszközöket igényelt a célcsoport, ami segítséget jelenthetett a tanulásban, de egyéb ügyek online elintézésben is. Az online ügyintézés volt a következő legtöbbet említett probléma, amivel a kérdésre választ adó házak/terek csaknem 40 százalékát megkeresték a helyi lakosok, ezt követte szorosán az információnyújtás a vakcinákkal, járványügyi szabályokkal kapcsolatban.

17. ábra: Milyen problémákkal keresték meg a lakosok a közösségi házakat/tereket a COVID alatt? (N=67; említések száma)

Oltás regisztráció, időpontkérés	51
Tanulássegítés, iskolákkal való kapcsolattartás	37
ügyintézés (online)	26
információnyújtás (oltással, szabályokkal kapcsolatban)	24
adományok, fertőtlenítő- és tisztítószer, maszk	14
bevásárlás	11
digitális eszközök, internet biztosítása	8
egyéb szolgáltatások (lelki támogatás, szállítás,...	7
egészségügyi segítségnyújtás (gyógyszerkiváltás, orvossal...)	7
tanácsadás	4
	0 10 20 30 40 50 60

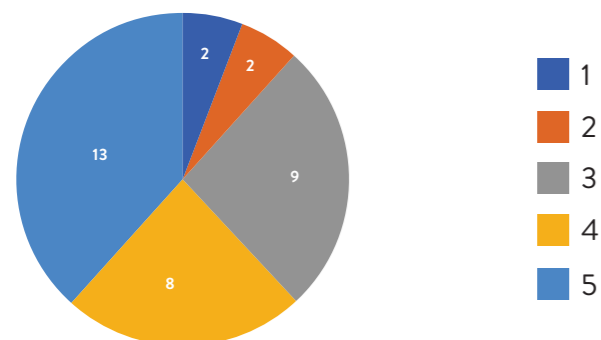
Az adományozást, tisztító- és fertőtlenítő szerek, maszkok biztosítását 14 esetben értelmezték újonnan megjelenő célcsoport igénynek, illetve problémának a megkerdezettek, míg a bevásárlás 11 helyen, egészségügyi segítségnyújtást (jellemzően orvossal való kapcsolattartás) hét esetben említették a megkerdezettek.

Összességében a megkerdezettek túlnyomó része pozitívan ítélte meg a közösségi házak és terek által, a lakosság számára nyújtott segítség mértékét. Ötös skálán 72 százalékuk négyes vagy ötös értéket, 18 százalékuk hármassal osztályzatot adott, és csupán 9 ház (10%) értékelte kifejezetten rossz, egyes vagy kettes osztályzattal a ház/tér által nyújtott segítség mértékét.

Az önértékelés során a közösségi házak és terek között minimális eloszlásbeli különbség mutatkozott, mely szerint a közösségi házak képviselői picit magasabbra értékelték saját és munkatársaik tevékenységét, de a különbség nem szignifikáns. Az eltérés abban áll, hogy a közösségi terek esetében a közepes megítélés arányait tekintve magasabb, mint a közösségi házakban, míg a négyes és ötös osztályzatok aránya ez utóbbiak esetében 16 százalékkal magasabb. Ugyanakkor az átlagok között szignifikáns eltérés nem tapasztalható.

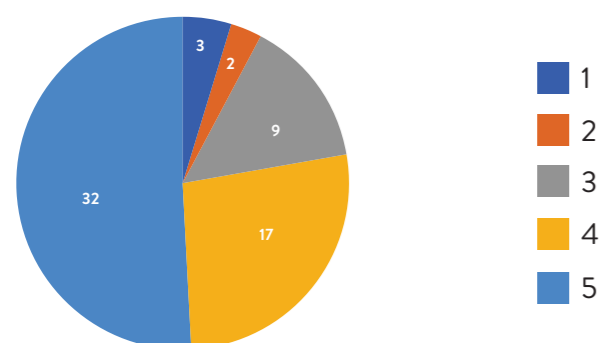
18.a. ábra: Véleménye szerint milyen mértékben tudott segítséget nyújtani a közösségi ház/tér a lakosoknak a COVID-19 járványhelyzetben?

Közösségi terek (N=34)

18.b. ábra: Véleménye szerint milyen mértékben tudott segítséget nyújtani a közösségi ház/tér a lakosoknak a COVID-19 járványhelyzetben?

Közösségi házak (N=63)

VI.2. Az orosz-ukrán háború kihívásai és feladatai a közösségi házak és terek életében

A járványhelyzet enyhülését követően az Ukrajnában kitört háború okozta veszélyhelyzet volt hatással a gyerekesély programban működtetett közösségi házak/terek mindennapjaira, különösen a keleti határ szélén. Szomszédainkat 2022 márciusában támadta meg az orosz hadsereg, az első néhány hónapban intenzív menekülthullám érkezett a határszéli településekre.

Közösségi tér lekérdezésünk többi dimenziójában a 2022 február végi adatokat adták meg a megvalósítók, az orosz-ukrán háború áldozatainak nyújtott segítségről azonban a 2022 májusában érvényes friss adatok jelenhettek meg a válaszokban. Eszerint a Közöségi házak negyede (24%), a Közöségi terek csaknem háromnegyede (41%) segédkezett a közösségi ház/tér az orosz-ukrán háború áldozatainak, menekültjeinek segítésében. Legnagyobb mértékben érthetően a közvetlen határszélen levő szolgáltatók vonódtak be (Fehérgyarmati járás 8 helyszínnel, majd további Észak-Alföldi és észak-magyarországi 13 járás 1-3 helyszínnel).

A szinte minden helyszínen megjelenő feladat az adományok gyűjtése és kiosztása volt, e mellett a határmenti közösségi terek a menekülteknek biztosítottak szállást, érkezést, mosási, tisztálkodási és kapcsolattartási lehetőséget, és gondoskodtak (5) a gyerekfoglalkozásokról (2). Volt olyan helyszín, ahol a nagy számban érkező önkénteseket fogadták vagy segítettek a logisztikai feladatok ellátásában, míg távolabb élő, dunántúli segítők is kivették a részüket a határszéli önkéntes programokban.

VII. AZ UTOLSÓ SZÓ JOGÁN – A KÖZÖSSÉGI HÁZAK ÉS TEREK VÉLEMÉNYE A SZOLGÁLTATÁS FONTOSSÁGÁRÓL

A Közöségi házak és terek munkatársai lehetőséget kaptak arra, hogy az utolsó kérdésben minden egyéb témára kitérjenek, amit fontosnak tartanak kiemelni, megosztani. Az apró technikai kiegészítések mellett többen megragadták a lehetőséget arra, hogy megosszák gondolataikat a szolgáltatások fontosságáról, fenntartási nehézségeiről és a jövőt érintő reményeikről. Ezekből válogattunk néhányat:

„A település lakosainak életében központi szerepet játszott az elmúlt 4 év alatt a Közöségi ház. Segítettünk a mindennapi gondjaink enyhítésében, problémáink megoldásában.”

„A Közöségi Ház szolgáltatásaira szükség van a településen, mert nemcsak a gyermekek számára nyújt segítséget, hanem a felnőtt lakosság is egyre jobban igényli a szociális szolgáltatások igénybevételét a komfort szolgáltatásokon kívül nagyon sokan keresnek meg bennünket és visszatérnek hozzánk.”

„A településen a közösségi házat nyáron még jobban szerették a gyerekek, mert itt napi elfoglaltságok voltak, a táborokat is kiemelten látogatták, a kisebb gyerekeket a szülők hozták mert a munka idő alatt felügyelet alatt tudták őket, másrészt a szülők nyugodt szívvel bízták ránk a gyerekeket, a gyerekek pedig szívesen vettek részt a programokon. A kirándulásokat nagyon szerették, és a játékos foglalkozásokat is.”

„A településen ez az egyetlen hely, ahol össze tudnak gyűlni a gyerekek, mivel nincs óvoda és iskola sem. A tér rendezvényeknek is helyet ad, közösségformáló ereje nagy. Szívesen látogatják gyerekek, felnőttek.”

„A program még jobban összehozta a településen élők közösségét. Több generáció látogatja, ami segít a hagyományok, emberi értékek továbbvitelében.”

„A településen sok hátrányos helyzetű gyerek, család él. Az ő életükben jelentős pozitív változást jelentenek a program által nyújtott lehetőségek.”

„A program sajnos most lejár, és úgy gondolom ennek a programnak akkor lenne igazán értelme, ha folyamatosan működne, mivel a családok megszokták, és ha megszűnik, egyfajta űr keletkezik az életükbe. Mindezt a szolgáltatást nyújtani kellene a klienseknek.”

„A közösségi ház leginkább a mosási és tisztálkodási lehetőségekben nyújt támogatást a szegregátumban élőknek. 2022.04.01-től a Közöségi Házat a helyi önkormányzat működteti. Tapasztalatok alapján a fenntartási időszakban hatalmas terhet jelent ez anyagilag az önkormányzatok számára. Nemcsak az anyagi, a szakmai támogatás is hiányzik a lakoságnak.”

„Jó lenne, ha a közösségi tereket a fenntartási időszakban is a Gyerekházak mintájára hazai finanszírozásból működnének, mivel a gyerekesély projektek nem „érnek össze”. Ha erre nincs lehetőség, úgy a CSGYJK -ban legalább egy tér vezető kellene foglalkoztatni.”

VIII. ÖSSZEGZÉS

EFOP-1.4.2-16 „Integrált térségi gyermekprogramok” elnevezésű komplex program 31 leghátrányosabb helyzetű járásban 97 közösségi tér működött, ebből 63 Közösségi ház és 34 Közösségi tér besorolással rendelkezett. A járási projektekben a legsikeresebb 3 tevékenység közt emlegetett, a leginkább előrehaladott szolgáltatások a Közösségi házak voltak a szakmai vezetők véleménye alapján. Felmérésünkben azt vizsgáljuk, milyen paraméterekkel rendelkeznek, milyen szolgáltatások, kapcsolódások jellemzőek a közösségi házakra és terekre általában, s hol vannak karakteres eltérések.

A pályázat szakmai útmutatójának legrészletesebb szabályozása a Közösségi házakra vonatkozik, előírásokkal a tervezésre, a kötelező szolgáltatásokra, a nyitva tartásra, foglalkoztatottakra, és azok végzettségére vonatkozóan (naponta 8 órás nyitvatartás, felsőfokú végzettségű vezető, mellette 1-2 alkalmazottal, széles körű szolgáltatással). A közösségi ház mindennapos működése, a stábok folyamatos alkalmazása, és az új helyszíneken szükséges ingatlanberuházás miatt általában ez a legköltségesebb programelem. A szakemberhiány mellett ez az egyik oka annak, hogy a járások harmada kizárólag a kötelező egy-egy közösségi ház működtetését vállalta (10). A járások két harmadában (20) kettő-hat Közösségi ház jött létre. A járások több mint harmadában a közösségi ház mellett a kevésbé szigorú elvárásoknak megfelelő közösségi tereket (1-6 db) is fenntartottak. Összesen két járásban vállalták a legnagyobb számban, 8 helyszínen közösségi ház és tér működtetését.

A közösségi házak 57%-a, a közösségi terek 50%-a működik önálló ingatlanban. A jellemzően 50-150m² nagyságú közösségi házak az adatok alapján legalább 2x akkora területtel gazdálkodhatnak, mint a közösségi terek. A közösségi házak 68%-a, a közösségi terek 59%-a 50-500m² méretű kertet használ.

Jelentős különbséget találtunk a munkaidő és végzettségek tekintetében a közösségi házak és terek esetén. Míg a közösségi házak vezetői és szakmai munkatársai döntően teljes munkaidőben dolgoznak, addig a közösségi terekben a félállásos alkalmazás a jellemző. A közösségi házakban a vezetők 73%-a rendelkezik felsőfokú szociális, pedagógiai, egészségügyi szakirányú végzettséggel (vagy tanulja azt), addig ez a közösségi tér vezetők csupán 17,6%-ára igaz.

A Közösségi házak 36,5%-ában (21 db) minden nap mintegy hivatali munkarendben 8.00-16h-ig vannak nyitva. Ezen túl meglehetősen változatos megoldásokkal találkozunk. A Közösségi házak negyede későbbi nyitással törekszik arra, hogy az elérhetősége tovább tartson. Ők 17-18 óráig vannak nyitva, ezzel lehetővé téve az óvodások, iskolások bekapcsolódását a programokba. Hetente, kéthetente hétvégén összességében szolgáltatók fele működik. Leginkább a havi rendszerességű hétvégi nyitva tartás az elterjedt. A közösségi házak és terek nyitvatartása a tanítási szünetekben részben (pár órával) eltér a napi szokásostól. Speciális esetek a hétközben délutánonként néhány órában nyitva tartó közösségi terek, melyek a szünidőben áttérnek a délelőtti nyitva tartásra.

A közösségi házak és közösségi terek legnagyobb arányban az oktatási-nevelési intézmények tanulóit vonzzák be. Leginkább az általános iskola alsó és felső osztályos tanulóit (a korcsoport összességének felét) érik el a szolgáltatásaikkal, őket követik az óvodások (40%). Az intézményi kapcsolódás híján levő korosztályok (0-3 évesek, 15 év felettek) nagyjából harmadát érik el a közösségi terek. Érdekes adat, hogy a 25 év felettek (felnőttek) százalékos elérése nagyobb, mint a 0-3 éves, 15-25 év közti gyerekéké, fiataloké.

A közösségi házak és terek a leggyakrabban információt szolgáltatók és ügyintézésben nyújtanak segítséget. A legalább heti rendszerességű tevékenységek sorában a mosás második. Ezzel a lehetőséggel a házak és terek közel felében naponta él a célcsoport. Gyakori, jellemzően hetente többször biztosított szolgáltatás a helyszíni étkeztetés. Ez egyfelől sokszor a gyerekek uzsonnáztatását jelenti, másfelől összekapcsolódhat a szintén viszonylag gyakori közös főzéssel és az ételek elfogyasztásával. A jelenléti tevékenységeken túl az online programok és kommunikáció is a leggyakoribb tevékenységek között szerepel.

A főzés, a fürdés, a napközbeni gyermekfelügyelet, valamint az egyeztetés és kapcsolatépítés a szülőkkel tevékenységek tízből négy-öt házban/térben valósulnak meg minimum hetente egyszer. Tízből két-három közösségi házban/térben jellemző legalább heti egyszer néhány további, elsősorban felnőtteket célzó szolgáltatás: különböző tematikus foglalkozások, szaktanácsadás, családgondozás, adományozás.

Az eredmények szerint a tevékenységek nagy részére igaz, hogy a megvalósítás gyakorisága és a vizsgált helyszín közösségi ház vagy közösségi szolgáltató tér jellege között nincsen összefüggés. Ugyanakkor néhány szolgáltatás gyakrabban valósul meg a házakban, mint a terekben. Érdemi különbséget tapasztalunk a komfortszolgáltatások (mosás, fürdés), a főzés, a napközbeni gyermekfelügyelet és olyan, felnőtteket célzó tevékenységek esetében, mint a jogi, adósságkezelési, pszichológiai szaktanácsadás, ismeretterjesztő, prevenciós és egyéb előadások, foglalkozások, valamint egyeztetés és kapcsolattartás a szülőkkel.

A tanulássegítő programelemek egy része elterjedt a közösségi házakban és terekben. A korrepetálás, illetve a kognitív kompetenciafejlesztés a legelterjedtebbek. A házak a házak felében hetente több alkalommal, vagy naponta folytatnak ilyen jellegű tevékenységeket. A gyerekek korrepetálása az esetek hetven százalékában legalább heti rendszerességgel zajlik. Az önálló tanulás (elkülönített időben és térben) a házak egyharmadában nem jellemző, vagy ritka, hatvan százalékukban azonban legalább heti szinten megvalósul. Az érzelmi és társas kompetenciafejlesztés a választ adó közösségi házak/terek csaknem hatvan százalékában legalább havi, negyven százalékukban heti rendszerességgel megvalósulnak.

A szabadidős tevékenységek szervezett formája a házak több mint felében legalább heti rendszerességgel zajlik, hetven százalékukban pedig legalább havi egyszer megvalósul. Az életvitellel, egészséges életmóddal kapcsolatos tevékenységek a válaszadó házak több mint felében havonta több alkalommal is megvalósulnak, míg a pályaorientációs, munkaerő-piaci készségek elsajátítására irányuló programelemek csupán egyharmadukban jellemzők ilyen gyakorisággal. A szülőkkel és tanárokkal való egyeztetés a gyerekek fejlődésével, tanulási előmenetével kapcsolatosan kevésbé jellemző a házakban. Általánosságban az látszik, hogy a közösségi terekben a fentiekben vizsgált tevékenységek kevésbé gyakoriak, ugyanakkor a korrepetálás és házi feladat készítés, az önálló tanulás és a kognitív kompetenciafejlesztésre irányuló foglalkozások a közösségi terek több mint felében heti rendszerességgel elérhetők a célcsoport számára (a közösségi házakban 70% ennek a tevékenységnek az aránya).

A közösségi házakban és terekben jellemzően a házvezetők és a munkatársak tanulnak a gyerekekkel. Míg a közösségi házak több mint 80 százalékában jellemző, hogy a házvezetők havonta, vagy hetente többször foglalkoznak a gyerekekkel, addig ugyanez az arány a közösségi terekben 56%. A közösségi házak dolgozói is be vannak fogva erre a munkára, az esetek több mint 70 százalékában, míg a közösségi terekben ez az arány már csak 35 százalékos. A szakemberek (fejlesztő pedagógusok, gyógypedagógusok, egyéb szakemberek) iskolai felzárkóztatásba való bevonása ugyanakkor mindkét típus esetén alacsony, a házak egyharmadára, a terek egyötödére jellemző csupán. Az önkéntes segítségnyújtás ezen a téren pedig még kevésbé jelenik meg.

A tanulássegítés heti látogatottsága a házak egyharmadában 0-5 fő között mozog, további egyharmadában 5-10 fő veszi igénybe a szolgáltatást, míg a felső harmadba tartozik az a 31 ház, ahol ennél többen tanulnak rendszeresen (16 házból 11-20 fő között; 11 helyen 21-30 fő között). Míg a közösségi házakban a válaszadók véleménye alapján nagyobb arányban tartanak fejlesztő foglalkozásokat a házvezetők és munkatársak, addig a közösségi terekre inkább jellemző, hogy a fejlesztést iskolai tanárok, és fejlesztő pedagógusok végzik.

Mind a közösségi házakra, mind a terekre leginkább jellemző az egyéni, illetve a kiscsoportos 1-5 fő közötti tanulási forma. A közösségi házak 40 százalékában a gyerekek 6-10 fő közötti csoportokban is tanulnak havonta több alkalommal, vagy heti, napi rendszerességgel, míg a 10-15 fős csoportlétszám csak az esetek 20 százalékára jellemző. Az életkori csoportbontás a házak 40 százalékára jellemző, míg az egyéb sajátosságok szerinti elkülönítés egyharmadukra. A közösségi terekben valószínűleg a kis létszám miatt kevésbé jellemző, illetve kevésbé indokolt a csoportok ilyen jellegű bontása. A tanulóhoz leggyakrabban használt eszközök közül a legjobban lappal vannak ellátva a közösségi házak és terek.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a közösségi terek nagyon sok esetben képesek voltak a helyi intézményekhez és az ellátórendszer különböző szereplőjéhez kapcsolódni, velük együttműködést kialakítani. Azok a közösségi terek, amelyek intenzív kapcsolatot ápolnak a többi szolgáltatással, intézménnyel, általában jónak ítélik meg a kialakított kapcsolatokat. Emellett a közösségi terek között nagyobb arányban találunk olyanokat is, amelyek nem működnek együtt a szakmai munka szempontjából kiemelt fontosságú helyi intézményekkel: a bölcsődével, a Jó kis hellyel vagy épp a helyi művelődési házzal, IKSZT-vel.

Az adatok értékelése során ugyanakkor fontos szem előtt tartani, hogy az együttműködések, szakmai kapcsolatok

kialakítása az egyes programhelyszíneken más és más feltételek mellett zajlik. Egyes közösségi terek hosszú ideje, projektidőszakokon átívelően működnek, míg másokat csak pár éve hoztak létre, és ennél is rövidebb ideje vehették birtokba a projekt keretében felújított épületet. Az azokban dolgozók személyes ismeretségei és más munkakörök kapcsán korábban kialakított szakmai kapcsolatai, vagy épp mindezek hiánya szintén alapvetően meghatározzák azt, hogy milyen ütemben és mely intézményekkel, szereplőkkel kezdenek el együttműködni az egyes közösségi terek.

A közösségi házak/terek életében, működési módjában a program időszaka alatt a legnagyobb változást a COVID járvány hozta. Ezidő alatt a teljes bezárás viszonylag ritka volt, a nyitva tartás idejének csökkentése sem nevezhető elterjedt módszernek, leginkább a személyes jelenlétén alapuló szervezett, csoportos tevékenységek csökkenése volt jellemző. A házak, terek csaknem felében hetekig, hónapokig tartottak ügyeleti nyitvatartást szervezett programok nélkül, míg csupán egyharmaduk (28 ház) esetében nem volt ilyen időszak. A tevékenységek számának és gyakoriságának csökkenése a válaszadók 60 százalékára volt jellemző hosszabb-rövidebb időszakokra. A személyes tevékenységeket az online foglalkozások váltották fel az esetek 44 százalékában heteken, hónapokon keresztül, míg további 25 százalékukban ez a módszer csak néhány napig jellemezte működésüket, egyharmaduk pedig egyáltalán nem élt vele.

A válaszadó közösségi házak és terek közel 70 százaléka jelezte, hogy a helyi lakosok, intézmények olyan problémák megoldásával fordultak hozzájuk a COVID-19 járványhelyzetben, ami korábban nem volt jellemző. Ezek közül egyértelműen az oltással kapcsolatos ügyintézés, regisztrációs tevékenység emelkedett ki, amihez, ha hozzászámoljuk az oltakozással kapcsolatos információnyújtást is, akkor elmondható, hogy ezt tekinthetjük a legáltalánosabban elterjedt, a lakosság oldaláról megjelenő újfajta igénynek a közösségi házak és terek felé ebben az időszakban. A második legtöbb említés az online oktatás kapcsán nyújtott tanulássegítés, iskolákkal való kapcsolattartás feladatköre, melyet az online ügyintézés, az adományosztás, a tisztító- és fertőtlenítő szerek, maszkok biztosítása követett. Összességében a megkérdezettek túlnyomó része pozitívan ítélte meg a közösségi házak és terek által, a lakosság számára nyújtott segítség mértékét.

A Községi házak negyede (24%), a Községi terek csaknem háromnegyede (41%) segédkezett a közösségi ház/tér az orosz-ukrán háború áldozatainak, menekülteinek segítségével. Legnagyobb mértékben érthetően a közvetlen határszélen levő szolgáltatók vonódtak be (Fehérgyarmati járás 8 helyszínnel, majd további Észak-Alföldi és észak-magyarországi 13 járás 1-3 helyszínnel).

A szinte minden helyszínen megjelenő feladat az adományok gyűjtése és kiosztása volt, e mellett a határmenti közösségi terek a menekülteknek biztosítottak szállást, érkezést, mosási, tisztálkodási és kapcsolattartási lehetőséget, és gondoskodtak (5) a gyerekfoglalkozásokról (2). Volt olyan helyszín, ahol a nagy számban érkező önkénteseket fogadták vagy segítettek a logisztikai feladatok ellátásában, míg távolabb élő, dunántúli segítők is kivették a részüket a határszéli önkéntes programokban.

A Gyorsjelentés végén a közösségi házak és terek munkatársai fejtették ki miért is fontos a település, a közösség számára az általuk nyújtott szolgáltatás. Megemlítik azt, hogy központi szerepe van a közösségi tereknek a település életében, fontos közösségformáló ereje van, (különösen azokon a kistelepüléseken ahol már nincsen óvoda, iskola). Néhányan elmondták, hogy a Községi Ház hogyan segítette a napi problémák enyhítésében és a problémák megoldásában. Mások arra hívták fel a figyelmet, hogy a szolgáltatásokra nemcsak a gyerekeknek van szükségük, hanem egyre inkább a szociális ellátást igénylő felnőtteknek is.

A közösségi házat nyáron különösen kedvelték a gyerekek, akik szerették a napi tevékenységeket, a táborozást, a kirándulásokat, míg a szülők a munkaidőben való gyermekfelügyeletet találták hasznosnak. A tér rendezvények lebonyolítására is szolgált, és a szociális támogatáson túl jelentős közösségépítő szerepe volt, nemzedékeket összefogó, hagyományok, értékek átörökítését segítve. A program kedvezően hatott a hátrányos helyzetű gyermekek és családok életére, a szolgáltatás megszakítása, vagy jelentős csökkenése űrt hagyna életükben.

A közösségi tereket döntően az önkormányzat üzemelteti, de ez a fenntarthatósági szakaszban jelentős anyagi terhet jelent. A projekt végeztével az anyagi és szakmai támogatás hiánya egyaránt érinti a közösséget, ezért az lenne az ideális, ha a közösségi tereket államilag finanszíroznák, a szolgáltatások folyamatosságában bízhatnának a közösségek.

